תלמוד ירושלמי · מפרשים · נועם ירושלמי · סדר זרעים

נועם ירושלמי על דמאי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

נועם ירושלמי על דמאי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/נועם-ירושלמי-על-דמאי/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ג 4
הלכה א 4
הלכה ד 5
פרק ד 10
הלכה ג 10
פרק ה 19
הלכה א 19
הלכה ג 24
הלכה ח 25
פרק ו 42
הלכה א 42
הלכה ב 44
הלכה ה 56
הלכה ח 58
פרק ז 59
הלכה ד 59
הלכה ו 80
הלכה ח 83

פרק ג

הלכה א

קטע ה

תמן תנינן פועל שאינו מאמין לבעה"ב. תמן את אמר הפועל מפריש. וכא את אמר הבעה"ב מפריש א"ר יונה תמן במאכילו מן המנויין ברם הכא במאכילו מן האיבוס:

הנה לכאורה הקושי' שמקשה תמן את אמר הפועל מפריש וכא את אמר הבעה"ב מפריש היינו דקאי את"ק דס"ל דהבעלים מפרישין. וע"ז מקשה תמן את אמר הפועל מפריש וכא את אמר הבעה"ב מפריש. אך באמת אין זה קושי' דהא התם הוא בפועל שאינו מאמין לבעה"ב וע"כ פועל מפריש. אבל באמת צריכין הבעלים להפריש. ע"כ יותר טוב לפרש דקאי אר"ג שהיה מאכיל לפועליו דמאי. וע"ז אומר תמן (והוא ט"ס וצ"ל כא את אמר הפועל מפריש דהא דקאמר דהיה מאכיל את הפועלים דמאי היינו שהפועלי' יפרישו. והירושלמי אזיל לשיטתי' דאמרינן בירושלמי (רפ"ג דדמאי) מאכילין את העניים דמאי כו' אמר ר' יונה מתני' בעניי חבירים (פי' שהם בעצמם מעשרין וכו') וא"כ הא דקאמר ר"ג היה מאכיל את הפועלים דמאי היינו נמי שהם יעשרו והקושי' הוא דווקא לר' יונה דאמר מתנית' בעניי חבירים וא"כ הא דתנן ר"ג היה מאכיל את פועליו דמאי היינו שהפועלים יפרישו. וע"כ מקשה דהכא את אמר דהפועל מפריש. והתם את אמר דבעה"ב מפריש דדוק' אם אינו מאמינו אבל אם מאמינו הבע"הב צריך להפרי אבל לר' יוסי דסובר דבעניי עם הארץ הוא מתניתא וא"כ הא דתנן מאכילין את העניים דמאי הפי' הוא שמותר להאכילם דמאי. וכן הא דקאמר ר"ג היה מאכיל את פועליו דמאי היינו אפי' אם אינם מפרישין. וא"כ לא קשה מידי מהא דתנן פועל שאינו מאמין לבעה"ב. דמשמע הא אם היה הבעה"ב חבר הי' הבעה"ב צריך להפריש. דהא התם מיירי בפועל חבר] ותמן (כצ"ל) את אמר הבעה"ב מפריש דהא דווקא בפועל שאינו מאמין לבעה"ב תנן דצריך להפריש. אבל אם הבעה"ב נאמן צריך הבעה"ב להפריש.

וע"ז משני ר' יונה דסובר דמתניתין בעניי חבירים כמו שביארתי. תמן במאכילו מן המנויין ברם הכא במאכילו מן האיבוס. ונראה לי לפרש ע"פ מה שביארתי בס' ע"י (סי' ט"ו) מה שכתב המהרי"ט בתשובה (שאלה ק"נ) דאפי' פועל האוכל אצל בעה"ב אין לו רשות אלא לאכול אבל לא לתרום. והבאתי שם הירושלמי (פ"ו דעירובין ה' ז') בהא דתנן האחין והשותפין שהיו אוכלין על שולחן אביהם וישינים בבתיהם צריכים עירוב לכל א' וא' וקאמר בירושלמי מ"מ אינם שותפים במה שהם אוכלים. א"ר בא שאין אביהם זכה להם אלא במה שהם אוכלים. ועיין שם במה שהבאתי הא דאיתא

בנדרים (ד' ל"ד) בעא מיני' ר"א מרבא ככרי עליך ונתנה לו במתנה מהו כו' לאפוקי דאי אזמני' עלי'. ופי' הר"ן לאפוקי דאי אזמני' עלי' משום דההיא שעתא ככרו נמי הוי והכי משמע בירושלמי (ר"פ המזמין ויש אדם מפריש על דבר שאינו שלו. פי' דאיך יפריש וע"כ המזומן הא אינו שלו. וע"ז אומר תמן במאכילו מן המנויין. פי' הא דאמרינן התם דדווקא אם אינו מאמינו מפריש הפועל. אבל בלא"ה צריך הבעה"ב להפריש הוא משום דאין לו רשות רק לאכול. אבל לתרום אין לו רשות דלאו דידי' הוא. וכמו שאומר במאכילו מן המנויין פי' כמו שאר אורחים שמינה בעה"ב. וע"כ דווקא אם אין מאמינו אבל בלא"ה צריך הבעה"ב להפריש כיון שאינו שלו] בר הכא במאכילו מן האיבוס (פי' סעודה שאין הבעה"ב אוכל בה והוא רק לפועלים ע"כ הוי של פועלים ממש. וכמו דתנן (רפ"ו דתרומות) המאכיל את פועליו כו' הוא משלם את הקרן והם משלמין את החומש דברי ר"מ וחכ"א הממשלמין את הקרן ואת החומש. ואמרינן בירושלמי הא ר"מ אמר משלמין וחכ"א משלמין מה ביניהון א"ר יוחנן עיקר סעודה ביניהון. ר"מ אומר עיקר סעודה לבעה"ב ורבנן אמרי עיקר סעודה לפועלין. א"כ הוי עיקר סעודה לפועלין וע"כ יכולים הפועלים להפריש:

ובזה יתבאר הירושלמי שם ר' אלעזר בשם ר' הושעי' עשו אותו שאינו מאמין לבעל הבית [פי' אע"פ דכאן מיירי במזומנים. וא"כ אין לו חלק רק במה שאוכל אבל לא הוי דידי' להפריש. וא"כ באמת איך יכול להפריש] ע"ז אומר עשו אותו שאינו מאמין לבעה"ב. פי' שעשו אותו פועל שאינו מאמין כבעה"ב והוא כאילו יש לו זכי' בגופו של אוכל וע"כ יכול להפריש אבל אם היה מאמין לא עשו אותו כבעה"ב דהא באמת אין לו זכי' בגוף האוכל [ובהגהו' הגר"א מהפך הגירסא דתמן מיירי במאכילו מן האיבוס וע"כ צריך הבעה"ב להפריש דהוי כפורע חובו מן דמאי אבל כאן מיירי במזמינו וע"כ צריך הפועל להפריש. ע"ש]:

הלכה ד

קטע ה

דף ו' ר' ירמי' בעי קומי ר' זעירא מהו כפירותיו ממש פוטר טבל ברור במקום אחר א"ל ולכל דבה ולא על יאות הוי ר' חנינא מתרים לקביל ר' אחא ונראה לי דר' זעירא בעי דלדברי ת"ק דס"ל דאצל הנכרי כפירותיו דהיינו שהוא חייב בתורת ודאי אם יכול לתרום על טבל ברור במקום אחר וע"ז השיבו ולכל דבה ואיפשר שהוא ט"ס וצ"ל ולכל דבר פי' דזה אי איפשר לומר דהוי כודאי אפי' לפטור טבל ברור במקום אחר. וע"ז אומר ולא על יאות הוי ר' חנינא מתרים לקביל ר' אחא (איפשר לומר דשקלו וטרו במתניתין כמו

דאמרינן בש"ס דילן בבכורות (ד' י"א) תנן התם המפקיד פירותיו אצל הכותי ואצל ע"ה בחזקתו למעשרות ולשביעית אצל העו"ג כפירותיו ר' שמעון אומר דמאי א"ר אלעזר להפריש כ"ע לא פליגי כי פליגי ליתנם לכהן ת"ק סובר ודאי חלפינהו ובעי למיתבינהו לכהן ור' שמעון סובר דמאי. א"ל אביי טעמא דמספקא לן אי חלפינהו אי לא חלפינהו הא ודאי חלפינהו דכ"ע בעי למיתבינהו לכהן והא אמר שמואל א"ר חנינא הלוקח טבלים ממורחים מן העו"ג מעשרן והם שלו וע"כ הוה מתרים ר' חנינא לקביל ר' אחא על דקשי' עליו ממתניתין דאי אמרינן דהלוקח מן העו"ג מעשרן והם שלו א"כ במאי קא מפלגי ת"ק ור"ש כיון דלשניהם צריך להפריש ולת"ק נמי אין צריך ליתן לכהן דאפי' אם אין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר מ"מ א"צ ליתן לכהן. [וכן אמרינן לקמן בירושלמי ר' ירמי' ר' חייא בשם ר' יוחנן מודה ר"ש שהוא מפריש מעשרותיו מהלכה כו' עיי"ש] וא"כ אי אמרינן דלת"ק הוי טבל ברור משום שודאי החליף. א"כ למאי ר' חנינא מתרים לקביל ר' אחא הא יש לתרץ דלת"ק דסובר כפירותיו היינו שיוכל לתרום מזה על טבל אחר. ואף דא"צ ליתן לכהן מ"מ יוכל לעשר על טבל אחר כיון שהוא טבל ברור ולר"ש שסובר שהוא דמאי אם יכול להפריש על טבל אחר כמו שאין מפרישין מדמאי א"כ במאי שקל וטרו ר' חנינא עם ר' אחא [וכמו דאיתא בש"ס דילן בבכורות (שם) דר' חנינא ס"ל דמעשרן והם שלו דבמאי פליגי אלא ודאי דאע"ג דצריך להפריש ודאי אעפ"כ כיון דאינו טבל ברור אינו יכול לעשר על טבל ברור או דכיון דא"ל ליתן לכהן ע"כ אינו יכול לפטור טבל ברור שצריך ליתן לכהן. ולקמן ספ"ה דדמאי יתבאר בזה עכ"פ זה בודאי דאין יכול לפטור טבל ברור. והפ"מ (פ"ג דע"ג) כתב שם דברים מגומגמין ודלא כשיטת הש"ס דבכורות (ד' י"א). דמפרשי דלת"ק שאומר דהרי הוא כפירותיו היינו שצריך ליתן לכהן ולא כפירוש הרמב"ם דלת"ק פטור מלהפריש ודוק:

קטע ח

שם ירושלמי אצל הנכרי כפירותיו (כצ"ל) (והאי דתנינן הוא מיותר) אמר ר"א חכמים שהן בשיטת ר"מ ר' יוחנן אמר חכמים ממש בעון קומי' מה טעם א"ל כד תסתאבון אנא אימר לכון מה הוי מימר להון כמ"ד מאליהם קבלו עליהן את המעשרות שמואל בר אבא בעי ניחא לטהרות לא אמר להון מפני גדר טהרות למעשרות לא אמר להון מפני גדר קדשים (הוא ט"ס וצ"ל לקדשים לא אמר להון מפני גדר קדשים למעשרות לא אמר להון (כצ"ל) מה הוה מימר להון גבי מעשרות מאליהם קבלו את המעשרות ר' ירמי' ר' חייא בשם ר' יוחנן מודה ר"ש שמפריש מעשרותיו מהלכה הא ר"ש אומר מפריש רבנן אמרי מפריש מה ביניהון ר"ש אומר מפריש ונוטל דמים מן השבט ורבנן אמרי מפריש

ואינו נוטל דמים מן השבט אפילו כתרומת ח"ל אינה אלו תרומת ח"ל שמא אינו נוטל דמים מן השבט דילמא על עיקר טבלו של עו"ג איתאמרת אלא בגין דתני ר' יהודא ור"ש אומרים יש קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשר. עלי' ר' ירמי' ר' חייא בר אבא בשם ר' יוחנן מודה ר"ש שמפריש מעשרותיו מהלכה עכ"ל:

והנה הירושלמי הזה צריך ביאור והא שכתב המפרש מהרא"פ אהא דקאמר אלו תרומת ח"ל שמא אינו נוטל דמים מן השבט דהא דתרומת חוץ לארץ חייב להפריש אעפ"כ נוטל דמים מן השבט והוא תמוה מאוד לומר דתרומת ח"ל דצריך ליתנו לכהן נוטל דמים מן השבט וגבי חלת ח"ל אמרינן דצריך להפריש ב' חלות הא' לכהן והא' לאור משמע דשל כהן צריך ליתנו לכהן

ע"כ נראה לי לפרש דר"א אמר חכמים בשיטת ר"מ. פי' הא דאמרי רבנן אצל הנכרי כפירותיו היינו בשיטת ר"מ דס"ל דאין קנין לעו"ג בא"י וא"כ חייב מדאורייתא וע"כ אמרי כפירותיו היינו שהוא טבל ברור. וא"כ יכול להפריש על מקום אחר משום דאמרינן דודאי חלפינהו וכמו דאמרינן לעיל ר' ירמי' בעי קומי ר' זירא מהו כפירותיו ממש פוטר טבל ברור במקום אחר ור"ש אומר דמאי משום דאמרינן דספק חלפינהו וא"כ לא הוה רק דמאי אבל לענין ליתן לכהן אי איפשר לומר דפליגי דהא אפי' לת"ק שאומר דודאי חלפינהו מ"מ א"צ ליתן לכהן דהא יכול לומר אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי' וכמו דאמרינן שם בבכורות (ד' י"א) תנן התם המפקיד פירותיו אצל הכותי כו' אצל העו"ג כפירותיו ר' שמעון אומר דמאי אמר ר' אלעזר להפריש כ"ע לא פליגי כי פליגי ליתן לכהן ת"ק סבר דאי חלפינהו ובעי למיתבינהו לכהן ור' שמעון אומר דמאי יתיב רב דימי וקאמר להא שמעתא א"ל אביי טעמא דמספקא לן אי חלפינהו אי לא חלפינהו הא ודאי חלפינהו דכ"ע בעי למיתבינהו לכהן והא אמר שמואל אמר ר' חנינא הלוקח טבלים מן העו"ג ממורחים מעשרן והם שלו ומשני דילמא כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר וכו'. והירושלמי לא ס"ל זה החילוק אלא דס"ל דכיון דרחמנא פטרינהו בתרומת מעשר כו' והטעם הוא מכח הסברא דאתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי' הכא נמי בת"ג וכן משמע בירושלמי ספ"ה דדמאי דא"ל לך וקח לך מן העו"ג וביארתי שם שיטת הירושלמי דהטעם הוא דכיון שנתערב טבל ברור אינו בטל מן התורה משום דהוה דשיל"מ. אך עכ"ז אינו צריך ליתן לכהן דלענין ממונא לא אמרינן דהוה דשיל"מ וע"כ א"ל ליקח מן העו"ג שלא צריך ליתן לכהן ושם מבואר באריכות:

וע"כ אין הנ"מ רק אם הוה טבל ודאי יכול לפטור טבל ברור במקום אחר משום דודאי חלפינהו או דהוי ספק וע"כ לא הוה רק דמאי וע"כ סברי חכמים שהם בשיטת ר"מ דס"ל

דאין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר. (ולכאורה היה איפשר לומר דהפירוש הוא החכמים בשיטת ר"מ דס"ל דאין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר וע"כ אינו יכול לומר אתינא מכח גברא כו' כיון דאין קנין. אך זה אינו דהא אמרי' לעיל (ספ"ד דפיאה) דר"א אומר דאעפ"י דאין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר אעפ"כ ס"ל דיש לו קנין פירות וע"כ יכול לומר אתינא מכח גברא כו'

ור' יוחנן אמר חכמים ממש (פי' דס"ל דיש קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר ואעפ"כ חייב מדרבנן וא"כ לא ס"ל דהוה טבל ברור לפטור טבל במקום אחר וא"כ עיקר הפלוגתאאם הוה ודאי או דמאי לענין ליתנם לכהן. וא"כ קשה קושי' הגמרא בבכורות (ד' י"א) דהא אפילו חלפינהו והוי טבל ברור מ"מ א"צ ליתן לכהן דהא יכול לומר אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי'., וא"כ במאי פליגי דהא מ"מ א"צ ליתן לכהן וע"כ בעי מה טעם. וע"ז אמר כד תסתאבון אנא אימר לכון.

ולכאורה הפי' כד תסתאבון והיינו תרגום של טמא מסאב וכן כתב המפרש מהרא"פ דהיינו שלא רצה לגלות להם הטעם ועוד פי' כד תסתאבון היינו שתזקינו וצ"ל כד תסבאון. ולי נראה לבאר משום שיש חילוק בטומאה בין אם נטמא באב הטומאה דאין מטבילין אותו ביו"ט ובין אם נטמא בולד הטומאה כמו דאמרינן בביצה (ד' י"ח) כלי שנטמא באב הטומאה אין מטבילין אותו ביו"ט בולד הטומאה מטבילין אותו ביו"ט וביארו האחרונים הטעם שאם נטמא באב הטומאה א"כ הטומאה מונחת על הכלי וא"כ כשטובל אותו ביו"ט הוי מתקן את הכלי אבל אם נטמא בולד הטומאה כיון שהוא מדרבנן אין הטומאה מונחת על הכלי רק על איסור הגברא שאין להשתמש באותו הכלי לטהרות או לקדשים אבל אינו מונח על הכלי וע"כ מטבילין אותו ביו"ט. וע"כ כיון דטומאה דרבנן אינו מונח על החפץ רק על הגברא. וכן כתבו האחרונים לענין איסורים דרבנן דע"כ אם מכר לאחרים איסור דרבנן והם אכלו בשוגג דחייב לשלם דכיון דאין האיסור מונח על החפץ רק על הגברא א"כ כיון שהוא שוגג ולא ידע א"כ לא עבר משא"כ אם מכר איסור דאורייתא ע"כ אפילו אכל בשוגג אינו צריך לשל משום שהוא חותה מאכילת איסור ועיין בנתיבות (ס' רל"ד):

וע"כ כיון שמאליהם קבלו המעשרות א"כ אין איסור טבל מונח על הטבל רק על הגברא שאסור לאכול בטבלו וא"כ אפילו לקח מן העו"ג חייב לעשר שאינו שייך לומר אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי' כיון שאינו מונח האיסור על התבואה והוי כמו שלא נתחייב ביד העו"ג. [ועין לעיל (ספ"א דפיאה) במה שביארתי שם החילוק שבין מעשר עני אם לוקח מהעשיר מותר העני ליקח אע"ג דאמרינן בגיטין (ד' י"ב) לא תלקט

לעני להזהיר לעני על שלו אעפ"כ כיון שלקח מהעשיר הרי הוא נוטל זכות מהעשיר והעשיר היה יכול ליתן לו ע"כ נוטל בתורת זכות מהעשיר משא"כ בלקט שאינו טובל ורק החיוב מונח על הגברא ע"כ לא נוכל לומר שנוטל הזכות מהעשיר. וע"כ אמרינן שם מ"ט דרבי לקט כו' אין טובלים מעשר עני טובל וכבר נטבל עד שהוא ברשותו של ראשון. וכן ביארתי לקמן שע"כ סובר הירושלמי דגבי מעשר אמרינן אתינא מכח גברא כו' משום דהחיוב מונח על הטבל משא"כ בפדיון הבן אם הניח בן חלל לא אמרינן אתינא מכח גברא דהחיוב מונח על הגברא וכן ביארתי לקמן [פ"י דדמאי] על הגמרא דב"ב (דף ס"ג) עיי"ש דהחילוק בין אם אמרינן דע"מ הוי בתורת תנאי ע"כ החיוב מונח על הגברא משא"כ אם הוא בתורת שיור ע"כ החיוב מונח על החפץ עיי"ש. וע"כ כיון דאמרינן שמאליהם קבלו המעשרות ע"כ סברי להו לחכמים דהוי ודאי וצריך להפריש ולכאורה למה צריך להפריש הא יכול לומר אתינא מכח גבר כו'. ע"כ אומר כמ"ד מאליהם קבלו המעשרות לא שייך לומר אתינא מכח גברא כו':

וע"ז אמר להם כד תסתאבון אנא אימר לכון פי' שאז ידעו החילוק שבין ולד הטומאה לאב הטומאה כמו דאיתא בירושלמי (פ"ב דתרומות) חד אמר בכלים שנטמאו באב הטומאה וחרנא אמר בכלים שנטמאו בולד הטומאה כו' הטעם שנטמא באב הטומאה הוי כמתקן משום דהטומאה מונחת על החפץ משא"כ אם נטמא בולד הטומאה שהוא מדרבנן והאיסור מונח על הגברא שלא להשתמש בכלים שנטמאו בולד הטומאה והכא נמי החילוק דאי אמרינן מאליהם קבלו המעשרות ע"כ לא יכול לומר אתינא כו' משום שהוא מונח על הגברא משא"כ אי אמרינן דחייבת בתרומה מדאוריית'

וע"ז אומר שמואל בר אבא בעי ניחא לטהרות לא אמר להון מפני גדר טהרות (פי' שע"כ לא אמר להו החילוק שבין נטמא באב הטומאה לנטמא בולד הטומאה משום גדר טהרות וע"כ לא אמר להם החילוק בין נטמא באב הטומאה לנטמא בטומאה דרבנן משום שזה מונח על החפץ וע"כ אסור להטבילם. משא"כ אם נטמא בטומאה דרבנן שאין כאן מתקן משום דאינו מונח על החפץ לא רצה לומר להו משום גדר טהרות. דא"כ יקילו בטומאה דרבנן אצל טהרות וכן לענין קדשים לא רצה לומר ג"כ החילוק בין שנטמא ולד הטומאה לשנטמא באב הטומאה משום גדר קדשים אבל הכא לענין מעשרות מ"ט לא אמר להו דכיון דמאליהם קבלו המעשרות לא שייך לומר אתינא מכח גברא כו'.

וכמו שאומר מה הוי בעי מימר להון גבי מעשרות מאליהם קבלו המעשרות ר' ירמיה ר' חייא בשם ר' יוחנן מודה ר"ש שהוא מפריש מעשרותיו מהלכה מה ביניהון ר"ש אומר מפריש ונוטל דמים מן השבט ורבנן אמרי מפריש ואינו נוטל דמים מן השבט (ואע"ג

דיכול לומר אתינא כו' א"כ אפי' ודאי חלפינהו אמאי אינו נוטל דמים מן השבט אך כיון דמאליהם קבלו המעשרות ע"כ לא שייך לומר אתינא כו' כיון דהחיוב מונח על הגברא: **וע"ז** פריך אפי' כתרומת ח"ל אינה אלו תרומת ח"ל שמא אינו נוטל דמים מן השבט. פי' דהא אפי' בתרומת ח"ל דהוי דרבנן ודאי ועוד דהא אמרינן בביצה (ד' ט') דבחל ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש וכן אמרינן בירושלמי (פ"ד דחלה) רב יהודא בשם שמואל חלת ותרומת ח"ל אוכל ואח"כ מפריש וע"כ אמרינן במנחות (ד' ס"ז) חלת עו"ג בארץ ותרומתו בח"ל מודיעין אותו שהוא פטור וכן אמרינן בירושלמי (שם פ"ד דחלה) תני חלת עו"ג בארץ ותרומתו בח"ל מודיעין אותו שאינו צריך ואוכל ואמרינן במנחות (שם) הא תרומתו בארץ אסורה ומדמעת. ואיפשר לומר לשיטת הירושלמי משום דתרומת ח"ל שהיא מדרבנן וע"כ אין החיוב רק על הגברא וע"כ תרומת ח"ל של עו"ג אינה כלום ונאכלת לזרים משא"כ בא"י שהאיסור מונח על הטבל ע"כ תרומת עו"ג מדמעת וא"כ תרומת ח"ל היה מן הדין דלא יכול לומר אתינא מכח גברא כיון דהחיוב מונח רק על הגברא וע"כ תרומת עו"ג אינה כלום ואעפ"כ אם לקח מן העו"ג נוטל דמים מן השבט משום דיכול לומר אתינא כו' וא"כ מוכח דלא אמרינן בתרומ' ח"ל כיון שהוא מונח על הגברא דלא יכול לומר אתינ' מכח גברא כו' א"כ ליתא לחילוק הזה ואין לחלק בכה"ג בין דרבנן לדאוריי' וע"ז אומר דילמא על עיקר טבלו של עו"ג איתאמרת אלא בגין דתני ר' יהודא ור"ש אומרים יש קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשר. עלי' אמר ר' חייא ב"ר אבא בשם ר' יוחנן מודה ר"ש שהוא מפריש מעשרותיו מהלכה אבל לא על מתניתין והא דפליגי במתניתין איפשר לענין לפטור טבל במקום אחר דלרבנן דאמרי ודאי החליפן יכול לפטור טבל ברור במקום אחר ולר"ש אין יכול להפריש על מקום אחר משום דספק החליפן אבל ליכא למימר דלרבנן הוי ודאי צריך ליתן לכהן ולר"ש אינו צריך ליתן לכהן דהא כיון דלקח מהעו"ג יכול לומר אתינ' מכח גברא כו' ואיפשר דהירושלמי לא ס"ל החילוק שבין תרומה לת"מ כמו שמחלק בש"ס דילן בבכורות (דף י"א) ע"ש]:

פרק ד

הלכה ג

קטע ג

תני הנאמן לשני נאמן לראשון דברי ר' אליעזר וחכ"א הנאמן לראשון נאמן לשני הנאמן לשני אינו נאמן לראשון. מה טעם דר"א משום שאינו חשוד להקדים או משום שהפריש שני חזקה שהפריש ראשון. והתנן ר' אליעזר אומר אין אדם צריך לקרות שם למעשר עני

של דמאי הא שני צריך מה אם שני שאין לרבו טובת הנאה צריך להפריש ראשון שיש לרבו טובת הנאה לא כש"כ:

הנה המפרש מהרא"פ נדחק בזה מאוד. ולי נראה שהפי' הוא דמיבעי לי' מה טעם דר"א משום שאינו חשוד להקדים או משום שהפריש שני חזקה שהפריש ראשון משום דטעמא דרבנן ניחא דקאמר הנאמן לראשון נאמן לשני והנאמן לשני אינו נאמן לראשון. דהטעם הוא משום דהנאמן לראשון דכיון שמפריש מעשר ראשון שצריך ליתן ללוי. א"כ בודאי יפריש מעשר שני ג"כ. דהא מ"ש הוא לעצמו אלא שצריך לאוכלו בירושלים. אבל הנאמן לשני אינו נאמן לראשון. דשני הוא מפריש שהוא לעצמו. אבל ראשון לא יפריש שצריך ליתנה ללוי. וע"ז אומר מה טעם דר"א משום שאינו חשוד להקדים. דכיון שהוא מפריש מעשר שני להוליכה בירושלים מסתמא אין בזה עבירה. או שהטעם משום שהפריש שני חזקה שהפריש ראשון (פי' דכיון שאנו רואים שהפריש שני מסתמא מפריש ראשון ג"כ. דכיון שאינו חשוד על זה אינו חשוד על זה ג"כ [אעפ"י שמ"ש הוא לעצמו והמ"ר צריך ליתנה ללוי אפ"ה נאמן]:

וע"ז אומר והתנן ר"א אומר אין אדם צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי הא שני צריך. (פי' הא שני צריך בהשנה שנוהג מ"ש צריך להפריש מ"ש. אע"ג שעל מעשר עני אינו חשוד לר"א. אעפ"כ שני צריך. אלמא דלא אמרינן כיון שנאמן על מעשר זה נאמן על מעשר זה. והטעם משום דמעשר עני מפריש שהוא מותר לזרים. וע"כ מפריש ומעכב לעצמו. משא"כ מעשר שני שצריך לטרוח להביא לירושלים. אבל בגבולין אסור לאכול יכול להיות שאינו מפריש. וא"כ מוכח דר"א אינו סובר דכיון דנאמן למעשר זה נאמן על זה כיון שיש לומר דמעשר עני מפריש שהוא לעצמו מיד ומותר לאכול משא"כ במ"ש:

וע"ז אומר מה אם שני שאין לרבו טובת הנאה צריך להפריש ראשון שיש לרבו טובת הנאה לא כש"כ. והפי' הוא מה אם שני שאין לרבו טובת הנאה אם לא יפריש דהא אפי' אם מפריש הוא לעצמו אעפ"כ לא מחזקינן ממעשר עני למ"ש דהא לר"א נאמן למעשר עני ואינו נאמן למ"ש. ראשון שיש לרבו טובת הנאה (פי' אם לא יפריש דהא לא יצטרך ליתן ללוי כש"כ דלא אמרינן דכיון שהוא נאמן למ"ש נאמן למעשר ראשון). אלא בודאי הטעם דכיון שהוא מפריש מעשר שני אינו חשוד להקדים. וע"כ נאמן על מ"ר ג"כ אבל מעשר עני אע"ג שהוא נאמן עלי' לר"א אעפ"כ במעשר שני בשנים שנוהג בהם מ"ש אינו נאמן כיון שאינו דומה זה לזה. וכמו דאמרינן במכות (ד' י"ד) והכא בהא קא מיפלגי מר סבר לא נחשדו ע"ה על מעשר עני של דמאי כיון דממונא הוא אפרושי מפריש ופי' רש"י לא נחשדו דממונא הוא אין בו איסור אכילה אלא גזל עניים ואיהו לגזל עניים לא חייש

אפרושי מפריש לי' לאפקועי טיבלי' נהי דמעשר ראשון לה מפריש דסבר אי מפרישנא לי' בעינא לאפרושי תרומת מעשר מיני' שהוא במיתה ונותנה לכהן. ומעשר שני נמי אי מפרישנא לי' בעינא לאסוקיה ומיכליה בירושלים. ובנדרים (ד' פ"ד) איתא א"ל אביי דכ"ע ספיקו טובל ור"א ורבנן בהא קא מיפלגי ר"א סבר לא נחשדו ע"ה על מעשר עני כיון דאלו מפקר נכסי' והוי עני ושקיל לי' הא לית לי' פסידא. ורבנן סברי נכסי לא מפקר אינש דמירתת דילמא זכי בהו אינש אחרינא הילכך נחשדו. ואיפשר לומר דב' הנוסחות בהא דאביי תלוי במה שביארתי בירושלמי (ספ"ק דפיאה) אם מפקיר ואח"כ זוכה אם צריך להפריש מעשר עני כיון דאמרינן בגיטין (ד' י"ב) להזהיר עני על שלו ואי אמרינן דכיון שנטלו מן ההפקר א"כ הוי כאחר הזוכה במעשר עני דיכול לזכות והכא נמי כיון דמפקר נכסי' הוי עני והוי כעני אחר הזוכה במעשר פני ודוק:

קטע ה

דף ח' כיני מתניתין לא יתנום בשבת דתנינן תמן בש"א אין מוליכין חלה ומתנות לכהן ביו"ט בין שהורמו מאמש בין שהורמו מהיום וב"ה מתירין הדא ילפא מההיא וההיא ילפא מהדא היא יו"ט היא שבת וההיא ילפא מן הדא בלימודין אבל בשאינו לימודין לא סלק על בר נש מיכול פיסתי' בביתי דחברי':

הנה לפי פי' הר"ש הא דאמרינן בביצה (ד' י"ג) דפליגי ב"ש וב"ה להוליכו לכהן היינו להוליך לביתו של כהן ומה דתנן בדמאי דבעינן שיאכלם הכהן בביתו של ישראל ודווקא בלימודין היינו בדברים שאסור להו להוליך אפ"ה בביתו של ישראל מותר. ולכך כתבו דלר' יוסי דאמרינן בביצה (ד' י"ג) דמותר אפילו להוליך תרומה לכהן לב"ה. א"כ אתי מתניתין כב"ש. אבל ממשמעות התוספות בביצה (ד' י"ג) משמע דהא דאמרינן בירושלמי דההיא ילפא מהדא כו' היינו הא דב"ה מתירין להוליכו לכהן היינו כמו דאמרינן במתניתין דדמאי דדווקא בביתו של ישראל עיי"ש בתוספות ובמהרש"א ובמהר"מ. וא"כ לפי"ז אתי מתניתין דדמאי אפילו לר' יוסי כב"ה נמי דאפילו ב"ה אין מתירין רק בביתו של ישראל אבל לא בביתו של כהן. ועיין בצל"ח שהביא דברי הרמב"ם דמשמע דמחלק בין שבת ליו"ט דביו"ט קיי"ל כר' יוסי דמותר להוליך תרומה לביתו של כהן אבל בשבת אינו מותר רק ליתן לו בביתו. וכתב שהש"ס דילן פליג על הירושלמי אבל לא ביאר הטעם מה שהש"ס דילן פליג על הירושלמי ע"כ נראה לי שאיפשר לומר שהטעם של ר' יוסי הוא דב"ה מתירין אף בתרומה הוא משום דגם בתרומה מצינו שזכאי בהרמתה. וכמו דאמרינן בביצה (ד' י"ב) דמוללין מלילות ומפרכין קטניות ביו"ט. איתיבי' אביי המולל מלילות מע"ש למחר מנפח על יד ע"י ואוכל אבל לא בקנון ולא

בתמחוי המולל מלילות מעיו"ט למחר מנפח על יד על יד ואוכל כו' מעיו"ט אין ביו"ט לא אפי' תימא ביו"ט ואיידי דתני רישא מע"ש תני נמי סיפא מעיו"ט. ופריך א"כ מצינו תרומה שזכאי בהרמתה כו' אלא מאי תרומה רוב תרומה. וע"כ איפשר לומר דסובר ר' יוסי כיון דבתרומה נמי מצינו שזכאי בהרמתה אם מולל מלילות ביו"ט ע"כ מותר אפי' ביו"ט. משא"כ בשבת דלא מצינו אופן שיהיה זכאי בהרמתה דהא אסור למלול מלילות. ע"כ אינו מותר רק בביתו של ישראל וע"כ חלוק בזה שבת מיו"ט. ולפ"ז איפשר לומר דב"ש וב"ה לטעמיי' אזלי דהא דאמרינן בביצה (ד' ל') כל אלו ביו"ט אמרו ק"ו לשבת אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ורמינהו משילין פירות דרך ארובה ביו"ט אבל לא בשבת כו' אלא אמר ר"פ לא קשי' הא ב"ש הא ב"ה דתנן בש"א אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב כו'

ולכאורה קשי' דאי אמרינן מוללין מלילות ביו"ט אבל לא בשבת א"כ אמאי תנינן אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד הא יש חילוק לענין מוללין מלילות וא"כ צריך למימר דממתניתין אין ראי' דאתי כב"ש אבל לא כב"ה ולב"ש אין נ"מ בין יו"ט לשבת בזה דביו"ט נמי אין מוללין מלילות ולב"ה מוללין מלילות ביו"ט וע"כ חולקים בהולכת תרומה אליבא דר' יוסי דלב"ש בתרומה לא מצינו שזכאי בהרמתה ע"כ אין מוליכים דהא ב"ש סברי דאסור למולל מלילות ביו"ט. אבל ב"ה סברי דמוללין מלילות ביו"ט א"כ מצינו שזכאי בהרמתה. וכל זה הוא דווקא לשיטת הש"ס דילן אבל לשיטת הירושלמי משמע דאין חילוק בין יו"ט לשבת דאפילו ביו"ט נמי אין מוללין מלילות. וכן משמע בירושלמי דביצה (פ"ה ה"ב) כל אלו ביו"ט אמרו ק"ו בשבת אילין אינון והא אית לך חרנין סקילה בשבת ואין סקילה ביו"ט כרת בשבת ואין כרת ביו"ט מכות ביו"ט ואין מכות בשבת אין תימר בדברים שיש בהם אוכל נפש אתנון מתני' והא תנינן משחילין פירות ביום טוב אבל לא בשבת ועוד מן הדא כו' ועוד מן הדא כו' ומשמע מדלא הקשה מ"ט לא חשיב במתניתין הא דמוללין מלילות ביו"ט אבל לא בשבת וא"כ מוכח דס"ל דיו"ט שוה לשבת דאין מוללין אף ביו"ט וא"כ לפי"ז ליכא חילוק בין יו"ט לשבת. וע"כ אומר בירושלמי הדא ילפא מההיא וההיא ילפא מהדא הדא ילפא מההיא היא יו"ט היא שבת פי' דביו"ט נמי אין נותנים תרומה לכהן דלאפליגי רק במתנות אבל בתרומה מודה ב"ה נמי משום דתרומה אין זכאי בהרמתה אפילו ביו"ט והוא משום דס"ל דאין מוללין מלילות אף ביו"ט. וע"ז אומר ההיא ילפא מהדא בלימודין פי' דאם הם לימודין מותר אפילו בשבת ואפילו בתרומה נמי:

[**אך** לכאורה הא לדעת הרמב"ם מותר למלול אפי' בשבת דהא אמרינן בביצה (דף י"ג) כיצד מולל ופירש"י ותוס' דביו"ט איירי דבשבת אסור למלול אבל הרי"ף והרא"ש בפרק מפנין גבי חבילי אזוב קורנות כתבו אהא דקתני התם ומולל בראשי אצבעות דמשמע דמותר למלול אפי' בשבת וכתבו דהא דאמרינן הכא כיצד מולל בשבת איירי אבל ביו"ט אפי' בלא שום שינוי מותר ועי' בפ"י. אך י"ל דבשבת אפי' זכאי בהרמתה נמי אין לתרום דזהו דוקא ביו"ט משום מכשירי או"נ אבל לא בשבת]:

ואיפשר לומר דמה שהכריח להתוספות לפרש דהא דר' יוסי מתיר היינו אם נותנים בתוך ביתו והוא דלא תקשה הלכתא אהלכתא דהא אמרינן בביצה (ד' י"ב) דאמר רב יהודא אמר שמואל הלכה כר' יוסי דתרומה נמי מותר ליתן לכהן. וא"כ קשה סתמא דדמאי דאינו מתיר אלא ליתן בביתו של ישראל בלימודין אצלו. וע"כ רוצים התוס' לפרש דהא דמתירין ב"ה היינו רק בביתו של ישראל. אבל באמת שיטת הירושל' דלא כשיטת הש"ס דילן כמו שביארתי:

ועוד דהירושלמי בביצה (פ"א ה"ה) לא הביא כלל הא דר' יוסי כמו שהביא בש"ס דילן דאמרינן התם תני אמר ר' יהודא לא נחלקו ב"ש וב"ה שמוליכין את המתנות שהורמו מעיו"ט עם המתנות שהורמו ביום טוב ועל מה נחלקו על המתנות שהורמו ביו"ט והוא טעות הדפוס וצ"ל מעיו"ט שב"ש אוסרין וב"ה מתירין ולא הביא כלל הברייתא דר' יוסי פליג ואמר דלא נחלקו על המתנות אלא על התרומה שב"ש אומרין אין מוליכין וב"ה אומרים מוליכין וא"כ כיון שלא הביא הא דר' יוסי א"כ יש לפרש דבמתניתין דדמאי דניתיב לכהן בביתו של ישראל בזה כ"ע מודו דשרי ולא פליגי אלא להוליכם לכהן במתנות. והנה אמרינן בירושלמי שם וקשי' על דב"ה תרומה אינו זכאי בהרמתה הגע עצמך שיש עליו תנאי זו מפני זו ופי' הק"ע דקשי' על ב"ה דאמרו תרומה אינו זכאי בהרמתה והרי מצינו תרומה שזכאי בהרמתה כגון שיש עליו תנאי שהתנה מעיו"ט דשני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה וכדתנן פ"ו דדמאי מי שהיה לו טבל בתוך ביתו אומר שני לוגין כו' ומשני זו מפני זו גזרו בתרומה שיש עליו תנאי שלא להוליכה ביו"ט משום תרומה שהפרישה ביו"ט. ופריך ולמה תנינן חלה

והנה הק"ע פירש שם בדחוקים ודבריו תמוהים עיי"ש: ע"כ נראה לי לפרש ולמה תנינן חלה פי' דבמתניתין תנן אין מוליכין חלה ומתנות לכהן ביו"ט בין שהורמו מאמש בין שהורמו מהיום ומשמע דקאי נמי על חלה. וע"ז מקשה ולמה תנינן חלה דבחלה אי איפשר לומר שהורמה מהיום. דהא בחלה אין להרים ביו"ט ע"ז אומר מפני חלה

שהורמה ביו"ט כהדא דתני הלש עיסה ביו"ט מפריש ממנה חלתה ביו"ט. וע"ז אומר בין שהורמו מהיום:

ועוד איפשר לומר דכונת הירושלמי הוא דהא דקאמר תני אמר ר' יהודא לא נחלקו ב"ש וב"ה שמוליכין את המתנות שהורמו מעיו"ט ומפרש הירושלמי דמתניתין אתי כר' יהודא וכמו דאמרינן בביצה (ד' י"ב) אמר רבא מי קתני שהורמו מהיום ושנשחטו מהיום שהורמו קתני ולעולם שחיטתן מאמש וא"כ כיון דמתניתין אתי כר' יהודא א"כ תקשה על חלה דהא חלה אי איפשר לתרום רק אם נילושה ביו"ט. אבל אם נילושה מעיו"ט אסור לתרום. וא"כ קשה דמ"ט אין מוליכין בחלה (וכן הקשה הצל"ח בביצה שם)

וע"ז משני מפני חלה שהורמה ביו"ט כהדא דתני הלש עיסה ביו"ט מפריש ממנה חלתה ביו"ט. ואיפשר לומר דכוונתו כמו שתירץ הצל"ח דכיון שגזרו על חלה שלא להפריש ממנה אם נילושה בעיו"ט א"כ היה חלה בכלל אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט וממילא היה הכל בכלל בין נילושה מעיו"ט ובין נילושה ביו"ט אלא שהותרה הפרשת חלה בנילושה ביו"ט כדי לתקן עיסתו מ"מ ההולכה לכהן נשאר בכלל הגזירה:

והנה עדיין צריך לבאר מה שביארתי הא דאמרינן בירושלמי תני א"ר יהודא לא נחלקו ב"ש וב"ה כו' הוא לפרש דהמשנה אתי כר' יהודא א"כ מאי מקשה וקשי' על דב"ה תרומה אינו זכאי בהרמתה הגע עצמך שיש עלי' תנאי דלפי מה שפירש הק"ע דהיינו שיאמר שני לוגין שאני עתיד להפריש דמאי מקשה הא ר' יהודא לית לי' ברירה וכמו דאמרינן בעירובין (דף ל"ו) לא ס"ד דהא שמעינן לי' לר' יהודא דלית לי' ברירה דתנן הלוקח יין מבין הכותים כו' ע"ש. וכן אמרינן בירושלמי (ספ"ו דשקלים) הא אמרינן בעלמא ר' יהודא לית לי' ברירה:

אך איפשר לומר דקאמר וקשי' על דב"ה תרומה אינו זכאי בהרמתה הגע עצמך שיש עליו תנאי. וב"ה אית להו ברירה כמו דאמרינן בביצה (דף י') ובעירובין (דף ס"ח) א"ר אושעי' לא קשי' הא ב"ש הא ב"ה:

ולפי"ז הי' איפשר לומר דהא דקאמר ר' יוסי דחולקים ב"ש וב"ה על התרומה שב"ש אומרים אין מוליכין וב"ה אומרים מוליכין והוא משום דלב"ש לא מצינו תרומה שזכאי בהרמתה דהא ב"ש לית לי' ברירה וא"כ לא מצינו תרומה שזכאי בהרמתה ע"י תנאי דשני לוגין שאני עתיד להפריש. דהא ב"ש לית לי' ברירה וב"ה לטעמייהו דסברי דיש ברירה א"כ מצינו תרומה שזכאי בהרמתה ע"י ברירה. אך אעפ"כ לא ניחא דהא אמרינן בעירובין (דף ל"ז) דר' יוסי לית לי' ברירה וכמו שכתבו התוס' דבדבר שאיפשר שלא יבוא לידי הפרשה לית לי' ברירה. ודוחק לומר דר' יוסי ס"ל דב"ה סברי דיש ברירה. ובזה

הי' מדוקדק מה שכתב רש"י אמר רב יהודא אמר שמואל הלכה כר' יוסי ואליבא דב"ה דאפיילו תרומה נמי מותר להוליך. ודקדק הצל"ח דלמאי קאמר כר' יוסי ואליבא דב"ה דב"ש וב"ה בודאי הלכה כב"ה אבל לפי מה שביארתי איפשר לומר דאע"פ דלטעמי' דר' יוסי דס"ל דאין ברירה א"כ לא מצינו תרומה שזכאי בהרמתה ע"י תנאי אעפ"כ הלכה כר' יוסי ואליבא דב"ה דסברי דיש ברירה א"כ מצינו תרומה שזכאי בהרמתה:

אעפ"כ זהו דוחק דלר' יוסי יפלגו ב"ש וב"ה בברירה ור' יוסי גופא יסבור דאין ברירה אלא ודאי דאליבא דר' יוסי לא פליגי ב"ש וב"ה בברירה אלא בטעמא אחרינא וכמו דאמרינן בביצה (דף י') ע"ש. ועוד דהא שמואל ס"ל דאין ברירה בביצה (דף ל"ז) דחביות אסורה אך איפשר לומר דהתם אינו מתנה ומברר דברי' דבמתנה ס"ל לשמואל דיש ברירה בהא דגיטין (ד' ע"ה) אם מתי יהא גט:

ועוד דהא איפשר לומר לכאורה דמצינו תרומה דזכאי בהרמתה כגון אם אמר בע"ש ה"ז תרומה למחר וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ז דדמאי) א"ר יצחק בן אליעזר אדם עומד בע"ש ואומר ה"ז תרומה למחר כו' א"ר יוסי בר בון אין אדם עומד בע"ש ואומר ה"ז תרומה למחר. ואמרינן שם מתניתין פליגא על ר"י בר בון לגין טבול יום כו' וא"כ כיון דמסקינן דאדם עומד מע"ש ואומר ה"ז תרומה למחר וא"כ מצינו תרומה שזכאי בהרמתה. ואיפשר שזהו הפי' של הירושלמי דאמר וקשי' על ב"ה תרומה אינו זכאי בהרמתה הגע עצמך שיש עליו תנאי כו' שהתנה מע"ש ואמר ה"ז תרומה למחר (דזה ניחא אפי' לר' יהודא דלא שייך להא דברירה):

ואיפשר לומר הא דתנן במתניתין מי שקרא שם לתרומת מעשר של דמאי ולמעשר עני של ודאי לא יטלם בשבת ואמרינן כיני מתניתין לא יתנו' בשבת. ולכאורה צ"ל אמאי משמיענו במי שקרא שם לתרומת מעשר של דמאי ולמעשר עני של ודאי לא יתנם בשבת ואמאי לא אשמעינן בסתם תרומה שהפריש מע"ש. ולפי מה שביארתי ניחא דקא משמע לן דאע"ג דזכאי בהרמתה ע"י תנאי אפ"ה לא יתנם וכמו שאומר הירושלמי בביצה זו מפני זו:

ועוד איפשר לומר דמצינו שזכאי בהרמתה אפי' ע"י תנאי דשני לוגין שאני עתיד להפריש דאע"ג שפירשתי דלשיטת הירושלמי על כרחך אתי מתניתין כרבי יהודא אעפ"כ איפשר לומר ע"י תנאי דשני לוגין שאני עתיד להפריש יהי' תרומה מכאן ולהבא ולא למפרע דמכאן ולהבא יכול לומר שני לוגין שאני עתיד להפריש אפילו למאן דלית לי' ברירה וכמו דמוכח בב"ק (דף ס"ט) בשמעתא דצנועין בתוס' שם וכמו שהארכתי בספרי עמק יהושע:

אך לפי מה שביארתי (בפ"ז דדמאי) שהקשיתי דמה פליגי אם אדם יכול לומר מע"ש ה"ז תרומה למחר הלא תנן במתניתין דשני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה ומעשר ראשון כו' ולשיטת הירושלמי אפי' בודאי נמי וביארתי שם דזה שרי לכ"ע למאן דאית לי' ברירה דהא כיון דאמרינן אגלאי מילתא למפרע אם כן חל התרומה מערב שבת ולא פליגי אלא באומר ה"ז תרומה למחר שאז חלות התרומה הוא בשבת:

וגם ביארתי שם דאיפשר לומר הא דשרי באומר ה"ז תרומה למחר דהתם לא תלוי במעשה דידי' רק ממילא הוי תרומה למחר ובשני לוגין שאני עתיד להפריש אע"ג דתלוי עדיין בספיקות דהיינו בהפרשה אעפ"כ שרי דהא כיון דיש ברירה א"כ הוי תרומה למפרע אבל אם יאמר בשני לוגין שאני עתיד להפריש ולא תחול אלא מכאן ולהבא איפשר לומר דלא שרי מע"ש דאינו ידוע בודאי שתחול בשבת כיון דעדיין תלוי בהפרשה. ומתורץ בזה הקושיא שהקשו האחרונים דלהירושלמי דמשני בפרק קמא דיומא דפריך על הא דאמרינן אשה אחרת מתקינין לו ומזמנים אותה שאם תמות ביום הכפורים שיקדש זאת ביוה"כ. ופריך ולא תמצא כקונה קנין בשבת. ומשני משום שבות התירו במקדש ע"כ. אלמא דסבירא ליה להירושלמי דכונסה ביוה"כ וא"כ למה יעבור על שבות בחנם הא מצי לקדשה מאתמול ולכונסה לחופה שתחול למחר אם תמות חברתה דהא ס"ל דחופה שאינה ראויה לביאה שמה חופה. וא"כ מוכח מזה שאסור לקדש שתחול ביוה"כ ג"כ משום שבות דכיון שתהא מקודשת להבא הוי כאלו מקדשה ביוה"כ גופא. והארכתי בזה בספרי ע"י (ס' ט') והבאתי ראי' מהירושלמי שאומר דאדם עומד מע"ש ואומר ה"ז תרומה למחר ע"ש:

אך לפי מה שביארתי כעת איפשר לומר דזהו דווקא אם אמר שהתרומה תחול בשבת אבל אם תולה בתנאי שאינו מבורר עדיין איך שיהי' ע"כ אי איפשר לקדש שתחול ביוה"כ משום שבות. וזה מוכח מהא דאמרינן בביצה (דף י"ב) דמתניתין כר' יהודא ואמרינן דתרומה אינו זכאי בהרמתה וא"כ קשה דהא זכאי בהרמתה שאומר שהתרומה תחול למחר אך זה הוי כמו שנתרמה מעיו"ט דהא לא הוה רק מחוסר זמן ואיפשר דע"ז אמרינן בירושלמי (פ"ג דביצה ה"ח) הגע עצמך שיש עליו תנאי זו מפני זו פי' דאם יש עלי' תנאי היינו שלא תחול רק בשבת א"כ הוי כמו שנתרמה מע"ש ולא הוי בכלל שנתרמה בשבת ואם יאמר שני לוגין שאני עתיד להפריש הא ר' יהודא לית לי' ברירה ואם דמכאן ולהבא ר' יהודא נמי מודה א"כ עובר משום שבות דאם אומר על תנאי שתחול בשבת מכאן ולהבא א"כ עובר משום שבות. ומזה מוכח דלר' יהודא אסור משום שבות

אם יקדש מעיוה"כ שאם תמות ביוה"כ תהא מקודשת שזה אסור משום שבות דאל"ה מצינו תרומה שזכאי בהרמתה:

ולפ"ז היינו יכולים לפרש בירושלמי (פ"ד דדמאי) ר' חנניא בשם ר' אימי דר"א היא. ובפשוטו קאי אהא דאמר תחילה הוציא להם מ"ש מתוך ביתו א"ל פדוי הוא נאמן כו' וקאמר מתניתין ר"א היא דאמר דנאמן על השני נאמן על הראשון דאל"ה צריך לחוש למעשר ראשון שבו. אמר ר' יוסי ד"ה הוא עשו אותה כתוספות הביכורים מה תוס' הביכורים נאכלת כו'. אתי ר' חנניא בשם ר' אימי דר"א הוא פי' כמו שאמר בתחילה דר"א היא:

ואיפשר לומר דקאי אמתניתין דמי שקרא שם לתרומת מעשר שבו לא יטלם בשבת. וצריך לפרש דקרי' השם מע"ש שתחול תרומה למחר וסיים המקום שבו. ועוד איפשר לפרש דאמר שני לוגין שאני עתיד להפריש. אך בשני לוגין שאני עתיד להפריש אי איפשר משום דבעינן מסויים ולא קדשי מדומעין וכמו דאמרינן בעירובין א ל"ז) רבא אמר שאני התם דבעינן ראשית ששירי' ניכרין א"ל אביי לא מעתה היו לפניו שני רימונים כו' וכתבו התוס' וא"ת ליפרוך הכא נמי אי הוי טעמא משום דאין ברירה וי"ל דאי טעמא משום ברירה כו' אין תימא כיון דאין ברירה ה"נ דלא הוי תרומה. אבל אי מטעמא דבעינן ראשית ששירי' ניכרין ה"נ דבב' רימונים לא הוי תרומה וא"כ משמע דאפי' אי אמרינן יש ברירה לא מהני משום דבעינן ראשית ששירי' ניכרין. וכן אמרינן בירושלמי (פ"ז דדמאי) תני ר' יוסי ור"ש אומרים שמא תבקע הנוד כו' לא כטעמא הדין טעמא הדין טעמ' דר' יוסי שמא יסייע ט"ס וצ"ל משום מסויים וא"כ לא יכול לומר שני לוגין שאני עתיד להפריש. וע"ז אומר ר"א היא פי' דס"ל דקדשי מדומעין כמו דאמרינן בירושלמי פ"ד דתרומות. ר' יעקב בר אחא כמה דב"ש אומרים קדשי מדומעין כן ר"א אומר קדשי מדומעין וא"כ כיון דס"ל קדשי מדומעין א"כ יכול לומר שני לוגין שאני עתיד להפריש. והא דקאמר ר"א היא פי' דס"ל דקדשי מדומעין ולא ב"ש ור"ש דס"ל ג"כ קדשי מדומעין כמו דאמרין בירושלמי פ"ג דתרומות אתי דר"ש כב"ש כמה דב"ש אומרים קדשי מדומעין כן ר"ש אומר קדשי מדומעין היינו משום דברישא הוא ר"א דתנן ר"א אומר א"צ לקרות שם למעשר עני של דמאי. ועוד דר"א ס"ל דיש ברירה כמו דתנן בביצה (דף ל"ז) ועוד אמר ר"א עומד אדם על המוקצה כו' ואומר מכאן אני אוכל למחר פירש"י דס"ל דיש ברירה. וא"כ כיון דקדשי מדומעין יכול להפריש ע"י שיאמר שני לוגין שאני עתיד להפריש ולמחר יטלם משום ברירה והא דאמרינן פ"ד דתרומות ר"א אומר א' מעשרה בתרומת מעשר יתר מכאן יעשנה תרומת מעשר על מקום אחר. ואמרינן

בירושלמי דר"א אומר קדשי מדומעין ולא אמרינן דיש ברירה שזהו שהוברר. דהא אמר יתר מכאן יעשנה ת"מ על מקום אחר. התם לא תלה במה שיפריש אח"כ אלא הפריש מיד ע"ז אומר קדשי מדומעין אבל אם אמר שני לוגין שאני עתיד להפריש כיון דקדשי מדומעין מהני. ואח"כ יאכל ע"י ברירה שאלו הם השני לוגין. וע"ז אומר אתי ר' חנינא בשם ר' אימי דר"א היא וכיני מתניתין לא יתנם כו'. אך דפשט דברי הירושלמי משמע דקאי אהא דלעיל וכן משמע קצת בירושלמי (פ"ד דמ"ש) דאמר התם ב"ש כר"א דר"א אמר הנאמן על הראשון נאמן על השני ומסיים אתי ר' חנניא בשם ר' אימי דר"א היא. אך כמה פעמים מצינו בירושלמי שמעתיק יותר אע"פי דלא קאי אהא דלעיל ודוק:

פרק ה

הלכה א

קטע ב

ירושלמי (רפ"ה דדמאי) אף על החלה. וחלה חייבת בדמאי ולא כן תנינן חלת ע"ה והמדומע פטורה מן הדמאי. ר' אחא רבין ב"ר חייא בשם ריב"ח דב"ש הוא ותנינן כן ר' שמעון בן יהודא אומר משום ר"ש חלה ב"ש מחייבין וב"ה פוטרין (פי' מדקתני א' ממאה ממה שיש כאן משמע מכל מה שיש כאן אף על שיעור חלה שהפריש עשוי מעשר ונמצא מפריש מעשר אף מן החלה ולא כן תנינן חלת ע"ה והמדומע פטורה מן הדמאי וע"ז משני ר' אחא דב"ש היא דר"ש בן יהודא אומר משום ר"ש חלה ב"ש מחייבין וב"ה פוטרין. וע"ז מקשה כלום אמרו ב"ש אלא דבר שהוא לזריעה [נ"ל שצריך לומר לאכילה] אלו הלוקח זרע לבהמה וקמח לעורות ושמן לנר שמא אינו פטור בדמאי וא"כ חלת דמאי פטור אפי' לב"ש דהא כיון שהוא של ע"ה א"כ נטמא וחלה טמאה אסורה באכילה וא"כ פטור מהדמאי אליבא דכ"ע אפי' לב"ש ותמיהני על הר"ש שפי' בדרך אחר עיי"ש. והוא ניחא כפשוטו כמו שביארתי] אלא במגבל עיסתו במי פירות [פי' וא"כ לא מקבלי טומאה וע"כ חייבת בדמאי לא כן אמר ר' יוחנן דר"א איש ברתותא הוא (פי' דאיתא בירושלמי (פ"ב דחלה) דהא דתנינן עיסה שנילושה במי פירות חייב בחלה היינו דר"א איש ברתותא דס"ל לענין טבול יום דמי פירות מחברין ע"כ מחברין לענין חלה נמי אבל רבנן ס"ל דפטור מן החלה. א"כ אי איפשר לתרץ שנילושו במי פירות דא"כ פטורין מן החלה נמי. וע"ז אומר אלא כר' יוחנן וצ"ל דלא כר' יוחנן (וכן גורס בשנות אלי') דאמר כאן בעושה בטהרה וכאן בעושה בטומאה דאמרינן בירושלמי (פ"ג דדמאי) תמן תנינן הלוקח מן הנחתום כיצד הוא מעשר הכא את אמר הלוקח מפריש והכא את

אמר הנחתום מפריש:

ואמרינן שם ר' יונה אמר אתפלגון ר' אלעזר ור"י חד אמר כאן בעושה בטהרה וכאן בעושה בטומאה פי' הא דתנן הלוקח מן הנחתום מפריש מיירי בעושה בטומאה והא דתנן הנחתומים מפרישין מיירי בעושה בטהרה] וא"כ הא דתנן הלוקח מן הנחתום מפריש מיירי בעושה בטומאה וא"כ אמאי צריך להפריש אף על החלה דהא אינו ראוי לאכילה כיון שעושה בטומאה אלו הלוקח זרע לבהמה קמח לעורות שמן לנר שמא אינו פטור מן הדמאי אלא כר' אלעזר דאמר כאן וכאן בעושה בטהרה וכיון שעושה בטהרה ע"כ ראוי לאכילה וע"כ חייב בדמאי וכב"ש דס"ל דחלת ע"ה חייב בדמאי דהא אנן תנן חלת ע"ה והמדומע והלקוח בכסף מעשר ושירי מנחות פטורין מן הדמאי]:

והא דקאמר אלא במתארח אצלו נראה לי שהוא ט"ס וצ"ל אח"כ וכן צריך לומר לא כן תני הנאמן על הטהרות נאמן על המעשרות ופי' דמקשה על הא דמשני כר' אלעזר דאמר כאן וכאן בעושה בטהרה [וע"כ ניחא דחנה חייבת בדמאי דהא חזי לאכילה] דא"כ יהא נאמן על המעשרות ג"כ דהא תני הנאמן על הטהרות נאמן על המעשרות וא"כ אין צריך להפריש דמאי. וע"ז משני הדא דתימר במתארח אצלו אבל ברבים אינו נאמן עד שיקבל עליו ברבים וכאן ברבים אנן קיימים ופי' הא דאמרינן הנאמן על הטהרות נאמן על המעשרות היינו במתארח אצלו אבל ברבים אינו נאמן על המעשרות מחמת שנאמן על הטהרות אלא א"כ יקבל בפירוש על המעשרות והכא ברבים אנן קיימים ולא במתארח אצלו ע"כ צריך להפריש חלת דמאי (וכן אמרינן בירושלמי (פ"ב דדמאי) תני הנאמן על הטהרות נאמן על המעשרות תניתה ר' ינאי בי ר' ישמעאל ואמר טעמא הדא דתימר דמתארח אצלו אבל ברבים אינו נאמן עד שיקבל עליו ברבים] אך עכ"ז צריך לבאר דמאי פריך אהא דמשני אלא כר' אלעזר דר' אלעזר אמר כאן וכאן בעושה בטהרה. דכיון דנאמן על הטהרות נאמן על המעשרות וא"כ אמאי צריך להפריש כלל דהא לא קשה מידי. דהא אמרין שם (פ"ב בירושלמי) הנחתומין לא חייבו אותן חכמים להפריש אלא כדי תרומת מעשר וחלה כו' תמן תנינן הלוקח מן הנחתום כיצד הוא מעשר כו' הכא את אמר הלוקח מפריש והכא אמר הנחתום מפריש ר' יונה אמר אתפלגון ר' אלעזר ור' יוחנן חד אמר כאן בעושה בטהרה וכאן בעושה בטומאה וחרנא אמר כאן במידה דקה וכאן במידה גסה ולא ידע מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה דאמר ר' יוחנן מפני הטהרות הוי ר' אלעזר אמר כאן במידה דקה וכאן במידה גסה (פי' דמקשה הש"ס על הא דהנחתומין לא חייבו אותן חכמים להפריש כו' וא"כ אומר דהנחתום צריך להפריש ובמתניתין (רפ"ה דדמאי) אמר הלוקח מן הנחתום מפריש וא"כ מוכח דהלוקח צריך

להפריש. וע"ז משני ר' יוחנן דהא דהנחתום מפריש מיירי בנחתום העושה בטהרה וע"כ צריך הנחתום להפריש. ומתניתין (רפ"ה דדמאי) דמוכח דהלוקח מן הנחתום צריך להפריש מיירי בנחתום העושה בטומאה. ור' אלעזר משני דהא דמוכח בפ"ב דדמאי דהנחתום מפריש היינו במוכר במידה דקה וע"כ צריך הנחתום להפריש והמתניתין (דרפ"ה דדמאי) דמוכח דהנחתום צריך להפריש מיירי במוכר במידה גסה. וע"כ צריך הלוקח להפריש והנחתום א"צ להפריש:

וא"כ קשה דמאי מקשה הירושלמי דלר' אלעזר דאמר כאן וכאן בעושה בטהרה (פי' דע"כ צריך להפריש על החלה ג"כ דהא ראוי' לאכילה כיון דמיירי בעושה בטהרה וא"כ כיון שהוא נאמן על הטהרות הוא נאמן על המעשרות ג"כ. וא"כ אמאי צריך הלוקח להפריש. דכיון דר"א משני דמיירי במידה גסה. וע"כ לא חייבו את הנחתום להפריש והחיוב הוא על הלוקח. א"כ מאי מקשה דכיון דנאמן על הטהרות הוא נאמן על המעשרות ג"כ. וא"כ בודאי עישר הנחתום. דהא לר' אלעזר כיון דמיירי במדה גסה. וע"כ לא חייבו את הנחתום להפריש. וא"כ כיון שמן. הדין אינו חייב הנחתום להפריש. א"כ איך מקשה הש"ס דכיון דנאמן על הטהרות הוא נאמן על המעשרות ג"כ. הא מן הדין א"צ הנחתום להפריש כיון דמיירי במידה גסה אך כבר כתב ע"ז בס' שנות אלי' דלדוגמא בעלמא נקט כר"א דבאמת סוגי' זו פליג על סוגי' דלעיל ומוקי הך דהכא בנחתום ע"ה ולא צריכין כלל לשינוי' דר"י ור"א כו' עכ"ל:

והוא כמו שכתב הר"ש (פ"ב דדמאי משנה ד') ירושלמי תמן תנינן הלוקח מנחתום כיצד מעשר הכא את אמר הלוקח מפריש והכא את אמר הנחתום מפריש ר' יוסי אמר אתפלגון ר' יוחנן ור' אלעזר כו' ודבר תימא מאי קשי' לי' דמתניתין בנחתום חבר והתם בחבר שלוקח מנחתום ע"ה וצריך לומר דמשמע לי' דנחתום דהכא ונחתום דהתם הכל בחבר ומסיק דר' יוחנן תירץ כאן בעושה בטהרה נחתום מפריש הואיל וראוי לכהן לאכילה אבל עושה בטומאה כגון שלקח מע"ה פירות שהוכשרו דנטמאו לא הטריחו למוכר להפריש כיון דלא חזי אלא להסיק תחת תבשילו ולוקח שיאכל הוא מפריש. ור' אלעזר תירץ במידה דקה וטעמא דמפריש כשמוכר במידה דקה מפרש התם אמתניתין דהחנוני מפני תינוקות שלא יאכלו כבל:

וא"כ איפשר לומר דסוגי' זו פליג על סוגי' דלעיל ומפרש כמו שתירץ הר"ש דהא דאמרינן דהלוקח מן הנחתום מפריש מיירי כשהנחתום ע"ה (והא דתנן דהנחתום חייב להפריש מיירי כשהנחתום חבר] ולדוגמא בעלמא נקט כר"א דהיינו דמוקי ב' משניות בעושה בטהרה. וע"כ שפיר פריך הירושלמי דכיון דהא דהלוקח מפריש ע"כ מיירי בשהנחתום

ע"ה. וע"כ מקשה כיון דמיירי בעושה בטהרה. וא"כ קשה כיון שהוא נאמן לטהרות נאמן למעשרות. וא"כ בודאי הפריש הנחתום. דכיון דהוא נאמן למעשרות צריך להפריש. דהא דהלוקח מן הנתתום מפריש היינו בנחתום ע"ה. אבל מן הדין צריך הנחתום להפריש. וע"ז משני דזהו דווקא במתארח אצלו אמרינן דכיון דנאמן על הטהרות אבל ברבים אינו נאמן עד שיקבל ברבים וכא ברבים אנן קיימים. וע"כ בלוקח מן הנחתום אין הנחתום נאמן וצריך הלוקח להפריש ודוק:

קטע ג

ר' אבין כו' שמע לה מן דבתרא הרוצה להפריש תרומה ות"מ כאחת וכמה דתימר תמן חוץ מן הראוי ליקדש לשם תרומה והכא חוץ מן הראוי ליקדש לשם חלה דחלת ע"ה פטורה מן הדמאי:

קטע ד

שם בירושלמי תנינן חלה בין ראשון לשני [פי' דמקשה הא חלה תרומה קרי' רחמנא ותרומה קודם לכל. א"כ הי' לה להקדימה לראשון] ר' יונה בשם זעירא זאת אומרת חלה אין בה משום בל תאחר (פי' שאין בה משום בל תאחר וע"כ לא דקדק התנא לשנותה ראשון) ר' יוסי בשם ר' זעירא אין משנה אמורה על הסדר (אבל באמת צריך להקדימה לראשון ופריך ולא בדמאי אנן קיימים לא כן אמר ר' בא בריה דר' חייא בשם ר' יוחנן מתניתין בדמאי הא בודאי לא והכא בדמאי אנן קיימים. [והנה המפרש פי' בדוחק ושגה בזה ולי נראה שיש ט"ס בירושלמי וצ"ל לא בדמאי אנן קיימים לא כן אמר ר' בא ברי' דר' חייא בשם רבי יוחנן מותר להקדים שני לראשון בדמאי ופי' דזהו הפלוגתא דפליגי (בפ"ק דדמאי) אם הקדים שני לראשון אין בכך כלום בשעבר הא בתחילה לא ר' בא ברי' דר' חייא בר ווא בשם ר' יוחנן מותר להקדים שני לראשון בדמאי ר' יעקב ב"ר אחא בר אידי בשם ריב"ל לא יעשה ואם עשה מה שעשה עשוי וע"כ מביא האי מימרא לא בדמאי אנן קיימים ולא כן אמר ר' בא ברי' דר' חייא בשם ר' יוחנן דמותר להקדים שני לראשון בדמאי והכא בדמאי אנן קיימים (והתיבות מתניתין בדמאי הא בודאי לא הוא מיותר) וע"ז מביא עניה תני ר' חייא אף בודאי (פי' דמתניתין אף בודאי מיירי) ר' יונה בשם ר' זעירא אומר זאת אומרת חלה אין בה משום בל תאחר:

ור' יוסי בשם ר' זעירא אין משנה אמורה על הסדר אלא תקדים חלה לראשון פי' לפי מה דמיירי מתניתין אף בודאי כמו דתני ר' חייא א"כ קשה דאיך הקדים מעשר ראשון לחלה. וע"ז אמר ר' יונה בשם ר' זעירא שחלה אין בה משום בל תאחר ור' יוסי בשם ר' זעירא תירץ דאין משנה אמורה על הסדר:

ופריך מעתה לא תהא חלה חייבת במעשרות ומעשרות לא יהו חייבין בחלה כו'. וכתב המפרש דה"ג מעתה תהא חייבת במעשרות ומעשרות יהו חייבין בחלה כו' ופירש שם בדוחק:

ע"כ נראה לי דפריך מעתה לא תהא חלה חייבת במעשרות ומעשרות יהו חייבין בחלה (פי' כיון דאמרת שאין משנה אמורה על הסדר אלא תקדים חלה לראשון א"כ עיקר חיובא דחלה אם לא הפריש המעשרות החלה קודמת) וא"כ לא תהא חלה חייבת במעשרות אם לא הפריש המעשרות תחילה שכל הקודם את חבירו חבירו מתחייב בו אבל הראשון אינו חייב בהמאוחר וא"כ כיון שחלה היא ראשונה אם לא הפריש המעשרות (אף שחלה היא באחרונה היינו משום דחיוב המעשרות הוא בתבואה אבל חלה היא בקמח) אבלאם לא הפריש המעשרות החלה קודמת א"כ אם לא הפריש המעשרות תהא החלה פטורה. ובאמת ודאי דחלה חייבת במעשרות דהא לא תנינן אלא דחלת דמאי פטורה אבל חלת ודאי צריך לעשר (ולא כפי' המפרש ושגה בזה מאוד) וא"כ לפי"ז אמאי חלה חייבת במעשרות אלא ודאי דחלה אין בה משום בל תאחר משום דהחיובים חלוקים שזה בדגן וזה בעיסה וע"כ חלה חייבת במעשרות ומעשרות חייבים בחלה וכמו דתנן (פ"ק דחלה) אלו חייבים בחלה כו' ומעשר ראשון שניטלה תרומתו וכן מעשר שני חייב בחלה אי אמרינן דלאו ממון גבוה הוא וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ה דמ"ש) עיסת מ"ש בירושלים כר' מאיר פטורה מן החלה וכר' יהודא חייבת בחלה וכמו דאמרינן בפסחים (ד' ל"ח). אבל מכיון דאמרת שחלה אם לא הפריש המעשרות חלה קודמת למ"ר ואין משנה אמורה על הסדר א"כ לא תהא חלה חייבת במעשרות ומעשרות יהי' חייבין בחלה וזה בודאי דחלה חייבת במעשרות אם לא הפריש עדיין:

וע"ז אומר ותני כן העושה עיסה מן הטבל בין שהקדים חלה לתרומה בין שהקדים תרומה לחלה מה שעשה עשוי חלה לא תאכל עד שיוציא עליו תרומה ותרומה לא תאכל עד שיוציא עליו חלה (פי' שמדחה הקושי' דלעולם אין משנה אמורה על הסדר וחלה קודמת וכ"ת א"כ אמאי חלה חייבת במעשרות דהא כל הקודם את חבירו חבירו מתחייב בו אבל הוא אינו מתחייב בחבירו). וע"ז אומר ותני כן דבחלה אין זה כלל דתני העושה עיסה מן הטבל בין שהקדים חלה לתרומה בין שהקדים תרומה לחלה מה שעשה עשוי והטעם הוא כמו דמרבינן מקרא (ספ"ק דחלה) שנאמר חלה תרימו תרומה. אע"ג שתרומה היא בודאי קודמת לחלה ותרומה פטורה מן החלה אפ"ה התרומה מתחייב בה אם לא הפרישה קודם ובאו ב' החיובים בבת אחת וא"כ במעשר נמי אעפ"י שהחלה היא ראשונה בעצם למעשר אעפ"כ החלה חייבת במעשרות אם לא הפרישה דהא תרומה

ודאי קודמת ופטורה מן החלה ואעפ"כ אם באו שני החיובים בבת אחת התרומה חייבת בחלה וה"נ בחלה ומעשרות וא"כ אין זה פירכא:

והא שאומר שם ולמה קדמה תחילה נראה לי שהוא ט"ס ונתחלפו השיטות וצ"ל אמר ר' מתנא בדין הי' שתקדים חלה ולמה קדמה ראשון מפני שקדמה לגורן פי' שמתרץ המשנה דע"כ צריך להפריש ראשון תחילה שבדין הי' שתקדים חלה לכל ולמה קדמה ראשון מפני שקדמה לגורן ובכאן צ"ל והרי שני קדמה לגורן (פי' וא"כ הי' צריך להפריש תחילה) ובכאן צ"ל כתיב בו ראשית (פי' שקדמה לגורן וכתיב בו ראשית וע"כ דין הוא שתהא קודמת לחלה שני אעפ"י שקדמה לגורן אין כתיב בו ראשית וע"כ ניחא מה ששנה התנא חנה בין ראשון ובין שני. דדין הי' שתקדים החלה תחילה אך הראשון קדמה מפני שהוא קדמה לגורן וכתיב בו ראשית שיש בה תרומת מעשר שנקראת ראשית משא"כ מ"ש שאין כתיב בה ראשית אע"פ שקדמה לגורן ובאמת המשנה אמורה על הסדר כמו שביארתי:

הלכה ג

קטע ג

מתניתין הלוקח מן הנחתום מעשר מן החמה על הצוננת כו' ר"ש אוסר בתרומת מעשר ומתיר בחלה כו' ור' יהודא אוסר בחלה (פי' בתמי') ולא אצלו היא נטבל' (פי' דפריך אמתני' דמדתנן ר"ש אוסר בתרומת מעשר ומתיר בחלה משמע דר' יהודא אוסר בחלה. וע"ז פריך דמ"ט דר' יהודא דאוסר אלא בשואל שאור טמא לעשות עיסתו ופי' דדרכו של נחתום ששואל שאור טמא לעשות עיסתו. וא"כ כיון ששואל שאור א"כ איפשר שהפריש הע"ה. וא"כ איפשר שיפריש מן הפטור על החיוב [וע"כ קאמר שאור טמא דכיון ששואל שאור שהוכשר לקבל טומאה ע"כ הוא טמא] וע"ז פריך אפי' כן לא אצלו היא נטבלת פי' דמסתמ' אין בשאור שיעור חלה וא"כ אצלו היא נטבלת. וא"כ אמאי אינו יכול להפריש מ"ד על כולם דהא כולם נטבלים אצל הנחתו' וע"ז אומר אלא בשואל ככר טמא למלאות תנורו משום שהפת נאפה יפה בזמן שתנורו מלא כמו דאמרינן בביצה (דף י"ז)] מעשר מכל ככר וככר. פי' וא"כ במאי פליגי אם מעשר מן החמה על הצוננת. הא ודאי שצריך לעשר מכל ככר וככר כיון שדרכו של הנחתום לשאול ככר מע"ה בכדי למלאות תנורו:

אלא כר' יוחנן דר"י אמר כאן בעושה בטהרה כאן בעושה בטומאה אלא כר"א דאמר כאן וכאן בעושה בטהר' (נראה לי שהוא ט"ס וצ"ל אלא דלא כר' יוחנן דאמר כאן בעושה בטהרה כאן בעושה בטומאה ופי' כמו שביארתי לעיל (רפ"ה דדמאי) דקאי אהא דאמרינן לעיל בירושלמי (פ"ב) תמן תנינן הלוקח מן הנחתום כיצד מעשר הכא את

אמר הלוקח מפריש והכא את אמר הנחתום מפריש ומשני רבי יוחנן שם כאן בעושה בטהרה כאן בעושה בטומאה דבעושה בטהרה הנחתום מפריש ובעושה בטומאה הלוקח מפריש. וא"כ כיון דהכא תנן דהלוקח מפריש א"כ מיירי בעושה בטומאה. וא"כ איפשר לומר שלוקח ככר טמא מע"ה למלאו' תנורו א"כ ודאי צריך לעשר מכל ככר וככר. אלא דאתי כר"א דאמר דמיירי כאן וכאן בעושה בטהרה [אלא דהחילוק הוא דבמדה גסה הלוקח מפריש ובמדה דקה הנחתום מפריש. או כמו שביארתי דבנחתום ע"ה למעשרות הלוקח מפריש. ובנחתום חבר למעשרות הנחתום מפריש. ואע"ג דמיירי בעושה בטהרות אעפ"כ אינו נאמן על המעשרות ורק במתארח אצלו אמרינן דנאמן על המעשרות כמו שביארתי לעיל (רפ"ה דדמאי)] וא"כ כיון דמיירי בעושה בטהרה ע"כ אין צריך לחוש דלמא שואל ככר כדי למלאות תנורו דכיון דנאמן על הטהרות לא ישאל ככר שהוכשר לקבל טומאה. ואינו לוקח מע"ה רק מה שלא הוכשר וכמו דאמרינן לעיל (פ"ב בירושלמי) אינו לוקח ממנו לח הא יבש מותר שע"ה נאמנים על הכשירות ותני כן נאמן ע"ה לומר פירות הללו לא הוכשרו אבל אין נאמן לומר הוכשרו אלא שלא קבלו את הטומאה. וכן אמרינן בחגיגה (דף כ"ג) וא"כ בודאי לא ישאל ככר מע"ה. וא"כ קשה דמ"ט דר' יהודא דאוסר בחלה:

וע"ז אומר אמר ר' יודן אבוי דר' מתנא בעושה בטומאה קיימין ואצלו נטבלת (נ"ל שהוא ט"ס וצ"ל בעושה בטהרה קיימין ואצלו נטבלת (פי' דלעולם בעושה בטהרה אנן קיימין. וע"כ לא חיישינן שישאל ככר מע"ה ואצלו נטבלת פי' כל העיסה נעשית טבל אצל הנחתום. וע"כ בודאי דיכול להפריש חלה מככר א' על כולם. ולא הוי מן הפטור על החיוב. וכ"ת מ"ט דר' יהודא דאוסר. ע"ז אומר ואף ר' יהודא מודה בה. דבאמת ר' יהודא מודה לר"ש ותני כן ר' יהודא ור"ש אוסרין בתרומת מעשר ומתירין בחלה וא"כ ר' יהודא מודה נמי לר"ש. וע"ז אומר הא ר' יהודא אוסר בתרומת מעשר ומתיר בחלה. ר"ש אוסר בתרומת מעשר ומתיר בחלה מה ביניהון וע"ז משני על דעתיה דר"י אינו מפריש לא משל היום על של אמש כו' על דעתי' דר' שמעון אפי' מן התנור על התנור אינו מפריש ודוק:

הלכה ח

קטע ה

ר' יונה ר' סימן בשם ריב"ל הלוקח פירות תלושין מן העו"ג מפריש תרומה ותרומת מעשר מהלכה ונותן לשבט ונוטל דמים מן השבט והלוקח פירות מחוברין מן העו"ג מפריש תרומה ותרומת מעשר מהלכה ונותן לשבט ואינו נוטל דמים מן השבט כו' ר'

יהודא בר פזי בשם ר' הושעי' הלכה כר"ש (פי' דיש קנין לעו"ג לפוטרו מן המעשר) דלא כן מה אנן אמרין ר"מ ור"ש אין הלכה כר"ש (פי' דהא בודאי הלכה כר"ש לגבי ר' מאיר אלא בגין דתני אר"ש שזורי מעשה שנתערבו פירות טבולין בפירותי ושאלתי את ר' טרפון ואמר לי צא ולוקחם מן העו"ג ועשר עלי' ותני עלי' ר' יהודא ור"ש אומרים יש קנין לעו"ג לפוטרו מן המעשר דלא תסבור מימר תרי כל קבל תרי אינון לפום כן צריך לומר הלכה כר"ש כו' עד אמר ר"ח בשם ריב"ל ג' הן שהן מעשרין שלא ברשות כו'.

הנה כבר כתבתי בירושלמי (פ"ד דפאה) ביאור הירושלמי הזה והמפרש פי' שם בדוחק וביארתי שם דמה הנ"מבין מחוברין ובין תלושין ע"פי דאמרינן בבכורות (דף י"א) א"ר חנינא הלוקח טבלים ממורחים כו' מעשרן והן שלו כו' אלא דמרחינהו ברשות ישראל כו' והן שלו דאמר לי' קאתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי' וכן אמרינן בבכורות (ד' מ"ז) איתמר כהן שמת והניח בן חלל כו' לאחר שלשים דכ"ע לא פליגי דאין הבן חייב לפדות את עצמו שהרי זכה אביו בפדיונו כי פליגי היכא דמת האב בתוך שלשים יום ר"מ אמר הבן חייב לפדות את עצמו דהא לא זכה אביו בפדיונו. רבה בר רב הונא אמר אין הבן חייב לפדות את עצמו דא"ל אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי':

וע"כ אמר ריב"ל הלוקח פירות תלושין כו' מפריש תרומה ותרומת מעשר מהלכה ונותן לשבט ונוטל דמים מן השבט והלוקח פירות מחוברין כו' מפריש תרומה ות"מ מהלכה ונותנם לשבט ואינו נוטל דמים מן השבט דהטעם הוא דמחוברין לא חל עליהם עדיין החיוב ע"כ לא שייך לומר אתינא מכח גברא כו' וע"כ נותנם לשבט ואינו נוטל דמים מן השבט אבל בפירות תלושין שחל עליהם החיוב כו' אעפ"י שצריך להפריש תרומה מחמת שאין קנין כו' אפ"ה לענין ממון נוטל דמים משום דאמר אתינא מכח גברא כו' ואעפ"י שכל זמן שהם ביד העו"ג פטורים מן התרומה אעפ"כ כיון שבאים ליד ישראל ומיד שבא לישראל הם מחוייבים שייך לומר אתינא אבל אם לקחן מחוברים דאפי' באו לידו אינם בתורת חיוב ע"כ לא שייך לומר אתינא כו' וע"ש במה שביארתי בהגמ' דבכורות (דף י"א) ע"ש:

קטע ז

עוד שם בירושלמי ר' יהודא בן פזי בשם ר' הושעי' הלכה כר"ש דלא כן מה אנן אמרין ר' מאיר ור"ש אין הלכה כר"ש בתמי' (פי' וא"כ פשיטא דהלכה כר"ש דיש קנין לעו"ג לפוטרו מן המעשר) אלא בגין דתני אר"ש שזורי מעשה שנתערבו פירות טבולין בפירותי ושאלתי את ר' טרפון ואמר לי צא ולוקחם מן העו"ג ועשר עלי' ותני עלי' ר' יהודא ור"ש

אומרים יש קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשר דלא תסבור מימר תרי כל קבל תרי אינון לפום כן צריך לומר הלכה כר"ש:

וכבר ביארתי בספרי זה בתרומות (רפ"ד) דהמעשה הי' שנתערבו טבל בחולין דהיינו טבל מועט בחולין מרובה וא"כ הירושלמי הזה הוא תמוה מאוד דהא אדרבא מוכח בש"ס דילן דסובר ר' טרפון דיש קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר וכמו דאמרינן במנחות (ד' ל"א) תני' אר"ש שזורי פעם אחת נתערב לי טבל בחולין ובאתי ושאלתי את ר' טרפון ואמר לי לך קח לך מן השוק ועשר עליו קא סבר דאוריית' ברובא בטל ורוב ע"ה מעשרין הן וה"ל כתורם מן הפטור על הפטור ולימא לי' קח מן כו' קסבר אין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר וה"ל מן החיוב על הפטור איכא דאמרי א"ל לך קח מן העו"ג קסבר יש קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר וה"ל מן הפטור על הפטור ולימא לי' קח מהשוק קסבר ן רוב ע"ה מעשרין הן וא"כ מוכח מהש"ס דילן בהיפוך דאם א"ל לך קח מן העו"ג קא סבר דיש קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר ומהירושלמי מוכח בהיפוך:

וע"כ ביארתי שם דהירושלמי ס"ל דטבל לא בטל ברוב מדאורייתא וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ג דחלה) דאמר ר"ל טבל בטל ברוב כו' אמר ר' יוחנן אין הטבל בטל ברוב וכן בירושלמי (רפ"ד דתרומות) דאמר ר"ל בשם חזקי' טבל בטל ברוב ור' יוחנן אמר אין הטבל בטל ברוב כן בירושלמי (רפ"ד דמעשרות) על דעתיה דרשב"ל דאמר הטבל בטל ברוב ניחא על דעתי' דר' יוחנן דאמר אין הטבל בטל ברוב והוכחתי שם בירושלמי (רפ"ד דתרומות) דהירושלמי ס"ל דאין הטבל בטל ברוב מדאורייתא דלא כשיטת הש"ס דילן בע"ג (דף ע"ג) דהא דאין הטבל בטל ברוב הוא מדרבנן מטעם דחטה א' פוטרת את הכרי:

וע"כ כיון שסובר הירושלמי דהא דאין הטבל בטל ברוב הוא דאורייתא א"כ כיון דא"ל לך וקח מן העו"ג א"כ מוכח דסובר ר"ש דאין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעש' וע"כ אמר לו צא ולוקחם מן העו"ג:

אך שעדיין צריך לבאר דמפני מה א"ל דווקא צא ולוקחם מן העו"ג. ועיי"ש ברפ"ה דתרומות מה שביארתי בזה אך איפשר לומר טעם אחר דע"כ א"ל צא ולוקחם מן העו"ג והוא עפ"י דאמרינן לקמן בירושלמי ר' זעירא ר"א רבי תנחום ב"ר חייא בשם ריב"ל ג' שמעשרין שלא ברשות (ט"ס וצ"ל ב' שמעשרין שלא ברשות זה שנתערב טבלו בחולין וזה שלוקח מפסקי' של כותין אמר ר' זעירא זאת אומרת שאינו נוטל דמים מן השבט אם אמר את שהוא נוטל דמים מן השבט הרי ברשות תרם (והוא ט"ס) וצ"ל זאת אומרת

שנוטל דמים מן השבט פי' וע"כ יכול לתרום שלא ברשות. ומשום דנוטל דמים מן השבט (וכמו שאבאר לקמן פירוש הירושלמי הזה) [וכן מצאתי בהגהת הגר"א]:

וע"כ כיון שמוכח לקמן דנתערב טבל בחולין נוטל דמים מן השבט וצריך לבאר דמפני מה נוטל דמים מן השבט. ע"כ נראה לי לבאר דהטעם דהא דטבל אינו בטל ברוב הוא משום דהוה כמו דשיל"מ ולא בטל ברוב אפילו מדאורייתא לשיטת הירושלמי שביארתי לקמן דס"ל כשיטת הר"ן וכמו שהוכחתי (שם) מהירושלמי (פ"ג דחלה) דקאמר בשעה שהוא כו' הואיל ואותו הטבל יכול לעשות חולין כיוצא בו אינו בטל וע"כ אינו בטל משום שהטבל יכול לעשות חולין כיוצא בו:

אך ה"מ לענין הפרשת תרומה אבל מ"מ כשנותנו לכהן נוטל דמים מן השבט דדשיל"מ הוא רק לענין איסור אבל לענין ממון כבר נתבטל בהחולין. ואף על גב דאמרינן בביצה (ד' ל"ח) נהי דאיסורא בטל ממונא לא בטל. ובירושלמי (פ"ב דמ"ש) [וכן בירושלמי שילהי ביצה וביארתי במ"א ששגה הק"ע שם] תחומין עשו אותו כמדת הדין אלמא דממונא לא בטל יותר מן האיסור אעפ"כ הא אמרינן לקמן בירושלמי בהדי' דטבל שבטל ברוב נוטל דמי' מן השבט (כצ"ל דהכי מוכח שם כמו שאבאר] אלא ודאי הא דלא בטל לענין איסור אבל לא לענין ממון. והטעם דטבל קודם שנפרש לית בי' עדיין ממונא של כהן וכמו דאמרינן בחולין (ד' ק"ל) מנין לבעה"ב שאכל פירותיו טבלים ובן לוי שאכל מעשרותיו טבלים מניין שפטור מן התשלומין ת"ל ולא יחללו כו' אין לך בהם אלא משעת הרמה ואילך. ולא דמי להא דאמרינן בירושלמי (פ"ה דתרומות) סאה תרומה טמאה שנפלה לכהן א"ל ולא דמי עצים אני חייב לך כו' מאי כדון נותן לו דמי עצים והשאר יחלוקו התם שאני שלאחר הפרשה הוא ממון של כהן דהא אם נפלה תרומה לחולין עולה באחד ומאה והוא משום גזל השבט דלאחר הפרשה אף על גב שנתבטל יש גזל השבט אבל בטבל קודם הפרשה ס"ל להירושלמי דאעפ"י שצריך להפריש תרומה אף על פי כן נוטל דמי' מן השבט. ולקמן נבאר עוד בזה]:

וע"כ אמרינן בירושלמי דאמר ר' שמעון שזורי מעשה שנתערבו פירות טבולין בפירותי ושאלתי את ר' טרפון ואמר לי צא ולוקחם מן העו"ג שע"כ אמר לו צא ולוקחם מן העו"ג ואעפ"י דהירושלמי ס"ל דאין הטבל בטל ברוב מדאורייתא וא"כ יכול לתרום עליו ממקום אחר. אעפ"כ אמר לו צא ולוקחן מן העו"ג והטעם משום דבתרוייהו אמרינן שמפריש ונוטל דמים מן השבט וכמו דאמרינן לקמן ב' הם שמעשרין שלא ברשות זה שנתערב טבלו בחולין. וזה שהוא לוקח מפסקי' של כותין. ואמר ר' זעירא זאת אומרת שהוא נוטל דמים מן השבט וע"כ לא רצה לתרום מיני' ובי' דאין בילה וא"כ דילמא

יפריש מן החילוק שהוא מן הפטור על החיוב ואם היה מפריש ממקום אחר א"כ היה צריך ליתן לכהן ולא ליטול דמי' מן השבט דבאותם שהוא מפריש צריך לקיים מצות נתינה. וע"כ אמר לו צא ולוקחם מן העו"ג שבשניהם אעפ"י שצריך להפריש תרומה מדאורייתא ומשום דס"ל דאין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר ואעפ"כ בשניהם נותן לכהן ונוטל דמים וכמו דאמרינן לקמן ב' שהמעשרין שלא ברשות זה שנתערב טבלו בחולין וזה שהוא לוקח מפסקי' של כותין ואמר ר' זעירא זאת אומרת שהוא נוטל דמי' מן השבט (כצ"ל) וכמו שאבאר לקמן וע"כ אמר לו צא ולוקחם מן העו"ג:

אבל הש"ס דילן במנחות (ד' ל"א) לא ס"ל כשיטת הירוש' חדא דס"ל דהא דאין הטבל בטל ברוב הוא רק מדרבנן כמו דאמרינן בע"ג (דף ע"ג) דהא דאינו בטל הוא רק מדרבנן משום דחטה א' פוטרת את הכרי ועוד דס"ל דאעפ"י דאינו בטל רק מדרבנן אעפ"כ צריך להפריש וליתן לכהן ע"כ מפרש הש"ס דהטעם הוא דע"כ א"ל לך וקח לך מן כו' הוא משום דהטבל בטל ברוב מדאורייתא וע"כ א"ל לך וקח לך מן העו"ג הוא משום דקסבר יש קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר וה"ל מן הפטור על הפטור:

[**והנה** לשיטת הירושלמי יתיישב הא שהקשה הט"א על הא דאמרינן במנחות (ד' ל"א) לך וקח לך מן העו"ג ואמאי לא קאמר לו להפריש מיני' וביי' דהא אמרינן בר"ה (ד' י"ג) ריב"ב אמר משום ר"ט שזורי פול המצרי שזרע לזרע מקצתו השריש לפני ר"ה ומקצתו השריש לאחר ר"ה אין תורמין ומעשרין מזה על זה לפי שאין תורמין ומעשרין לא מן החדש על הישן כו' כיצד הוא עושה צובר גרנו לתוכו ונמצא תורם ומעשר מן החדש שבו על החדש שבו כו'. וא"כ סובר ר"ש שזורי דיש בילה וא"כ אמאי לא אמר להפריש מיני' וביי' ותירץ דהא דאמר דיש בילה היינו דווקא בפול המצרי דהוי דרבנן אבל בהא דטבל שנתערב דהוי דאורייתא אע"ג דלאחר שנתערב הוי דרבנן אפ"ה לא אמרינן דיש בילה. וכמו דמחלק הש"ס בביצה (ד' ל"ח) דבשל תורה אין ברירה ובדרבנן יש ברירה ה"נ לענין בילה. והביא ראי' לזה מהא דאמרינן לעיל בירושלמי (פ"ה דדמאי) הלוקח מן העני וכן העני שנתנו לו פרוסות או פלחי דבילה מעשר מכל א' בתמרים וגרוגרות בולל ונוטל כו' אמר חזקי' אין בלילה אלא ליין ולשמן בלבד ר' יוחנן אמר עד כזיתים נבללים כו' ר' יוסי בשם ר' זעירא בדמאי התירו אלמא דבדמאי מקילין דיש בילה וה"נ לענין פול המצרי משא"כ בדאורייתא. אך במנחות (ד' ל"א) מדמי לחד לישנא טבל שנתערב לדמאי אבל לשיטת הירושלמי ניחא דאין הטבל בטל ברוב מדאורייתא. וע"כ אמרינן דאין בילה ולא דמי להא דר"ש שזורי פול המצרי שזרע כו' דהתם הוא מדרבנן והירושלמי ס"ל דבדרבנן דהיינו בדמאי התירו דיש בילה ובירושלמי (פ"ג דשביעית) תני שש מידות אמרו חכמים

בפול המצרי כו' מקצתן עשה כו' הדא היא צובר גרנו לתוכו נמצא מעשר מזרעו על ירקו ומירקו על זרעו (ואף דבירושלמי תני לה סתם אך בתוספתא וכן בר"ש תני לה בשם ר' שמעון שזורי עיי"ש):

ובזה יתבאר שם הירושלמי ועוד מן הדא דאמר ר' זעירי אבא אנטולי זבן פירי מן דארמאי אתא לגבי' דר' יודא בן לוי שלח למנחם ברי' דיתקן לי' ויהיב לי' מעשרי' מי אתי קם עמי' ריב"ל א"ל מאן יעביד דא אלא אבוך (פי' לשבח שיפה עשה שנטל המעשרות) מחלפא שיטתי' דריב"ל תמן הוא אמר הלוקח פירות תלושין מן העו"ג מפריש תרומה ותרומת מעשר מהלכה ונותנם לשבט ונוטל דמים מן השבט. והכא הוא אמר הכין אמר ר' אבא ב"ר זמינא קומי ר' זעירא ר' סימן לא אמר כן אלא מי אתי קם עמי' ריב"ל א"ל לית אילין דאבוך ואיקפד:

ולכאורה צריך להבין דמאי קאמר ועוד מן הדא דמה שייך זה להא שהביא ראיה מתחילה מהא דר' שמעון שזורי דאין קנין לעו"ג בא"י כו' אך לפי מה שביארתי ניחא שפיר שהביא ראי' מתחילה מהא דר"ש שזורי שנתערב טבלו בחולין דשאל את ר' טרפון וא"ל צא ולוקחם העו"ג וא"כ מוכח מזה דר"ט ס"ל דאין קנין לעו"ג כו' כאורה כיון דס"ל להירושלמי דטבל אינו בטל ברוב מדאוריית' א"כ למאי אמר לי' לך וקח לך מן העו"ג כו' ואמאי לא אמר דיפריש מטבל אחר עליו כיון דאינו בטל מדאורייתא אלא דהטעם שיוכל ליטול דמים מן השבט וא"כ אם מפריש מטבל אחר לא יוכל ליתן דמים מן השבט וע"כ א"ל לך וקח לך מן העו"ג ולכאורה מה איכפת לי' לר' טרפון אם יפריש מטבל אחר ליתן לכהן. ע"ז מביא הא דריב"ל שהקפיד על מנחם ברי' דר' יודה בן לוי על שלקח התרומה ממה שלקח מן העו"ג אלמא כיון שא"צ ליתן הוי כמו גזל ביד כהן ע"כ ניחא מה שא"ל צא ולוקחם מן העו"ג כדי שיטול דמים מן השבט וע"כ אמר ועוד מן הדא כו' שבזה נתבאר הא שא"ל מתחילה לך וקח לך מן העו"ג כו' דאל"ה היה מוכח בהיפוך מחמת שאמר לו צא ולוקחם מן העו"ג דס"ל דיש קנין כו' וטבל בטל ברוב מדאורייתא וע"כ א"ל צא ולוקחם מן העו"ג וכמו דבאמת סובר הש"ס דילן במנחות (ד' ל"א) דמזה מוכח בהיפוך דס"ל דיש קנין כו' הוי מן הפטור על הפטור. וע"כ אמר ועוד מן הדא דאמר ר' זעירא אבא אנטולי כו' וא"ל לית אילין דאבוך שמזה יש לומר שבאמת ס"ל דטבל אינו בטל ברוב כמו דסובר ר' יוחנן והא דא"ל לך וקח לך מן העו"ג הוא לענין דצריך ליטול דמי' מן השבט וכמו שביארתי ובאמת ר"ל דס"ל דטבל בטל ברוב איפשר דס"ל כשיטת הש"ס דילן דמדאורייתא בטל ברוב. והא דאמר ליקח מן העו"ג היינו משום דסובר דיש קנין כשיטת הש"ס דילן במנחות (ד' ל"א) וכמו שביארתי [והטעם

הא דאינו צריך ליתנו לכהן בטבל שנתבטל ברוב אע"ג דצריך להפריש תרומה מטעם דהוה דשיל"מ אך לא לענין נתינה הוא מטעם דבטבל עדיין אין בו חובת נתינה לכהן אלא שאסור לאכול מחמת טבל. וכמו דאמרינן בחולין (ד' ק"ל) מניין לבעה"ב שאכל פירותיו טבלים ובן לוי שאכל מעשרותיו טבלים מניין שפטור מן התשלומין ת"ל ולא יחללו את קדשי ב"י אשר ירימו אין לך בהם אלא משעת הרמה ואילך וע"כ אם נתערב טבל ברור אעפ"י שלא נתבטל מחמת דהוה דשיל"מ היינו לעניין איסור אבל לא לענין חובת הנתינה ובזה נראה לי לבאר התוספתא (פ"ב דמ"ש י"א) כך אמרו ב"ה לב"ש לא אם אמרת בפירות שלא נגמרה מלאכתן כו' אמרו להם ב"ה אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול לעשות תרומה ומעשר על מקום אחר וע"כ אין מחיצות קולטות ומסיים התוספתא ד"א אין חייבין תרומה ומעשרות אלא עד שירימו. והנה אינו מובן וא"כ צריך להגיה דקאי אדלעיל וכצ"ל ויכול לעשותן תרומה ומעשרות עד שירימו. אעפ"כ נראה לי לפרש שלא לשבש התוספתא דהא דקאמר ד"א אין חייבין תרומה ומעשרות אלא עד שירימו פי' דאע"ג דטבל אסור לאכול אעפ"כ זהו רק מצד טבל אבל אין בו חובת הנתינה לכהן אלא עד שירימו. וכמו דאמרינן בחולין (ד' ק"ל) מניין לבעה"ב שאכל פירותיו טבלים ובן לוי שאכל מעשרותיו טבלים מנין שפטור מן התשלומין ת"ל ולא יחללו את קדשי ב"י אין לך בהם אלא משעת הרמה. וכתב רש"י ה"ג בתוספתא וא"כ כיון דטבל אין בו רק איסור וחובת נתינה לכהן אינו רק אחר הרמה א"כ מוכח מזה דמתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין וע"כ אין בו חובת נתינה רק אחר ההרמה. וע"כ אומר ד"א אין חייבין תרומה ומעשרות אלא עד שירימו פי' שאין בו חובת הנתינה עד אחר הרמה וע"כ סברי ב"ה דאפילו נגמרה מלאכתן נמי אין המחיצות קולטות ודוק. והיינו תוספתא (פ"ג דע"ש) ישראל שאכל פירותיו בטבלו אין לכהן בהם כלום שנאמר בהם תרומה אין לכהן בהם אלא עד שירימו וכן בן לוי שאכל מעשרותיו בטבלו אעפ"י שמתחייב בהם לשמים אין לכהן בהם כלום שנאמר את אשר ירימו.]

קטע ט

עוד שם בירושלמי ר' זעירא ר' אחא ר' תנחום ב"ר חייא בשם ריב"ל ג' שהם מעשרים שלא ברשות (והוא ט"ס וצ"ל ב' שהם מעשרים שלא ברשות כן כתב המפרש) זה שנתערב טבלו בחולין וזה שהוא לוקח מפסקי' של כותין. אמר ר' זעירא זאת אומרת שאינו נוטל דמים מן השבט אם את אומר שהוא נוטל דמים מן השבט הרי ברשות תרם. כבר ביארתי שצ"ל זאת אומרת שהוא נוטל דמים מן השבט ואם את אומר שהוא נוטל דמים מן השבט הרי ברשות תרם דכיון שהוא נוטל דמי' מן השבט ע"כ הוי כמו שתר' ברשו' (ודלא כפי'

המפרש שם שנדחק לתת טעם דטבל שנתערב דכיון שכבר נתערב ברוב אינו חייב אלא מדרבנן וע"כ נוטל דמים מן השבט. וכן סובר דיש קנין כו' וע"כ כיון שאינו חייב אלא מדרבנן ע"כ נוטל דמים מן השבט. וכבר ביארתי דהירושלמי ס"ל דטבל אינו בטל ברוב מן התורה. וכן הא דהלוקח מן הטעם הוא דיכול לומר אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי'.

אך שעדיין צריך לבאר דמפני מה תורמין שלא ברשות דאיך יכול לתרום שלא ברשות הא בעינן שליחות בתרומה. דאף דנוטל דמים מן השבט אעפ"כ איך יכול לתרום שלא ברשות. וזה ודאי דהא דאמרינן ב' שהם מעשרים שלא ברשות היינו מהטבל שנתערב בחולין גופא (ואיפשר דס"ל דיש בילה) דמשל התורם הא קיי"ל דהתורם משלו על של חבירו א"צ דעת בעלים וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ד מה' תרומות פ"ב) דהתורם משלו על של אחרים ה"ז תרומה ותיקן פירותיהם. וכן איתא בירושלמי (פ"ד דנדרים המתקן פירותיו של חבירו שלא מדעתו. טובת הנא' מעשרותיו של מי. ר' אבהו אומר של מתקן ר' זעירא אמר של בעל הפירות כו' מתניתא פליגא על ר"ל ותורם תרומתו ומעשרותיו של חבירו לדעתו פתר לה ע"מ שלא יהא בהם טובת הנאה אלמא דס"ל להירושלמי דיכול לתרום משלו על של חבירו וכן מפרש למתניתין דמיירי בתורם משלו על של חבירו [ואפש' דע"ז סמך הרמב"ם ופסק דיכול לתרום משלו על של חבירו ולא קשה מה שהקשה המ"ל שם. דאע"ג דבש"ס דילן מיבעי ליה בנדרים (דף ל"ו) אך כיון דהירושלמי פשיטא לי' סמך על הירושלמי. ולקמן יתבאר עוד בזה:

ובזה יתבאר הא דאמר בירושלמי. ב' הן שהם מעשרי' שלא ברשות כו' ואמאי לא קחשיב ג'. וכמו דאי' בירושלמי (רפ"ז דדמאי). ר' אבהו בשם ר' יוחנן עשו אותו כמוכר פירות טבולין לחבירו כהדא דתני המוכר פירות טבולין לחבירו ה"ז רץ אחריו ומתקנו לא מצאו אם ידוע שהפירות קיימין מעשר עליהם ואם לאו אינו צריך לעשר עליהם. ספק קיימין ספק אין קיימין מעשר עליה' וקורא שם למעשרותיה' א"כ התם נמי מפריש שלא ברשות ובמ"א ביארתי שהוא מטעם זכיה אך התם מיירי שמעשר משלו על של חבירו]. והכא מיירי שמעשר משל בעל הכרי על של בעל הכרי:

אך עכ"ז צריך לבאר מפני מה בהני ב' דברים תורם שלא ברשות. דאע"פ שנוטל דמי' מן השבט אך אעפ"כ איך תורם שלא ברשות. וע"כ נרא' לי לבאר עפ"י מה שביארתי בספרי ע"י (ס' כ"א) על הא שכתב הרמ"א בשם תה"ד דהא דאמרינן בפ"ק דחולין (דף י"ב) אמר לשלוחו זיל תרום ושמע איש אחר אין תרומתו תרומה היינו טעמא דלא מהני משום דיש קפידא דרוצה דווקא בזה דיודע ומכיר בזה דיודע באיזה רגיל בעה"ב לתרום

בעין יפה או רעה. אבל בהפרשת חלה בזמן הזה דהכל שוין ליטול בזכות אין לומר כלל שיש קפידא מי יפריש ויתרום:

וכתבתי שם. דמהתוס' דנדרים (דף ל"ו) משמע קצת דתורם משל בעל הכרי בעינן שליחות ממש וכן מהתוס' דנזיר (דף י"ב) שהקשו התוס' על שמעשים בכל יום שאשה אומרת לחברתה לושי לי קמח והפרישי חלה בעבורי. וגם תלמידים של בית רבן אומרים כן. ואיך נעשה שליח בדבר הזה. הא בשעה שעושה אותה שליחו' לא היה יכולה בעצמה להפריש חלה מקמח זה שאינו בר חיובא שאין מפרישין חלה מקמח כו' ואם כן לפי דברי תה"ד דבזמן הזה דהפרשת חלה הכל שוין ליטול בכזית אין קפידא מי שיפריש וא"כ מה הקשו התוס'. ועוד קשה לי דאם לא בעינן שליחות ממש בהפרשת חלה א"כ מה הקשו התוס' דאע"פ דבשעה שאמרה לא היה יכולה להפריש אעפ"כ הא גילתה דעתה דניחא לה שהיא תפריש וא"כ תוכל להפריש אח"כ מטעם זכי' דהא זכות הוא לה כיון דגילתה דעתה דניחא לה שהיא תפריש:

וכן קשה לי מזה התוס' על מה שהביא המ"ל (פ"ד דבכורו' בשם בעת"ה (ס' קפ"ח) דס"ל דמי שגילה לאחר לעשות איזה פעולה ושמע אחר ועשה דהוי שליח וההיא דהאומר לשלוחו צא ותרום ושמע אינש אחרינא ואזיל ותרם דאין תרומתו תרומה והוא משום דשאני התם דאיפשר דדעת ב"ה דשלוחו דווקא יתרום משום דיודע ומכיר באיזה מדה רגיל בע"ה לתרום בעין יפה או רעה כו' עכ"ד. דהא מהתוס' דנזיר מוכח דלא מן השם הוא זה אלא משום דבעינן שליחות ממש כו':

והנה שם הארכתי בראיות דבעינן שליחות ממש אך עכ"ז לשיטת הירושלמי נראה דס"ל דכל עיקר הקפידא הוא משום דאינו יודע דעתו של בעה"ב. ואע"ג דאמרינן בירושלמי (פ"ק דתרומות) וכן (בפ"ה דגיטין) ולא שותפין והתנן השותפין שתרמו זה אחר זה אלא כאן לתרום' גדולה כאן לתרומת מעשר. כלום למדו תרומה גדולה אלא מתרומת מעשר אלא כאן להלכה כאן למעשר. אלמא דאפי בתרומת מעשר דהוי דבר קצוב אפ"ה אינו יכול לתרום כיון שאינו שלו. היינו נמי משום דהכרי אינו שוה ויש שם יפות ורעות ואינו יודע דעתו של בעה"ב. אבל בלא"ה לא בעינן שליחות ממש:

והנה בספרי (שם) הקשיתי על מה שכתב הר"ן בנדרים (דף ל"ו) דמיבעי ליה התם התורם משלו על של חבירו צריך דעת בעלים. מי אמרינן כיון דזכות הוא לא צריך דעת או דילמא מצוה דיליה הוא וניחא למעבדי'. ובעי למיפשט ממתני' דתורם את תרומתו ומעשרותיו לדעתו ופריך אי לימא לדעתו דילי' מאן שוי שליח אלא לדעתו דבעל הכרי. הא קא מהני לי' דעביד שליחותי'. אלא משלו על של בעל הכרי כו' וא"א צריך דעת

הא קא מהני ליה אלא לאו אין צריך דעת. ומשני לעולם משל בעל הכרי וכדאמר רבא באומר כל הרוצ' לתרום יבוא ויתרום וכתב הר"ן דכה"ג מהני לגבי תרומה דבגילוי דעת בלחוד דניח' לי' סגי. ולגבי מודר הנא' לא חשיב מהני אבל אי אמר כל השומע קולי יתרום שליחות מעליא הוי ואסור במודר הנאה דהא איתא בפ' המדיר (פ"ז) כל השומע קולי יזון שליחותו קא עביד ומפקינן לי' מדתנן פ' המקבל (דף ס"ז) דגבי גט מהני אם אמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי אלמא דבתרומה מהני אפי' אי אמר כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום משא"כ בגט דבעינן דווקא כל השומע קולי יזון דזהו שליחות מעלי' כמו שכתב הר"ן וכתבתי שם שקשה לי לפי"ז דא"כ איך הוי בעי ברפ"ק דקדושין (ד' י"א) למילף תרומה מגט הא בגט בעינן שליחות ממש ובתרומה לא בעינן שליחות ממש לדעת הר"ן דאפילו בתורם משל בעל הכרי ובגילוי דעת בלחוד סגי:

אבל לפי שיטת הירושלמי נראה דס"ל דבתרומה לא בעינן שליחות ממש ובזה ניחא לי הא דאמרינן בירושלמי (רפ"ב דקדושין) מניין ששלוחו של אדם כמותו אמר ר' אלעזר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים וכי כולן שוחטין אותו והלא א' שהוא שוחט ע"י כולם אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו ויידא אמר דא ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית וכי כולם הי' לוקחין והלא אחד הוא שהוא לוקח ע"י כולם אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו א"ר יוסי שני' היא שאדם שוחט פסחו של חבירו שלא מדעתו אין תימר אדם מפריש פסחו של חבירו שלא מדעתו לית יכול דאמר ר' זעירא בשם ר' אלעזר אדם שוחט פסחו של חבירו שלא מדעתו אבל אינו מפריש שלא מדעתו:

ולכאורה אמאי לא יליף הירושלמי מהא דילפינן שליחות בש"ס דילן בקדושין (דמ"א) שליחות מנלן כו' ואלא הא דתנן האומר לשלוחו צא ותרום כו' מנלן וכ"ת דיליף מגירושין כו' אמר קרא אתם גם אתם לרבות את השליח כו' ובירושלמי ליתא הא דשליחות דתרומה ואמאי לא עביד צריכותא וכדמסיק אתם גם אתם למה לי מיבעי לי' לכדר' ינאי מה אתם כו' וכן איתא בירושלמי (פ"ק דתרומות) ר' יוחנן בשם ר' ינאי אתם גם אתם מה אתם בני כו' אלא ודאי דהירושלמי סובר דשליחות דתרומה לא בעינן שליחות ממש אלא הטעם משום דאינו יודע דעתו של בעה"ב משא"כ לשיטת הש"ס דילן בעינן שליחות ממש:

ובזה יתבאר הירושלמי (פ"ק דתרומות) דאמרינן התם ר' יוחנן בשם ר' ינאי ישראל שאמר ללוי כור מעשר יש לך בידי והלך אותו בן לוי ועשאן תרומת מעשר על מקום אחר והלך ישראל ונתן לבן לוי אחר אין לו עליו אלא תרעומת הדא דתימא בשנתנו זה עד שלא עשאו זה אבל אם עשאו זה (פי' אם עשה הבן לוי תרומת מעשר) עד שלא נתנו זה לא.

כהדא מתניתין ביטל אם עד שלא תרם ביטל אין תרומתו תרומה ואם משתרם ביטל תרומתו תרומה וכולה מיני' (פי' איך יכול הבן לוי להפריש מכי אמר לו כור מעשר יש לך בידי) פתר לה כר' יוסי דר' יוסי אמר בעה"ב שתרם את המעשרות מה שעשה עשוי (פי' כמו דאמרינן בגיטין (דף ל') אבא אלעזר בן גמלא הוא כו' וכשם שיש רשות לבעה"ב לתרום ת"ג כך יש רשות לבעה"ב לתרום תרומת מעשר:

וצריך להבין דאמאי לא אמרינן בש"ס דינן הכי דאמרינן בב"מ (דף מ"ט) אמר ר"פ ומודה ר' יוחנן במתנה מועטת דסמכה דעתי' והכי נמי מסתברא דאמר ר' אבהו א"ר יוחנן ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי בן לוי רשאי לעשותו ת"מ על מקום אחר אי אמרת בשלמא לא מצי למיהדר בי' משום הכי רשאי אלא אי אמרת מצי למיהדר בי' אמאי רשאי אשתכח דקא אכיל טבלים הכא במאי עסקינן כגון שנטלו ממנו וחזר והפקידו אצלו אי הכי אימא סיפא נתנו לבן לוי אחר אין לו עלי' אלא תרעומת כו' וא"כ משמע דהא דיכול הבן לוי לתרום היינו משום דבעה"ב אין רשאי לחזור משום דהוי מתנה מועטת:

והנה כבר הבאתי בס' ע"י (ח"ב דרוש י"ד) שבשיטה מקובצת הקשו אהא דאמרינן בב"מ (שם) דאיך יכול בן לוי לעשות ת"מ על מקום אחר והא לא זכה עדיין במשיכה או בקנין אחר. ותירצו דאיירי במכירי כהונה עיי"ש. והש"מ תירץ בשם הרא"ש דהוי כאלו הוא שלוחו. והקשו ג"כ דאיך נעשה שלוחו של בעה"ב כיון דאינו של בעה"ב דהא אין לו בהם רק טובת הנאה כו' והבאתי שם הירושלמי (פ"ק דתרומות) ישראל שאמר לבן לוי כו' והוא כיון דרשאי בעה"ב לתרום ת"מ נעשה הבן לוי שלוחו:

אך אעפ"כ נראה לכאור' דהש"ס דילן לא סבר להא דירושלמי דנעשה שלוחו דהא הוא לא אמר לו רק כור מעשר יש לך בידי ולא עשאו שליח כלל והטעם של הש"ס דילן הוא רק משום דאינו יכול לחזור במתנה מועטת. ע"כ נראה לי דהש"ס דילן אינו רוצה לאוקמי כאבא אלעזר ב"ג דבעה"ב יכול, לתרום ובן לוי נעשה שליח ע"ז שאמר לו כור מעשר יש לך בידי דהא לא עשהו שליח כלל וע"כ מפרש הש"ס דילן משו' דאינו יכול לחזור במתנה מועטת וע"כ יכול לעשות ת"מ וכל זה הוא לשיטת הש"ס דילן. אבל לשיטת הירושלמי דכל הטעם דאחר אינו יכול לתרום הוא משום שאינו יודע דעתו של בעה"ב וכל זה דווקא במה שהבעה"ב מקפיד בזה דכל הכרי אינו שוה. וע"כ אפי' בת"מ דהוא דבר הקצוב אפ"ה אינו יכול לתרום שלא ברשות בעה"ב אבל הכא שהבעה"ב אמר לו כור מעשר יש לך בידי וא"כ הבעה"ב אינו מקפיד בזה דהא המעשר אינו של בעה"ב אלא של בן לוי וע"כ נעשה שלוחו של בעה"ב לתרום ת"מ ולא בעי שליחות ממש דכיון

דליכא לבע"ה קפידא בזה ע"כ יוכל הבן לוי שיהי' שליח אף דלא אמר לו שיהא שליח בהדי' ודוק:

ובזה יתבאר הירושלמי (פ"א דתרומות) קטן שהניחו אביו במוקשה והי' תורם ואביו מוכר על ידו תרומתו תרומה. לא הוא שתורם אלא אביו הוא שאימן על ידו בא אביו ואימן על ידו למפרע נעשית תרומה או מכאן ולבא א"ר שימי נשמעינה מן הדא הרי שבא בעה"ב ומצאו עומד בתוך שלו א"ל לקוט לך מן היפים האלו אם היו יפים אינו חושש משום גזל ואם לאו חושש משום גזל ואם היה לוקט ונותן לו בין כך ובין כך אינו חושש משום גזל אית לך מימר למפרע נעשית תרומה לא מכאן ולבא ואוף הכא מכאן ולבא:

והנה המ"ל הביא ברמב"ם (פ"ד דתרומות ה"ג) וכתב ומ"ש רבינו ואם בא בעה"ב ואמר כו' מכאן ולהבא נעשית תרומה ולא למפרע עכ"ל. ותמיהני דנראה לי משמעות הגמרא דב"מ (ד' כ"ב) דפריך וכי נמצאו יפות מהם תרומתו תרומה אמאי בעידנא דתרם הא לא הוה ידע כו' וא"כ משמע מהגמ' דהטעם הוא או משום דאמרינן אגלאי מילתא למפרע או משום דשוי' שליח [ואיפשר דכוונת המ"ל ליישב הקושי' שהקשה הכ"מ על הרמב"ם דהא הגמרא משני בדשוי' שליח אלי'בא דאביי דס"ל דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש וא"כ כיון דקיי"ל כאביי דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש א"כ צ"ל בדשוי' שליח ואמאי לא הביא הרמב"ם. וע"כ הביא הירושלמי שמפרש דמכאן ולהבא נעשית תרומה וע"כ לא צריך לאוקמי בדשוי' שליח. אך לי נראה דהירושלמי מחולק בזה עם הש"ס דילן דלהירושלמי כיון דלא בעיין שליחות מעליא ע"כ אעפ"י דלא אמרין אגלאי מילתא למפרע אעפ"כ מועיל מכאן ולהבא אבל לשיטת הש"ס דילן בעינן שיהא שליח מעיקרא וע"כ בעינן דשוי' שליח וכמו דאמר הגמ' שם ה"נ מסתברא דאי ס"ד דלא שוי' שליח מי הוי תרומתו תרומה והא אתם גם אתם אמר רחמנא לרבות שלוחכם מה אתם לדעתכם אלמא דלא מהני אפילו אי אמרינן אגלאי מילתא למפרע משום דבעינן שליחות וא"כ מה מועיל אפילו נימא שהוא כמו שליח מעיקרא ודוק]:

ובזה יתבאר הירושלמי (רפ"ג דתרומות) אם הרשה את בן ביתו או את עבדו או את שפחתו לתרום תרומתו תרומה ביטל אם עד שלא תרם ביטל אין תרומתו תרומה ואם משתרם ביטל תרומתו תרומה ופריך ולית הדא פליגא על דר"ל דר"ל אמר אין אדם מבטל שליחותו בדברים תיפתר שא"ל לך וקבע בצפון וקבע בדרום ובקדושין (ד' נ"ט) משני כגון שקדם בעה"ב ותרם את כרי' דה"ל מעשה. ולכאורה אם זה הוי קפידא א"כ אפילו בלא ביטל נמי אין תרומתו תרומה ואם דלא הוי רק כמראה לו מקום א"כ תקשה דאיך מבטל שליחותו בדברים ועיין בגיטין (ד' ס"ה) האומר לשלוחו ערב לי בתמרים

וערב לי בגרוגרות כו' לא קשי' הא רבנן הא ר"א. הא רבנן דאמרי קפידא. הא ר"א שאמר מראה מקום הוא לו. ע"כ נראה לי דסברת הירושלמי דבאמת כיון דלא עשה כמו שאמר לו בטל השליחות אך מ"מ כיון שהוא אמר לו שיתרום אע"ג דאמר לו קבע בצפון והוא שינה וקבע בדרום מ"מ כיון שהוא גילה דעתו דניחא לי' שהוא מפריש א"כ יכול להפריש אח"כ מטעם זכי'. וכמו שהבאתי בס' ע"י מה שכתב הרא"ש בעירובין (ד' פ"א) דאחר שגילה דעתו שחפץ בעירוב שהרי נתן מעה לחנוני ומאחר שאינו קונה לו המעה וזוכה לו החנוני אמאי לא יזכה והכי נמי אעפ"י שבטל השליחות מטעם שלא עשה כמו שצוה לו (וכמו דאמרינן בגיטין (ד' כ"ט) זימנין דגיטא נמי לא הוי דנעשה כמו שאמר אל תגרשה אלא בבית וגירשה בעלי' ובירושלמי (פ"ג דגיטין ה"ה) לית הדא פליגא (נ"ל שהוא מ"ס וצ"ל מסייע) לר' יוחנן דאמר שומר שמסר לשומר חייב רבא ברי' דר' חייא משום תנאי בגיטין (פי' משום תנאי גיטין) דכיון ששונה בשליחותו ע"כ השליחות בטל ואעפ"כ יכול לתרום אח"כ משום זכי' וע"כ יכול לבטל הזכי' בדברים דדוקא שליחות ס"ל לר"ל דאינו בטל משום דס"ל דלא אתי דיבור ומבטל דיבור אבל זכי' שהוא עושה מעצמו לא משום שליחות זה ודאי יכול לבטל ולומר לא ניחא לי ועוד איפשר לומר לפי מה שביארתי בס' נ"י (סי' י"ז) על הירושלמי (רפ"ד דגיטין) דאמרין שם מתניתא פליגא על ר' יוחנן דאמר אדם מבטל שליחותו בדברים דהטעם דכיון שעשה שליח בפניו ע"כ אינו יכול לבטל שלא בפניו וכמו שכתב הר"ן בחידושיו על הא דתנן בראשונה היה עושה בד' ופליגי בה ר"נ ור"ש בשנים או בשלשה. וכתב הר"ן תמיהני דאפילו ביטלו בינו לבין עצמו אמאי לא יבטל דאי ידעינן כו' ליהוי בטל. וכתב שי"ל שהדין נוהג בשליחות השליח כיון שבפניו היה אין מבטלין אותו שלא בפניו דלא אתי דיבור שלא בפניו דגרוע ומבטל דיבור שהיה בפניו כמו שאמרו בגיטין (ד' ל"ג) מילתא דמתעבדא בי עשרה צריכה בי עשרה למישלפה וה"נ אינו מבטל שליחות בדברים אבל מכיון שנתבטל השליחות והוא תורם מטעם זכי' דהוי כשליחות א"כ לא הוי אלימא כבפניו וע"כ יכול לבטל בדברים נמי:

וכל זה הוא לשיטת הירושלמי אבל הש"ס דילן משני בקדושין (שם) כגון שקדם בעה"ב ותרם את כרי' והוא משום דאם אמר לקבוע בצפון וקבע בדרום אם הוי קפידא והוי ביטול השליחות לא יכול לתרום אח"כ בתורת זכי' ואם לא הוי קפידא א"כ לא הוי שינוי בשליחות ועיין בגיטין (ד' ס"ו) ודוק:

הרי נתברר דלשיטת הירושלמי לא בעינן שליחות ממש. אך אעפ"כ יש להקשות ע"ז מהירושלמי (פ"ב דערלה) מה את עביד לה בתחילת הפרשה או בסוף הפרשה ואין

תימר בתחילת הפרשה אין הקטן מעלה ואין אחר מעלה ואינו דוחה את השבת ואין תעבדוני בסוף הפרשה קטן מעלה ואחר מעלה ודוחה את השבת כו' עכ"פ אי העלאת המדומע הוי בתחילת הפרשה אין אחר יכול להפריש אע"ג דשיעורו קצוב שנדמע וא"כ אפילו אי הוי כתחילת הפרשה אמאי אינו יכול להפריש מטעם זכי'. אלא ודאי דאפילו לשיטת הירושלמי בעינן דווקא שליחות. ואיפשר לומר דזהו דווקא אם תחילת הפרשה היה צריכה דעת בעלים ע"כ גזרו מדרבנן שהמדומע יהיה סוף הפרשה כתחילת הפרשה אבל יש דברים שאפילו בתחילת הפרשה לא בעי שיעור וכמו שאבאר

ובזה יתבאר הירושלמי דהכא (ספ"ה דדמאי) דר' זעירא כו' בשם ריב"ל ב' הן שהן מעשרים שלא ברשות זה שנתערב טבלו בחולין וזה שלוקח מפסקי' של כותין דהטעם כיון דבשניהם נוטל דמים מן השבט א"כ ליכא נ"מ בין אם תורם בעין יפה או בעין רעה ועוד דשיעורו קצוב בנתבטל ברוב לפי מה שביארתי בספרי ע"י (סי' כ"א) דכמו דאמרינן בחולין (ד' קל"ז) דאורייתא כדשמואל דרבנן בדאורייתא א' מארבעים דרבנן בדרבנן א' ששים וברמב"ם פ"ג (מה' תרומות ה"ג) כל תרומה שאין הכהנים מקפידין עלי' ואלו נוטלין א' ששים כו' ותרומת ח"ל ופירות עציץ שאינו נקוב וכתב המ"ל שם כיון דכללא כייל בפרק הזרוע דתרומה דרבנן א' ששים א"כ בכל התרומות ג"כ דרבנן א' ששים עיי"ש. ועוד דבטבל לת"מ הוי שיעורו קצוב אך אעפ"י שאין כל הכרי שוין אפ"ה כיון דנוטל דמי' מן השבט באלו ב' התרומות בטבל שנתערב וכן הלוקח מפסקי' של כותים ע"כ יכול לתרום אפילו שלא ברשות וע"ז אמר ר' זעירא זאת אומרת שנוטל דמי' מן השבט אם את אומר שהוא נוטל דמים מן השבטהרי ברשות תרם פי' דהוי כמו שברשות תרם (או שצ"ל אם אתה אומר שאינו נוטל דמים מן השבט הרי שלא ברשות תרם וע"כ ודאי שנוטל דמים מן השבט ודוק:

אך מהתוספות דע"ג מוכח דאפי' בנתערב טבלו בחולין אין יכול אחר להפריש שלא ברשות כמו שהקשו בע"ג (ד' ע"ג) בד"ה טבל מ"ט כהיתירו כך איסורו. והקשו התו' דל"ל האי טעמא תיפוק לי' משום דהוי דבר שיש לו מתירין ותירצו דצריכא תרוייהו דאי ליכא אלא חד טעמא דיש לו מתירין הוה אמינא דווקא היכא דהבעלים בעיר דאז יש לו מתירין שהבעלים יכולים להפריש אבל אי ליכא בעיר כו' וא"כ מוכח דאפילו היכא דנתערב טבל ברוב שאין אחר יכול להפריש דאל"ה הרי האחר יכול להפריש ואיפשר לומר כיון שאינו מוטל על האחר להפריש ע"כ הוי כדבר שאין לו מתירין:

[**אך** לכאורה איך יכול להפריש מיני' ובי' אי אמרינן אין בילה. וכמו דאמרינן לעיל בירושלמי א דדמאי) ר"י בשם ר' יונה בשם חזקי' אין בלילה אלא ליין ולשמן בלבד ר'

יוחנן אמר עד כזיתין הנבללין. מתניתין פליגא על ר"י ובגרוגרות ובתמרים בולל ונוטל פתר לה עד כזיתין. ר' יוסי בשם ר' זעירא בדמאי התירו. משמע דלר' זעירא אמרינן דאין בילה ועיין בר"ה (ד' י"ג). והכי מוכח בירושלמי (פ"ג דחלה) דתני מעשר טבל שנתערב בחולין אוסר כל שהוא אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון ואם לאו ר"א בן ערך אומר וקרא שם לת"מ שבו ויעלה בא' ומאה. אלמא דמיני' ובי' אינו יכול להפריש. איפשר לומר דהכא מיירי בפחות מכזיתים ועוד דיכול להפריש אם יקח מן העו"ג. דבשניהם מפריש ונוטל דמיהם מן השבט וא"כ יוכל להפריש מזה על זה. דב' דברים אלו נוטל דמיהם מן השבט ודוק]:

והנה צריך עוד לבאר על מה שהבאתי מהירושלמי (פ"ד דנדרים ה"ג) המתקן פירותי' של חבירו שלא מדעתו טובת הנאת מעשרותיו של מי כו' אלמא דס"ל להירושלמי דיכול להפריש אחר פירותי' של חבירו שלא מדעתו ולענין פדיון פטר חמור אמרינן בירושלמי (פ"ב דקדושין ה"ח) פטר חמור ר' אלעזר אומר מקדשין בו את האש' ר' יוחנן אמר אין מקדשין בו את האשה ר' אימי בשם ר' אלעזר פטר חמור מקדשין בו את האשה מה אם הבכור שאינו מוציא מידי איסורו בחייו כו' עבר ופדאו שלא מדעת בעלים ר"א אומר אינו פדוי ר"י אומר פדוי כו' וא"כ בתרומה פשיטא ני' להירושלמי דיכול אחר להפריש שלא מדעת בעלים כמו דמשמע בירושלמי דקדושין (ומשמע דאפי' לא אמר כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום) ואלו בפדיון פ"ח פליגי ומשמע דלא פליגי למי שייך הפ"ח אם פדיונו פדוי לפודה או לבעלים אלא דפליגי בפדיון גופא אם יכול לפדות שלא מדעת בעלים ודלא כהפ"מ שם) ובש"ס דילן הוא להיפוך דמיבעי לי' בנדרים (דף ל"ו) איבעיא להו התורם משלו על של חבירו צריך דעת כו' ובפדיון פ"ח אמרינן בבכורות (דף י"א) אמר רב הונא הפודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי איבעיא להו פדיונו לפודה או דילמא פדיונו לבעלים וא"כ פשיטא להו דפטר חמור יכול אחר לפדות ובתרומ' מיבעי לי' ואלו בירושלמי הוא להיפוך דבתרומ' פשיטא לי' דיכול אחר להפריש ובפדיון פ"ח מיבעי לי' וכבר הקשו התוס' דב"ק (דף י"ח) דבפ"ק דבכורות (דף י"א) משמע דהפודה פ"ח שלא מדעתו מדבעי לי' פדיונו פדוי לפודה או דילמא פדיונו פדוי לבעלים כו':

ודע דהירושלמי ס"ל דבין בתרומה ובין בת"מ אם לוקח מן עו"ג מפריש תרומה ות"מ מהלכה ונותן לשבט ונוטל דמים. מן השבט ולא כמו שסובר הש"ס דילן בבכורות (דף י"א) דאמר ריב"ל מנין ללוקח טבלים ממורחים מן העו"ג שהוא פטור מתרומת מעשר שנאמר ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת ב"י טבלים שאתה לוקח מבני ישראל אתה מפריש מהם תרומת מעשר וכן איתא בש"ע (סי' של"א) ואם לקחן

ישראל אחר שנתלשו קודם שנגמרה מלאכתן וגמרן ישראל חייבים ומפריש תרומה ומ"ר ותרומת מעשר ומשייר לעצמו מעשר ראשון כו'] והירושלמי סובר דאפי' בתרומה גדולה נמי וע"כ אומר מפריש תרומה ות"מ מהלכה ונותן לשבט ונוטל דמים מן השבט כו' מה טעם כי תקחי מאת ב"י כו' והטעם דסובר דיכול לומר אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי' וע"כ הוא הדין בתרומה נמי ועיין במ"ל ברמב"ם (פ"א מהלכות תרומות הלכה י"א) כתב ומדברי הטי"ד (סי' של"א) משמע דאף בתרומה פטור הלוקח וכן הכריע שם מרן וכתב דמה שרבינו לא הביא דין הלוקח אלא בה' מעשר הוא משום דקרא גבי מעשר כתיב עיין שם ודוק:

והנה לכאורה קשה על הא דקאמר ריב"ל ג' הן שמעשרין שלא ברשות זה שנתערב טבלו בחולין וזה שהוא לוקח מפסקי' של כותין. והגיה המפרש מהרא"פ ב' הן שמעשרין שלא ברשות (דהא לא קא חשיב רק שני דברים), וא"כ מ"ט לא קא חשיב עוד דבר א' והוא דאמרינן בירושלמי (פ"ג דמעשרות כו' לא הי' יכול כו' עושה אותה דמים ואוכלה (פי' אם מצא דבר שיש בו סימן ואם יניחנה יתקלקל ע"כ שם דמיהם ואוכלן (ועיין לקמן מה שביארתי שם) ר' יונה בעי דמים מהו שיטבלו כמקח (פי' מה ששם דמיהם אם זה חשיב כמקח ואסור לאכול אפי' עראי עד שיתרום) או מאחר שהבעלים מוציאין אותה לא נטבלה (פי' כיון שאם הבעלים מוציאים ממנו ע"כ לא הוי כמקח. ר' מנא בעי הגע עצמך שהי' נתונה בפיו לא נמאס הוא יכול הוא להחזירה (פי' וא"כ בשעה שאוכל הוא נמאס ואינו יכול להחזירה, וא"כ הוי כמקח) אם אומר את כן לא נמצא אוכל טבל למפרע (דאז הוי כמקח ממש) הדא אמרה דמים כמקח הן. (ואסור לאכול אפי' עראי עד שיעשר). ולכאורה קשה דאיך יעשר דהא באמת אינן שלו ואם הבעה"ב בא מוציא ממנו. וכבר הארכתי במ"א על הירושלמי (ריש תרומות) אתם פרט לתורם שאינו שלו. מה את עביד לה כתורם את שאינו שלו או כתורם של חבירו. נשמעינה מן הדא כו' והארכתי בזה דבחולה אעפ"י שהותר לו לאכול אעפ"כ אינו יכול לעשר ביומא (ד' פ"ג) ועיין בס' ע"י (ס' ט"ו) שהארכתי בזה. והכא הוא הטעם כמו שביארתי דהירושלמי ס"ל דעיקר הטעם משום שלא ניחא לי' משום חילוק של עין יפה או רעה. והכא שאם לא יתרום ויאכל תפסד כולו ע"כ מעשר (דהירושלמי ס"ל דלא בעינן שליחות ממש אבל מ"מ מ"ט לא קא חשיב לה.

ע"כ אלולי מסתפינא הי' נראה לי לקיים הגירסא ג' הן שהן מעשרין שלא ברשות. זה שנתערב טבלו בחולין וזה שהוא לוקח מפסקי' של כותין (צ"ל מפסקי') (ושל כותין) פי' זה שהוא לוקח מפסקי' דהיינו מה שב"ד פוסקים לו הדמים או שהוא פוסק (עיין

תוספות פסחים (ד' י"ג) בד"ה מאי כו' ובב"מ (ד' ל"ב). וע"ז אומר את שהוא לוקח מפסקי' שצריך לתרום אם שם דמיהם וזה הוא שמעשר שלא ברשות ושל כותים (פי' הלוקח משל עו"ג דיכול לעשר שלא ברשות). וכבר הארכתי וביארתי הטעם דכיון דאין בזה קפידא לבעה"ב יוכל לתרום שלא ברשות ודוק:

קטע יב

ירושלמי שם כמה דתימר מן הודאי על הדמאי תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליו תרומה ומעשרות ואמר מן הדמאי על הדמאי. ר' בון ב"ר חייא בשם ר' שמואל ב"ר ר"י זאת אומרת ספק דימוע כספק תרומת מעשר של דמאי פטור מן הודאי (והוא ט"ס וצ"ל זאת אומרת ספק תרומת מעשר של דמאי כספק דימוע ופטורין מן הדמאי) (והמפרש מהרא"פ שכתב דאמתניתין קאי ולאו תירוצא הוא כו' שגה בזה מאוד). והפי' הוא שמקשה כמה דתימר מן הודאי על הדמאי תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליו תרומה ומעשר ואמר מן הדמאי על הדמאי כן שלא תאכל עד שיוציא עליו תרומה ומעשר והוא משום דילמא הדמאי הוא כבר מעושר. א"כ התרומת מעשר שמפריש הוא טבל וא"כ לא תאכל עד שיוציא עליו תרומת מעשר. וע"ז משני ר' בון ב"ר חייא זאת אומרת ספק תרומת מעשר של דמאי כספק דימוע פטורין מן הדמאי (פי' דכיון שקרא עליו שם תרומת מעשר אינו חושש דילמא הדמאי שתרם עליו הי' מתוקן וא"כ לא תאכל עד שיוציא עליו תרומת מעשר דמ"מ ה"ל כספק דימוע שנתערב תרומה בחולין ופטור מן הדמאי):

אך לכאורה לא דמי דהא אמרינן בפ"ק דדמאי א"ר יוחנן בשעה שגזרו על הדמאי לא גזרו על דברים הללו. אמר ר' הושעי' אימת קדשים עליו ואינו נותן לכהן דבר שאינו מתוקן פי' וחלת ע"ה על דעתי' דר' הושעי' בפירות ע"ה הוא מתניתא אבל חבר שלקח פירות מע"ה ונדמעו לא (פי' דכיון שנדמעו אצל חבר לא שייך אימת קדשים עליו). על דעתי' דר' יוחנן היא הדא היא הדא. א"כ לפי טעמא דר' הושעי' הכח כיון שהחבר מתקן ומפריש ת"מ. א"כ לא שייך שעשו זה כספק דימוע. וא"כ הירושלמי אזילבשיטתי' דר' יוחנן שלא גזרו ע"ז מתחילה וע"כ לא הביאו הפוסקים זה הטעם ועיין במ"ל ברמב"ם (פ"ה ה' י"ז):

פרק ו

הלכה א

קטע ב

המקבל שדה מישראל מן העו"ג ומן הכותי חולק לפניהם. אר"י זו דברי רשב"ג. אבל דברי חכמים מישראל חולק מן העו"ג תורם. ותני כן החוכר שדה מן העו"ג תורם ונותן לו. אמר רשב"ג מה אם רוצה העו"ג הזה שלא לתרום פירותיו אינו רשאי אלא חולק ומניח לפניו והנה המפרש מהרא"פ הגיה המקבל שדה מן העו"ג דהכי איתא בתוספתא דאי בחוכר הא תנן במתניתין דהחוכר שדה מן העו"ג מעשר ונותן לו. ובחוכר כ"ע מודו אלא דפליגי במקבל ובאמת כצ"ל המקבל שדה מן העו"ג תורם ונותן לו וכמו דאמרינן ר' זעירא בשם ר' יוחנן בשם ר' ינאי אתם גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית. אתם עושין שליח ואין העו"ג עושה שליח ר' יסא סבר מימר אין העו"ג עושה שליח ביד אחר חבירו הא בישראל עושה אמר ר' זעירא ומינה אתם עושין שליח ולא בישראל. ודכותה אין העו"ג עושה שליח אפי' בישראל [הגיה המהרא"פ אתם עושים שליח ולא בישראל הא העו"ג אינו עושה שליח אפי' בישראל] התיב רב הושעי' והא מתניתא מסייע לר' יוחנן וצ"ל לר' יוסי ארשב"ג מה אם ירצה העו"ג הזה שלא לתרום אינו תורם ובפ"א דתרומות איתא נמי להך סוגי'. ומסיים שם בירושלמי הא אם רוצה תורם. א"ר בא במאמין על ידו:

ונראה לי לפרש דהא דא"ר אושעי' מתניתא מסייע לר' יוסי דרשב"ג סובר דע"כ אינו צריך לתרום. דמה אם ירצה שלא לתרום רשאי. וע"כ אינו צריך לתרום. אבל אם העו"ג רוצה לתרום ע"כ תורם. וא"כ הא דהישראל תורם חלקו של עו"ג. א"כ לכאורה איך יכול לתרום. ואיך יעשר הישראל על חלקו של כותי. דאפי' מפריש משלו על של חבירו נמי הוא בתורת שליחות. כמו דאיתא בנדרים (ד' ל"ו) איבעיא להו התורם משלו על של חבירו צריך דעתו אי לא [ואע"ג דלא הוי שליחות לענין נדרים שמותר לתרום. אעפ"כ לענין תרומה הוי שליחות] וא"כ כיון שהוא מתורת שליחות א"כ איך יכול הישראל לתרום. אלא ודאי דישראל לעו"ג נעשה שליח:

וא"כ מוכח דהגירסא צריך להיות המקבל שדה מן העו"ג תורם ונותן לו אמר רשב"ג מה אם ירצה העו"ג הזה שלא לתרום פירותיו אינו רשאי כו' דאי בחוכר כל זמן שלא נתן לו הוא שלו ממש. דהא אפי' אכלה חגב או נשדפה אינו מנכה לו מן חכורו. כמו דאמרינן בב"מ (דף ק"ה) המקבל שדה מחבירו כו'. והתם בחכירות איירי כמו שפירש"י. וחוכר דמי לשוכר. וכמו דאיתא בירושלמי המוכר בפירות (נ"ל שהוא ט"ס וצ"ל החוכר

בפירות) השוכר במעות. המקבל למחצה לשליש ולרביע. וא"כ חוכר דמי לשוכר. וע"כ יכול לתרום. וע"כ ניחא הא דלא פריך ממתני' (ר"פ המקבל) מהא דתנן החוכר שדה מן העו"ג מעשר ונותן לו. וא"כ היאך מעשר חלקו של עו"ג. אלא ודאי דיש שליח לישראל מן העו"ג וכר' יסא. אך לפי מה שביארתי ניחא דהתם מיירי בחוכר וחוכר הוי כתורם שלו ועוד איפשר לומר כיון דמשום קנסא הוא וכמו דאמרינן התם בירושלמי חברי' בשם ר' יוחנן. קנסו חכמים בחוכר מן העו"ג ולא קנסו בחוכר מישראל על כן לא מוכח מזה. אך העיקר כמו שביארתי:

ודע דאף דאמרינן בגיטין (דף מ"ז) ישראל ועו"ג שלקחו שדה בשותפות טבל וחולין מעורבין זב"ז דברי רבי רשב"ג אומר של עו"ג פטור ושל ישראל חייב. וא"כ של עו"ג פטור מן הדין. אך הא אמרינן בגיטין (דף מ"ז) דמיירי בסורי'. וכן איתא בירושלמי (פ"ו דדמאי) תני ישראל ועו"ג שקנו שדה בסורי' הרי הוא כטבל ומעשר מעורבין זה בזה דברי רבי רשב"ג אומר חלקו של ישראל חייב וחלקו של עו"ג פטור. וא"כ לא פליגי רק בסורי' אבל בא"י סובר רשב"ג נמי דאין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר

קטע ה

שם מינה את שמע להשכיר כר' יוסי. והגיה המפרש כריב"ל וטעה בזה. דזה קאי אהא דר' יוסי דמתני' ספ"ק דעו"ג (דף כ') ר' יוסי אומר בא"י משכירין כו' ובסורי' מוכרים בתים ומשכירים שדות והתם מיירי בסורי' כמו שאומר במקום שאין ישראל מצויין כהדא סורי'. וע"ז אומר מינה את שמע להשכיר כר' יוסי דמותר להשכיר בסורי' כר' יוסי. ובפירוש איתא להך ירושלמי בספ"ק דעו"ג ואיתא שם מינה את ר"ש וט"ס צ"ל שמע כר' יוסי ע"ש והמפרש טעה בזה:

קטע ח

שם (**פ"ו דדמאי**) **הכא את אמר תורה ונותן לו** וכא את אמר מעשר ונותן לו (פי' בחוכר שדה מישראל תנן תורם ונותן לו אבל א"צ לעשר ואח"כ תנן החוכר שדה מן העו"ג מעשר ונותן לו. חברי' בשם ר' יוחנן קנסו חכמים בחוכר מן העו"ג ולא קנסו בחוכר מישראל ר' בשם ר' יוחנן תפשה מדת הדין בחוכר מן העו"ג ולא תפשה בחוכר מישראל. מתניתא מסייע לדין. ומתניתא מסייע לדין. מתניתא מסייע לחברי'. צ"ל מתניתא מסייע לר' לא החוכר שדה מן העו"ג (ט"ס וצ"ל מן ישראל) הא רבנן אמרינן קנסו חכמים בחוכר מן העו"ג ולא קנסו חכמי' בחוכר מישראל ויש קנס בחוכר מישראל. (פי' דלרבנן ניחא דקנסו חכמים בחוכר מן העו"ג. ולא קנסו חכמים בחוכר מישראל אלא דלר"מ לא יתיישב דא"כ איך אמר ר"מ מעשר ונותן לו. ויש קנס בחוכר מישראל. אלא דפליגי אי תפש' מדת הדין בחוכר לישראל. דלרבנן תפשה מדת הדין דווק' בחוכר לעו"ג משום

דעו"ג ודאי לא יעשר. משא"כ בחוכר מישראל. ור"מ סובר דתפשה מדת הדין בחוכר מישראל נמי דילמא לא יעשר הישראל. דאע"ג דרוב ע"ה מעשרין הם אפ"ה אסור למכור למי שאינו נאמן על המעשרות ועוד דר"מ חייש למיעוטא ועיין תוס' סוכה (דף כ"ה)] אבל קנס לא שייך כלל בחוכר מישראל אלא ודאי דפליגי בתפש' מדת הדין. מתניתא מסייע לחברי' החוכר שדה מן העו"ג מעשר ונותן נו. רש"א תורם ונותן לו הא רבנן אמרי תפשה מדת הדין בחוכר מן העו"ג ולא תפשה מדת הדין בחוכר מישראל ור"ש אומר לא תפשה מדת הדין בחוכר מן העו"ג אית בר נש דיימר הדא פי' דא"כ תקשה היאך ר"ש סובר דלא תפשה מדת הדין בחוכר מן העו"ג. אלא הכין (צ"ל הא כיני) פי' דזה ניחא דקנסו חכמים בחוכר מן העו"ג ולא קנסו בחוכר מישראל ר"ש אומר לא קנסו חכמים בחוכר מן העו"ג פי' דלטעם דקנסא ניחא:

והנה מה שפי' הר"ש דחכמים סברי דיש קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר. וע"כ קאמרי דהוי קנס בעלמא עיי"ש ור' לא סובר דאין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר. ותמיהני דא"כ איך מקשה הירושלמי על ר"ש דאמר תורם ונותן לו ולא מעשר משום דלא תפשה מדת הדין בחוכר מן העו"ג. ואומר אית בר נש דיימר הדא מילתא דהא לר"ש ודאי דלא תפשה מדת הדין. דהא ר"ש ס"ל דיש קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר. וכמו דאמרינן לעיל (ספ"ה דדמאי) מתניתין דר"מ דר"מ אמר אין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מיד מעשר ר' יהודא ור"ש אומרים יש קנין לעו"ג בא"י לפוטרו מן המעשרות. אלא דהענין הוא דפליגי אם זהו שצריך לעשר הוא מצד קנס או מצד דעיקר מדת הדין כך הוא. וע"כ מתמה דאם עיקר מדת הדין כך א"כ אמאי לא נעמיד בעו"ג על עיקר מדת הדין. אבל אם עיקר הטעם משום קנס. איפשר דאפי' העו"ג נמי לא קנסו ודוק:

הלכה ב

קטע ה

דף י"ב ישראל שקיבל שדה מישראל על מנ' שיהי' המעשרו' של זה אסור שאטלם אני ואתנם לזה מותר ולא דא היא קדמיתא (פי' מהו החילוק בין שאמר ע"מ שיהי' המעשרות של זה ובין שאמר ע"מ שאטלם אני ואתנם לזה) אמר ר' אחא אם תרצה ביניהן ופי' המפרש רישא לא מיריבאם תרצה אלא אני מתנה אתך שתתן זה לכהן אסור אבל בסיפא ה"ק כו' אם תרצה אז מותר שהרי אינו כמוכרח לכך ואינו נראה כקונה המעשרות בשביל קבלנותו) א"ר יוסי הדא דתימר מותר כשקיבלה כדרך המקבלים (פי' שלא הוזיל בשביל כך והדא כשלא קיבלה כדרך המקבלים ופי' שהוזיל לבעלי' בשביל כסף אתי דר' יוסי כר' יוחנן ודר' אחא כר' יוסי ב"ר חנינא דר"י ב"ר חנינא אמר אדם

נותן מעשרותי' בטובת הנאה ר' יוחנן אמר אין אדם נותן מעשרותי' בטובת הנאה (פי' שאסור לישראל הנותן ליטול מכהן בשביל טובת הנאה שהוא נותן לו כו'):

וצריך לבאר הא דאמר ר' אחא אם תרצה ביניהן ומשמע דהטעם הוא משום שאינו מוכרח לקיים התנאי וקשה דא"כ לא הוי תנאי כלל ועיין בב"מ (דף ס"ה) סיפא דא"ל מדעתי' ומה שכתב הרא"ש שם ודוק. וגם צריך לבאר הא דאמר אתי דר' יוסי כר' יוחנן ודר' אחא כריב"ח:

ונראה לי לבאר עפ"י מה שביארתי בספרי ע"י (ס' כ"ג) מה שכתב הפר"ח (בס' מ"ח) מי שקידש אשה ע"מ שאם תפול לפני יבם שתחלוץ אי אמרינן דהוי כמתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל או דילמא כיון דמן התורה מצי לחלוץ אינו כמתנה על מה שכתוב בתורה וכ"ש למ"ד דמצות חליצה קודמת והשיב כיון דמן הדין מצי לחלוץ או לייבם ה"ל מתנה על מה שכתוב בתורה וכ"ש למ"ד מצות חליצה קודמת. והביא ראי' מהא דאמרינן בפ' הזרוע (דף קל"ד) דכהן שמכר פרה לישראל ע"מ שהמתנות שלו אינו תנאי ונותן לכל כהן שירצה וכתבו התוס' משום דהוי כמתנה על מה שכתוב בתורה שהרשתו התורה ליתן לכל כהן שירצה:

וכתבתי שם שנראה לי שמזה אין ראי' שהרא"ש כתב שם דבתנאי לא מצי לאתנויי דלא שקיל הלוי חלף עבודתו אלא בשביל תנאי ע"כ פי' דלא יצא ידי נתינה בזה כמו דאמרינן בפ"ק דב"מ (דף י"א) מתנות כהונה נתינה כתיבה בהו חליפין דרך מקח וממכר הוא לפי"ז אין ראי' משם דהטעם הוא דאם מתנה ע"מ שיתן לו המעשר הוי מתנה על מה שכתוב בתורה הוא מטעם דאינו יוצא בה ידי נתינה תדע דאל"ה אמאי הוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה הא מה שהתורה הרשתו ליתן לכל מי שירצה זכות ממון הוא דטובת הנאה ממון כו' עיי"ש וכן משמע בירושלמי (פ"ד דנדרים ה' ג') המתקן פירותי' של חבירו שלא מדעתו טובת הנא' של מעשרותי' ר' אבהו או' של מתקן ר' זעיר' אומ' של בעל הפירות מתניתא פליגא על ר"ל ותורם את תרומתו ומעשרותי' לדעתו (פי' אם איתא דטובת הנאה של בעל הפירות הא קא מהני לי') פתר לה בשלא יהא בהם טובת הנאה (פי' דמיירי בשהתנה שלא יהא לבעל הפירות טובת הנאה וע"כ אין טובת הנאה לבעל הפירות ומותר לתרום לו עכ"ל הירושלמי ולכאורה קשה כיון דמן הדין שייך טובת הנאה לבעל הפירות א"כ הוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אלא ודאי דזה לא הוי רק כדבר שבממון ע"כ תנאו קיים כו' אלא ודאי שהוא כמו שכתב הרא"ש משום דמגרע מצות נתינה דלא שקיל הלוי חלף עבודתו אלא בשביל התנאי וא"כ אין ראי' להא דחליצה:

וכתבתי שם שעכ"ז נראה כמו שכתב הפר"ח דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה כמו דאמרינן בקדושין (דף י"ט) תני' אידך המוכר את בתו ופסק ע"מ שלא לייעד נתקיים התנאי דברי ר"מ. וחכ"א אם רצה לייעד מייעד שהתנה על מה שכתוב בתורה. וכל המתנ' על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. ופריך ולר"מ תנאו קיים והתני' האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה כו' אלמא אע"ג דיעוד ברשותו הוא דהא אם רוצה אינו מייעד דאמרינן בפ"ק דקדושין (ד' ח') לא ס"ד דומי' דיעוד מה יעוד אע"ג דאי בעי מייעד אי בעי לא מייעד אפ"ה כל היכא דלא מצי מייעד לא. דכיון דמן התורה יכול לייעד ה"ל כמתנה ע"מ שכתוב בתורה. וכמו שכתב הפר"ח:

וכן אמרינן בירושלמי (פ"ק דקדושין ה' ב') לאמה לאמה בלבד מלמד שהוא מוכרה לו ומתנה עמו ע"מ שלא יהיה עלי' יעודין דברי ר"מ וחכ"א לא עשה כלום שהתנה ע"מ שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ולית לי' לר"מ כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ואית לי' תנאי איפשר לקיימו בסופו (צ"ל אי איפשר לקיימו בסופו) וזה איפשר לקיימו בסופו (פי' דהא דאית לי' לר"מ דהמתנה ע"מ שכתוב בתורה תנאו בטל היינו תנאי שאי איפשר לקיימו בסופו. דהא אינו יכול לעבור על מה שכתוב בתורה אבל זה איפשר לקיימו ולית לי' לרבנן תנאי איפשר לקיימו בסופו אית לי' תנאי ממון וזה תנאי הגוף ע"ש:

אלמא דשיטת הירושלמי הוא דהא דהוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה היינו דווקא אם אינו יכול לקיימו בסופו אבל יעוד דאי בעי לא מייעד זה לא הוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה דהא אינו עוקר רק הרשות והרצון שתלת' התורה ברצונו ואפי' רבנן לא פליגי עליו אלא משום דהיעוד הוא תנאי הגוף משום שאינה במחילה. אבל בדבר שבממון שישנו במחילה ואינו עוקר רק הרשות והרצון לא הוי מתנה על מה שכתוב בתורה. והנה כבר ביארתי בספרי נ"י (ס' ט"ו) והבאתי דברי התוס' בגיטין (ד' פ"ד) דאפי' ר' יהודא שסובר דדבר שבממון תנאו קיים היינו דווקא בע"מ שתמחלי אבל אם מתנה ע"מ שלא יהא בו דין נזק הוי מתנה על מה שכתוב בתורה וא"כ הכא נמי אם המקבל מתנה שיתנו המתנות לכהן זה דווקא א"כ אעפ"י שאינו עובר על ד"ת הוי מתנה על מה שכתוב בתורה שהרשתו תורה ליתנה לכל מי שירצה וכמו שכתבו התוס' בחולין (ד' קל"ב) (וכמו שהביא הפר"ח ראי' מזה לנידון דחליצה] אפ"ה לא גרע מתנאי שבממון ועוד לפי מה שביארתי מהירושלמי (פ"ד דנדרים ה' ג') דטובת הנאה הוי כמו ממון] וע"כ זהו דווקא באומר ע"מ שתמחלי וע"כ לא הוי מתנה על מה שכתוב בתורה משא"כ

אם מתנה ע"מ שלא יהא בו דין נזק. וא"כ הכא נמי אם מתנה ע"מ שאין בו דין דטובת הנאה אעפ"י שאינו מבטל רק הרשות והרצון הוי ודאי מתנה ע"מ שכתוב בתורה:

ובזה איפשר לבאר הירושלמי (ספ"ג דב"מ) כל המתנה ע"מ שכתוב בתורה תנאי ממון תנאו קיים. תנאי שאינו של ממון תנאו בטל. כיצד אמר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה ה"ז מקודשת. שאם מתי לא תהא זקוקה ליבום ה"ז מקודשת ותנאו בטל ע"כ. וצריך לבאר מה שאומר שאם מתי לא תהא זקוקה ליבום ה"ז מקודשת כו' היינו שלא תהא זקוקה לא ליבום ולא לחליצה. א"כ מהו החידוש דהא כבר אמר תחילה דבר שאינו של ממון תנאו בטל ואם הכונה הוא שאם מתי לא תהא זקוקה ליבום רק לחליצה. א"כ זהו כמו השאלה של הפר"ח. וכבר ביארתי שמשמע מהירושלמי דקדושין שאם אינו הוא לעבור לגמרי לא הוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה לר"מ רק לרבנן לא מהני בתנאי גוף]. אבל לפי מה שביארתי איפשר לומר שאם אמר שאם מתי לא תהא זקוקה ליבום ה"ז מקודשת ותנאו בטל היינו שלא יהי' בה דין יבום ע"כ מקודשת ותנאו בטל אעפ"י שהוא תנאי שיכול לקיימו אעפ"כ כיון שאומר שלא תהא זקוקה ליבום הוי כמו שאומר שאין בה דין יבום. (ואיפשר דכיון שאין בה דין יבום כל שאינו עולה ליבום אינה עולה לחליצה) אך לפי מה שביארתי א"צ לכל זה. דדינו של הפר"ח הוא אם מקדש האשה ע"מ שאם תפול לפני יבם שתחלוץ. א"כ כיון שמתנה עמה ודאי דלא מהני דהא דמהני ביעוד לר"מ (לשיטת הירושלמי משום שאינו עובר היינו אם מתנה עם האדון ע"מ שלא יהי' עלי' יעודין. א"כ מוחל הוא על הרשות ע"כ ס"ל לר"מ דמהני וכן אם מתנה בטובת הנאה עם הלוקח כגון אם מוכר הבהמה ע"מ שהמתנות שלו א"כ לכל הפחות מוחל הלוקח על הזכות שיש לו. אבל אם מתנה עם האשה ע"מ שאסתפול לפני יבם שלא תייבם אלא תחלוץ. א"כ כיון שהתנאי אינו ברשותה דהא בדידי' תלי רחמנא וא"כ לא מהני התנאי אף אם אינו עובר על דברי תורה בפועל רק שנוטל ממנו הרשות והרצון ועיין בב"ב (ד' קכ"ו) אפי' תימא ר' יהודא התם ידעה וקא מחלה הכא לא קא מחיל ודוק

ובזה יתבאר הירושלמי שאמר ולא דא היא קדמיתא (פי' מהו החילוק שבין שאמר ע"מ שיהי' המעשרות של זה. ובין שאמר שאטלם אני ואתנם לזה ע"כ אמר אם תרצה ביניהן (פי' דהתם מתנה ע"מ שיהי' המעשרות של זה. א"כ הוי כמתנה ע"מ שאין בו דין דטובת הנאה ע"כ אעפ"י שטובת הנאה הוא רק הזכות שיש לבעל הפירות. אעפ"כ כיון שאמר שיהי' המעשרות של זה הוי כמו שאין בו דין דטובת הנאה משא"כ אם אמר ע"מ שאטלם אני ואתנם לזה היינו שתמחלי על הרשות שיש לי ויתרצה ליתנם לזה וע"כ הוי כמו

ע"מ שתמחלי. ע"כ לא הוי כמתנה ע"מ שכתוב בתורה. דכיון דאינו מבטל לגמרי ע"כ הוי כמו ממון ומהני בע"מ שתמחלי ועז אומר אמר ר' אחא אם תרצה ביניהן פי' דע"מ שאטלם אני ואתנם לזה מותר היינו מצד שהוא רוצה ומוחל משא"כ בע"מ שיהי'. אך זה דווקא אם מותר ליתן מעשרותיו בטובת הנאה וא"כ אין בזה רק משום דמתנה ע"מ שכתוב בתורה דהיינו הזכות שיש לבעל השדה:

וע"כ אמר ר' אחא אם תרצה ביניהן. אבל אי אמרינן דאסור ליתן מעשרותיו בטובת הנאה והטעם משום דנתינה כתיב בהו (וכמו שכתב הרא"ש והבאתיו לעיל) א"כ הוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה ממש דאינו יוצא ידי נתינה וכמו שאמר לקמן בירושלמי חילול קדשים יש כאן וא"כ אין חילוק מה שחילק ר' אחא וע"כ משני א"ר יוסי הדא דתימר מותר כשקיבלה כדרך המקבלים ואינו מוזיל גבי' וע"כ מותר והדא דתימר אסור כשלא קיבלה כדרך המקבלים והוזיל גבי'. וא"כ הוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה מחמת שאינו יוצא ידי נתינה וע"ז אומר אתי דר' יוסי כר' יוחנן דאמר אין אדם נותן מעשרותיו בטובת הנאה וע"כ הוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה. וע"כ אינו מותר רק אם קיבלה כדרך המקבלים וע"כ לא מתהני הבעל השדה. והא דאמר אסור כשלא קיבלה כדרך המקבלים וא"כ נותן מעשרותיו בטובת הנאה. וא"כ הוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה. אבל ר' אחא ס"ל דאם תרצה ביניהן. והוא משום דס"ל כריב"ח דאדם נותן מעשרותיו בטובת הנאה. והא דהוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה הוא משום שנוטל ממנו הרשות שיש לבעל השדה שהתורה נתנה לו רשות ליתן לכל מי שירצה. וא"כ כיון שתלוי רק בזכות שיש לבעל השדה ע"כ תלוי בזה בין אם אמר ע"מ שיהי' המעשרות של זה ובין שאמר ע"מ שאטלם אני ואתנם לזה וע"ז אומר אתי דר' יוסי כר' יוחנן ודר' אחא כריב"ח פי' דר' יוסי דאמר הדא דתימר מותר כשקיבלה כדרך המקבלים סובר כר' יוחנן דאין אדם נותן מעשרותיו בטובת הנאה וע"כ משני הדא דתימר מותר כשקיבלה כדרך המקבלים אבל אם הוזיל ודאי אסור. ודר' אחא כריב"ח פי' שסובר דאדם נותן מעשרותיו בטובת הנאה וע"כ משני דאם תרצה ביניהן ודוק:

קטע ט

כהן שמכר שדה לישראל ואמר לו על מנת שיהי' המעשרות שלי המעשרות שלו מהו שימכרנה לכהן ונשמעינה מן הדא דר' אבהו בשם רשב"ל המוכר מעשרות שדהו לחבירו לא עשה ולא כלום ולדי שפחותיו לחבירו לא עשה ולא כלום עוברי בהמתו לחבירו לא עשה ולא כלום אויר חורבתו לחבירו לא עשה ולא כלום אלא מוכר לו שדה ומשייר לו מעשרותיו מוכר לו שפחה ומשייר לו ולדה מוכר לו בהמה ומשייר לו עוברה. מוכר

לו חורבה ומשייר לו אוירה והאיך איפשר לאדם למכור אויר חורבתו לחבירו תיפתר באומר לו תלוש מן החורבה הזו שתקנה לך אוירה וכא קרקע לפניו שהוא אומר תלוש מן הקרקע הזה שתקנה א' מעשרה שבו. פי' המפרש והאיך איפשר כו' להקנות אויר שאין בו ממש אלא ע"כ שמיירי באומר כו' וכא הכא נמי אם אמר תלוש מן הקרקע זו כו' ה"נ יכול להקנות המעשרות:

ולי נראה דאיפשר לפרש בתמיה שאמר איך איפשר להקנות אויר חורבתו רק באומר תלוש מן הקרקע שתקנה לך אוירה זהו דווקא אם המוכר מקנה האויר שכל הקרקע שלו ע"כ יכול לומר לו תלוש מן הקרקע שתקנה לך אוירה והיינו שהקרקע שלו אבל הכא כהן שמכר שדה לישראל ואמר ע"מ שיהיה המעשרות שלו שהמעשר שלו אע"ג דמשייר לו מקום המעשר וכמו דאמרינן בב"ב (ד' ס"ג) ואמאי הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כיון דא"ל ע"מ שהמעשר שלי שיורי שיירי למקום מעשר אעפ"כ אינו יכול להקנות לאחר ע"י הקרקע שאין הקרקע מבוררת שיוכל הכהן להקנות לאחר. וע"כ אומר והאיך אפשר לאדם למכור אויר חורבתו לחבירו תיפתר באומר לו תלוש מן החורבה הזו שתקנה לך אוירה וכא קרקע לפניו שהוא אומר לו תלוש מן הקרקע הזה שתקנה א' מעשרה שבו פי' אבל הכא קרקע לפניו שהוא אומר לו תלוש מן הקרקע הזה שתקנה א' מעשרה שבו כיון שאין שלו. (איפשר שהוא ט"ס וצ"ל וכא קרקע שלו שהוא אומר כו') ואעפ"כ איפשר לומר שהוא בניחותא פי' דאותה הקרקע ששייר לפניו ע"כ יכול לו' תלוש מן הקרקע כו' אך נראה לי יותר כפי' הראשון ועי' לקמן מה שביארתי בשיטת הירושלמי ודוק:

קטע יב

דף י"ב כהן שמכר שדה לישראל ואמר לו ע"מ שיהיה המעשרות שלי המעשרות שלו מת אין לבניו במעשרות לי ולבני לי וליורשי יש לו במעשרות ולבניו במעשרות כו' שיהא כל המעשרות שלו כל זמן שהוא לפניו המעשרות שלו כל זמן שהוא לפניו מכרה לאחר אין לו במעשרות חזר ולקחה ממנו תני ר' חייא אין לו במעשרות תני ר' הושעי' יש לו במעשרות אתי אילין פלוגתא כאילין פלוגתא דתנינן תמן שהמגרש את האשה והחזירה ע"מ כתובתה הראשונה מחזירה תני ר' חנן קומי ר' לא תרין אמוראין חד אמר לכתובה אבל לא לתנאים וחרנא אמר בין לכתובה בין לתנאים מ"ד לכתובה אבל לא לתנאים יש לו במעשרות (הוא ט"ס וצ"ל אין לו במעשרות) ומ"ד בין לכתובה בין לתנאים אין לו במעשרות (והוא ט"ס וצ"ל יש לו במעשרות):

והנה בספרי נ"י (סי' י"ז) ביארתי הירושלמי הזה והוא דאמרינן בירושלמי (ספ"ט דכתובות) המגרש את אשתו והחזירה ע"מ כתובתה ראשונה מחזירה קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה ואמרינן התם תני ר' חנן קומי ר' לא תרין אמוראין חד אמר לכתובה אבל לא לתנאים וחרנא אמר בין לכתובה בין לתנאים (פי' אם מגרש את אשתו ומחזירה חד אמר כיון שהחזירה היה כמו שהיה מעיקרא וחזרה בין לכתובה בין לתנאים וחד אמר דלא אמרינן כיון דהדרא חוזרת למעיקרא רק לכתובה אבל לא לתנאים. וכה"ג אמרינן בירושלמי (פ"ב דכתובות ה' ב') הנושא את האשה ופסקה עמו שיזון את בתה חמש שני' כו' הפקחין היו כותבין ע"מ שאזון את בתך חמש שנים כל זמן שאת עמי ואמרינן בירושלמי מתה אינה עמו נתגרשה אינה עמו החזירה מאן דאמר לכתובה אבל לא לתנאים ה"כ א ה"נ אינו מחוייב לזון את בתה דלא אמרינן דחוזרת תנאים דמעיקרא) ומ"ד בין לכתובה בין לתנאים ה"נ ש אי אמרינן דחוזרת כמו שהיה בתחילה בין לכתובה בין לתנאים ה"נ חוזרת לתנאים שהיה מעיקרא וחייב לזונה):

וע"כ אומר בירושלמי דאם אמר כל זמן שהוא לפניו ומכרה לאחר אין לו במעשרות ואם חזר ולקחה ממנו פליגי בה ר' חייא ור' אושעי' דר' חייא אמר דאין לו במעשרות ור' הושעי' סובר דיש לו במעשרות וע"ז אומר הירושלמי דפליגי בפלוגתא דלכתובה אבל לא לתנאים או דבין לכתובה בין לתנאים (פי' דאם גירש את אשתו ומחזירה אמרינן דע"מ כתובה ראשונה מחזירה ופליגי בה תרין אמוראין דחד סובר דרק הכתובה מחוייב ליתן לה אבל לא לכל התנאים שהתנה מעיקרא כגון תוספות כתובה וכה"ג ור' חייא סובר נמי כמ"ד לכתובה אבל לא לתנאים דכיון שנתגרשה נתבטלוהתנאים דמעיקרא וע"כ סובר דכיון שמכרה לאחר שוב אין לו במעשרות וע"כ אפילו חזר ולקחה נמי אינו מחוייב ליתן דהחזר' אינו מחזיר לכמו שהיה מקודם וחד סובר דבין לכתובה בין לתנאים (פי' דכיון שגירשה והחזירה חוזרת לכל החיובים דמעיקרא אפילו לתנאים נמי) ור' אושעי' סובר כהאי אמורא ע"כ סובר דיש לו במעשרות ואף שמכרה אינו מחוייב ליתן אעפ"כ כיון שחזר חוזר לחיוב דמעיקרא כמו שהוא מתחילה כמ"ד בין לכתובה בין לתנאים דכיון שחזר ולקחה חוזרת לכל החיובים שבתחילה:

ובזה יתבאר הירושלמי מה שהביא הרא"ש בכתובות (ס"פ מי שהיה נשוי) דקאמר שם א"ר יוסי הדין אמרה ההוא דיזיף מן תרי בר נש אתא תנינא א"ל קום פשר א"ל לית סופך דקדמין אתא וטרף יכול לומר לו קום פשר ואי טריף טריף פשר מן השני חזקה שהראשון בא וטרף פשר מן הראשון אמר ר' פנחס אתא עובדא קומי דר' ירמי' אמר פשר פשר (פי' דאם נתפשר עם הראשון אין האחרון יכול לחזור ולטרוף ממנו) ופריך אמר ר'

יוסי ולא אמר כל דאקני לא איתי אלא ביורש עכ"ל הרא"ש מה שהביא הירושלמי והוא בירושלמי כתובות שם אמר ר' חנינא ואפילו בבע"ח אתי בההוא דלא כתב לו דאקני או שאמר לו אל יהא לך פרעון אלא מזה וע"כ כיון שטרף הראשון הרי כבר אבד שיעבודו ומ"כ כיון שפשר עם הראשון כקונה שדה אחרת דמי כן פירש הק"ע ודלא כמו שפירש הפ"מ שכתב להראשון עיי"ש. עוד שם בירושלמי א"ר מתניא כמ"ד לכתובה אבל לא לתנאים ברם כמ"ד בין לכתובה בין לתנאים הא חזירה עכ"ל:

והנה בהא דא"ר מתניא שגו מאוד הק"ע והפ"מ ולא מצאו כל אנשי חיל ידיהם בפי' הירושלמי ואין מן הצורך להאריך בדחוקיהם. אך לפי מה שביארתי יתבאר היטב דברי הירושלמי דקאמר פשר מן הראשון אמר ר' פנחס אתא עובדא קומי דר' ירמי' אמר פשר פשר פי' דכיון שנתפשר עם בע"ח ראשון שוב אין יכול הבע"ח השני לגבות) א"ר יוסי ולא כתב דאקני א"כ אפילו קנה מחדש יכול הבע"ח לגבות] וע"ז משני לא איתי אלא ביורש כו' א"ר מתניא אתי כמ"ד לכתובה אבל לא לתנאים (פי' דע"כ כיון שפשר עם ב"ח ראשון לא יוכל הבע"ח השני לגבות דהא הבע"ח הראשון קדם שיעבודו וע"כ אם חזר ולקחה מהבע"ח הראשון הוי כמו שנסתלק שיעבודו דשני והוי כמו שקנה אח"כ וע"כ אינו משועבד לו אם לא כתב לי' וע"כ אמר רב מתניא אתי כמ"ד לכתובה אבל לא לתנאים וע"כ אף שחזר ולקחה מהמלוה הראשון אעפ"כ שוב אינו חוזר שיהא שיעבוד המלוה השני עליו דאינה חוזרת לשיעבוד המלוה השני אלא הוי כאלו קנה מחדש וכיון דלא כתב לו דאקני אינו משועבד ברם כמ"ד בין לכתובה בין לתנאים הא חזירה [פי' למאן דסובר כיון דחוזרת אח"כ חזרה לכל החיובי' דמעיקרא וא"כ כיון שחזר ולקחה רואים כאילו היה מעיקרא והי' משועבדת להשני ג"כ וע"כ כיון שלקחה מהמלוה הראשון חזרה להשתעבד למלוה השני ולא אמרינן דהוי כאלו קנה קרקע מחדש וע"כ לא אמרינן כיון דפשר פשר] ודוק.

אך לכאורה הירושלמי לא סבר להא דאמרי' בבכורו' (דף י"א) דיוכל לומ' אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי' דאמרינן בירושל' (פ"י דיבמות ה' א') כהן שבא על הגרושה והוליד בן ומת האב בתוך שלשים יום הבן חייב לפדות את עצמו לאחר שלשים יום חזקה שפדאו אביו. ואם לאחרים הוא פודה לא כש"כ בנו. ופי' הפ"מ לאחר שלשים יום חזקה שפדאו אביו כלומר שזכה בפדיונו כדמסיק אם לאחרים כו' לא כש"כ בנו דזוכה ומחזיק לעצמו וכשמת הבן יורש זכותו ואינו חייב לפדות עצמו כו' ולפי"ז הוא כמו דאמרינן בבכורות (דף מ"ז) היכא דמת האב לאחר שלשים דכ"ע לא פליגי דאין הבן

חייב לפדות את עצמו שהרי זכה האב בפדיונו כי פליגי היכא דמת האב בתוך שלשים יום כו'

אבל פשט הירושלמי משמע דלאחר שלשים יום חזקה שפדאו אביו והוא כמו דאמרינן בבכורות (דף מ"ט) לאחר שלשים יום בחזקת שנפדה עד שיאמרו לו שלא נפדה. וא"כ הוא מטעם חזקה שפדאו אביו ולא מטעם דיורש אותו הזכות. וכמו דאמרינן בבכורות אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי'

אך איפשר לומר דע"כ קאמר מטעם חזקה שפדאו אביו. שהוא כמו דאמרין בירושלמי (פ"ו דתרומות) לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה (פי' בת ישראל שאכלה תרומה ואח"כ נשאת לכהן דאמרינן התם ומשלמת קרן וחומש לעצמה. וע"כ מיבעי לי' אם לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה איתא חמי אלו הי' לה כמה מעשרות שמא אינן שלה. תמן מעשרות מסויימין ותרומה אינה מסויימת ומה דמי לה פטרי חמורות. וצריך להבין דמהו החילוק דמשני תמן מעשרות מסויימין תרומה אינ' מסויימת ע"כ נראה לי שהפירוש הוא כמו דאמרינן בפ"ק דבכורות (דף י"א) אמר ר"נ אמר רבה בר אבהו ישראל שהיו לו עשרה פטרי חמורים ודאי בתוך ביתו שנפלו לו מבית אבי אמו כהן כו' מפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו ואמר ר"נ אמר רבה ב"א ישראל שהי' לו טבלים ממורחים בתוך ביתו שנפלו לו מבית אבי אמו כהן כו' מעשרן והן שלו וצריכא דאי אשמעינן קמייתא משום דקא מפריש וקאי אבל הכא מתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין אימא לא. ואי אשמעינן הכא דאיפשר לעשורי מיני' וביי' דהא מינה אבל הכא כיון דשה מעלמא בעי אתויי ומפריש וקאי אימא לא צריכא:

וע"כ קאמר הירושלמי איתא חמי אלו הי' לה כמה מעשרות שמא אינן שלה. וא"כ אפי' לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה. אעפ"כ כיון דבשעה שאכלה היתה נפטרת ע"י שהי' משלמת לעצמה וא"כ תוכל אח"כ לעכב לעצמה דהא יכולה לומר אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי'. וע"ז משני הירושלמי תמן מעשרות מסויימין (פי' דהא כבר הופרשו וא"כ הם מסויימים ואיפשר דאפי' לא הופרשו אמרינן דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי']. וע"כ יכולה לומר אתינא וזכתה לעצמה כו' משא"כ בתשלומי תרומה אם אכלה שמפרשת חולין מתוקנים והם נעשים תרומה. וא"כ אינם מסויימים. ע"כ אי איפשר לומר שזכתה לעצמה. ומה דמי לה פטרי חמורות דבפ"ח נמי אינם מסויימים וע"כ אי איפשר לומר שזכתה בעצמה וע"כ איפשר לומר דאע"ג דבפדיון הבן לא אמרינן שיורש אותו זכות מאביו שהוא כהן ולא יכול לומר אתינא מכח גברא דלא מצית כו' זהו דווקא בפדיון הבן דאין המעות מסויימים. ואפי' הפריש מעות אמרינן בבכורות (ד' נ"א)

דאכתי חייב באחריותו וע"כ קאמר הירושלמי דהטעם משום חזקה דודאי פדאו אביו. אבל בתוך שלשים לא. אבל בתרומות ומעשרו' יוכל לירש הזכות של תרומה אם נפלה מאבי אמו כהן. וכמו דאמרינן בירושלמי (ספ"ב דקדושין ה' ט') מתניתא פליגא על ר' יוחנן המקדש בתרומות ובמעשרות ובמתנות ובמי חטאת ה"ז מקודשת ואפי' ישראל, פתר לה בתרומה שנפלה מאבי אמו כהן הוא הדין בטבלים שנפלו לו מבית אבי אמו כהן. וכמו דאמרין בש"ס דילן בקדושין (ד' נ"ח) בטבלים שנפלו לו מבית אבי אמו כהן. וכמו שפיר"שי שם והוא הדין דמצי לאוקמי בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן. אלא הא קשי' א"כ מאי קמ"ל פשיטא דמקודשת ולקמן יתבאר עוד בזה ע"ש] ועוד דאי אמרינן דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין. א"כ בודאי יוכל לומר אתינא מכח גברא. כיון דהתרומות ומעשרות בתוכו. דהא הש"ס קאמר בבכורות (דף י"א) אבל הכא מתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמי'. וע"כ הוה אמינא דאינה יורשתן. אבל אי אמרינן דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין א"כ הוה כאלו הם מסויימים ומונחים בתוכה:

אך לכאורה משמע מהירושלמי דס"ל מתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין דהא אמרינן בירושלמי (פ"ד דמ"ש) הפודה מ"ש מוסיף עליו חמישיתו בין שהוא שלו ובין שנתן לו במתנה מתניתין דר"מ היא דאמר אין המתנה כמכר (פי' דהא מכירה אסור במעשר שני) אמר ר' אונה ד"ה הוא בפירות שהם טבולין למ"ש וא"כ מוכח דס"ל להירושלמי דמתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין. דהא אמרינן בקדושין (דף ט"ז) והתנן הפודה מ"ש שלו מוסיף עליו חמישיתו בין משלו בין שנתן לו במתנה מני אילימא ר"מ היא מי מצי יהיב ליה במתנה והאמר מעשר ממון גבוה אלא לאו ר' יהודא כו' והכא במאי עסקינן כגון דיהיב ניהלי' בטבלי' וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין וא"כ לשיטת הירושלמי ג"כ דמשני דיהיב בטבלי'. א"כ ש"מ דקסבר דכמי שלא הורמו דמיין אע"פ שהם מונחים בתוך הטבל:

אך במקום אחר ביארתי דהא דאמרינן מתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין היינו לענין ליתן במתנה אבל מ"מ אם מסא ליד כהן זכה בו כהן ולענין זה אמרינן דכמי שהורמו דמיין ועיין בחולין (דף ק"ל) מנין לבעה"ב שאכל פירותיו טבלים כו' מנין שפטור כו' אין לך בהם אלא משעת הרמה ואילך. הא משעת הרמה ואילך מיהו משלם כו' הכא במאי עסקינן דאתי לידי' בטבלייהו וקא סבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין. וביארתי במ"א דבזה אמרינן יותר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין לענין שיהא הכהן זוכה בהם. א"כ ניחא שפיר ואע"ג דאמרין בירושלמי (פ"ג דמ"ש) אהא דתנן שם פירות שנגמרה מלאכתן ושל ענבים ושל תאנים כו' יחזור מ"ש שלהם ויאכל

בירושלי' ושלא נגמרה מלאכתן כו' וב"ה אומרים יפדה ויאכל בכל מקום ור"ש בן יהודא אומר משום ר' יוסי לא נחלקו כו' על מה נחלקו על פירות שנגמרה מלאכתן כו' וב"ה אומרים יפדה ויאכל בכל מקוה. ואמרינן שם ר' יעקב ב"ר אידי ריב"ל הלכה כדברי תלמיד. ואם הפי' הוא הלכה כדברי תלמיד הוא ר"ש בן יהודא שאמר משמי' דר' יוסי דלא אמרינן דמתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין אף שקלטתן מחיצות א"כ דמי להא דמטא תרומות ומעשרות ליד כהן ואעפ"כ אמרינן מתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין. התם הוא לענין קליטת מחיצותדהוי דרבנן כמו דאמרינן במכות (דף י"ט) מחיצה לקלוט דרבנן וכי גזור כי איתא בעיני' כי איתא בטבלי' לא גזור ועוד דאיפשר דהא דקאמר הלכה כדברי תלמיד קאי שם אהא דסמיך לי' אהא דאמר ר' פנחס מסאב לה ופדה לה ובמ"א יתבאר]:

כהן שמכר שדה לישראל ואמר ע"מ שיהי' המעשרות שלי ד' או ה' שנים יכול הוא למחות בידו שלא ליטע כרם שלא לזורעה איסטית שלא לעשותה שדה קנים לעולם אינו יכול למחות בידו שלא ליטע כרם כו' אתא עובדא קומי ר' אחא בר לא וחייבי' למיתן לי' חד מן עשרה מן קני' וכתב המ"ל ברמב"ם (פ"ו מה' מעשר ה"כ) ולא ידעתי אם המעשה הזה הי' דווקא באומר ד' או ה' שנים שיכול למחות בידו ואם עבר וזרעה שדה קנים חייבי' ר' אחא למיתן לי' חד מן עשרה מן קני' אבל באומר לעולם שהרשות בידו לזורעה מה שירצה אם זרעה קנים אין לחייבו כיון שאין בו חיוב מעשר ורבינו לא הזכיר דינים אלו ולא ידעתי למה עכ"ל:

ולי נראה שהירושלמי חולק בזה עם הש"ס שלנו שלשיטת הש"ס בב"ב (דף ס"ג) דפריך אמאי הא אין אדם מקנה דשלב"ל ומשני כגון דאמר ע"מ שיורי שיירי' למקום המעשר והקשה הרא"ש דנהי דאין אדם מקנה דשלב"ל מ"מ אדם מתנה על דשלב"ל ותירץ דע"כ האי תנא סבר דע"מ שיורא הוי ולא תנאה דאי סובר דתנאה הוי ה"ל לאתנויי אם נתן מעשר ראשון בכל שנה קנה ואם לאו לא קנה אלא מדקנה מעשר ראשון שלו ש"מ דשיורא הוי ולהכי פריך שפיר דאיך משייר דשלב"ל וטעמא דהוי שיור ולא תנאי דבתנאי לא מצי לאתנויי דלא שקיל הלוי חלף עבודתו אלא בשביל תנאי כו' ע"ש. והירושלמי סובר שהוא בתורת תנאי [ואי משום דלא שקיל הלוי חלף עבודתו מחמת זה לא הוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה דאינו מבטל רק הרשות שנתנה לו תורה וכמו שביארתי לעיל הירושלמי שמחלק בין שאומר ע"מ שיהי' המעשרות של זה ובין שאטלם אני ואתנם לזה דאם אומר ע"מ שימחול לו הרצון והרשות מותר כמו שהבאתי לעיל מה שכתב הפר"ח] ואם הוא בדרך שיור א"כ לא שייך כל כך מה שהביא הירושלמי אם חוזר בין לכתובה

בין לתנאים דכיון דבתורת שיור א"כ אם מכר לאחר וחזר ולקחה ממנו מה מכר ראשון כל זכות שתבוא לידו דבשלמא אם הוא בתורת תנאי א"כ אם חזר ולקחה אין לו עליו כלום דלא שייך לומר בזה מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו דהא זה לא שייר בגוף הקרקע רק מה שהוא בעצמו צריך ליתן לו ועיין ספ"ק דפיאה מה שביארתי שם: **ובזה** יתבאר מה שהבאתי הירושלמי דיבמות (פ"י ה' א') כהן שבא על הגרושה והוליד בן ומת האב בתוך שלשים הבן חייב לפדות את עצמו לאחר שלשים חזקה שפדאו אביו ולא קאמר מטעם דאתינא מכח גברא כו' משום דפדיון הבן אינו מונח על הבן אלא שמצוה וחוב הוא על גברא ובזה סובר הירושלמי דלא שייך לומר אתינא מכח גברא כו' וע"כ אינו אומר רק הטעם משום חזקה שפדאו אביו והכא נמי אם הוא בתורת שיור בודאי אינו שייך לומר דיש לו במעשרות דמה מכר ראשון כו' אלא שהוא בתורת תנאי וע"כ אומר הירושלמי דיכול למחות בידו שלא ליטע כרם דהא התנאי מונח על הגברא ואם לא יתקיים התנאי ותתבטל המכירה ע"כ איפשר שיכול למחות בידו אבל לשיטת הש"ס כיון דאמרינן שיורי שיירי' למקום המעשר א"כ איך ימחה בידו כיון דשיירי' למקום המעשר אבל האחר יכול לזרוע מה שירצה כיון דאין שום חוב על הגברא רק דשיורי שיירי' למקום המעשר א"כ איך שייך שיהא יכול למחות בידו וע"כ לא הביא הרמ"בם האי דינא דהירושלמי. ובזה איפשר ליישב ג"כ מה שתמה המ"ל שם דאמאי לא הביא הרמב"ם הא דגרסינן שם בירושלמי (פ"ו דדמאי הלכה ג') כהן שמכר שדה לישראל כו' מכרה לאחר אין במעשרות חזר ולקחה ממנו תני ר"ח א לו במעשרות כו' והתני קבל שדה מכהנת המעשרות ה נשאת לישראל חולקין במעשרות נתארמלה או נתגרשה חזרה לתחילתה כאן שמכר כאן שקיבל והתני ר"ח מכרה אר"ש בר אבדימי תמן יצאת מרשות שניהם ברם הכא יצאת מרשות מוכר ולא יצאת מרשות לוקח ע"כ וה"פ דבתחילה הקשו לר"ח דאמר דכל שמכרה לאחר אף שחזר ולקח אין לו במעשרות דכיון שנתבטל התנאי שעה א' שוב אינו חוזר לאיתנו הראשון מההוא דתניא קבל שדה מכהנת המעשרות שלה וכדתנן בפרקין משנה ד' ישראל שקיבל מכהן ומלוי המעשרות לבעלים משום דאומדן דעת איכא דשיורי שייר מקום מעשר לעצמו ואם נשאת לישר' חולקין במעשרות משום דמסתמא לא שיירה לעצמה המעשרות אלא בזמן שראויים לה אבל כיון שנשאת לישר' שאינה אוכלת בתרומה לא שיירה לעצמה נתארמלה או נתגרשה חזרה לתחילתה ומעשר שלה אלמא כו' ולא ראיתי לרבינו שהביא חילוקי דינים הללו דכהנת ולא ידעתי למה עכ"ל.

אבל לפי מה שביארתי אפשר לומר דזהו דווקא לשיטת הירושלמי דזהו בתורת תנאי ע"כ אפשר דחזרה לתחילתה משא"כ בשיור דאין נ"מ בין אם יצאת מרשות שניהם או לא דכיון שנתבטל השיור א"כ איך יחזור השיור לתחילתו וא"כ אם קבל מכהנת אי אמרינן שהאומדנא הוא בתורת שיור ע"כ אי איפשר לומר שיחזור החיוב למה שהי' מתחילה רק לשיטת הירושלמי שהוא בתורת תנאי והאומדנא הוי כמו תנאי ע"כ כיון שלא יצאת מרשות שניהם חוזרת לתחילתה ע"כ לא הביא הרמב"ם דינים אלו:

הלכה ה

קטע ג

שם תני שוין שאין מוכרים גדיש של חטין ועביט של ענבים ומעטן של זתים אלא לחבר ולמי שהוא יודע שהוא עושה אותו בטהרה ועביט של ענבים לא תורה היא לית הדא פליגא על דר' יוחנן דר' יוחנן אמר כשם שאמרו קטן חומרין כך אמרו מעטן של זיתים חומרין ופי' המפרש מהרא"פ כשם שאמרו קטן חומרין בטהרות תנן בבבלי סוף מס' קדושין ר"מ מטהר וחכמים מטמאין וא"ר יוחנן הא דטימאוהו לקטן זה לפי שחכמים עשאוהו כמי שיש בו דעת לשאול כו'

והנה כבר ביארתי בספרי נ"י שאין זה דומה להא דמעטן של זיתים וע"כ ביארתי שזהו הא דאמרינן בחולין (דף י"ג) דבעי ר' יוחנן קטן יש לו מחשב' ואמרינן שם מ"ש מחשב' דלא קא מיבעי לי' דתנן אין להם מחשבה מעשה נמי לא תיבעי לי' דתנן יש להם מעשה ואמרינן התם כי קא מיבעי לי' מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו כו' הא נמי א"ר יוחנן חדא זימנא דתנן המעלה פירותיו לגג מפני הכנימה ויורד עליהם הטל אינן בכי יותן העלום חש"ו אע"פ שנתכוין לכך אין בכי יותן מפני שיש להם מעשה ואין להם כו' ואמר ר' יוחנן ל"ש אלא שלא היפך בהם אבל היפך בהם ה"ז בכי יותן הכי קא מיבעי לי' דאורייתא או דרבנן כו' ופשיט יש להם מעשה ואפי' מדאורייתא כו' מחשבה ניכרת מתוך מעשה מדאורייתא אין לו מדרבנן יש לו. והיינו לחומרא וע"כ קאמר כשם שאמרו קטן חומרין כך אמרו מעטן של זיתים חומרין פי' כשם שאמרו קטן חומרין. היינו משום דלא עביד מעשה. אלא דמוכח המחשבה מתוך המעשה. רק כיון דלא חזינן דעביד מעשה בידים ע"כ לא הוה מעשה ממש:

וכך מעטן של זיתים חומרין. וכמו שכתבו התוספ' במעילה (ד' כ"א) בד"ה אמר ר' אלעזר על הא דאמר עשאוהו כמעטן של זיתים פי' כיון דניחא לי' לב"ה במאי דעביד חש"ו ה"ל כשליח דתנן הזיתים מאימתי מקבלים טומאה כו'. ויש לתמוה דאטו לא שמעינן מכמה דוכתין ההיא דרשא יותן דומי' דכי יתן דכיון דניחא לי' כו'. וה"ל לאתויי נמי בעודהו

הטל עליו ושמא התם איכא מעשה מיהא בידי שמים להכי אייתי ההוא דזיעת הזיתים דממילא ודמי לשלח ביד חרש דכממילא דמי כו' עכ"ל. וע"כ מדמה הירושלמי מעטן של זיתים לקטן וכמו דבקטן אם היפך עליהם שירד עליהם הטל הוי מדרבנן ומשום דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו הוי דרבנן כן ה"נ כל הניחותא דמעטן של זיתים הוא נמי מדרבנן. וע"כ אומר אהא דפריך וכי עביט של ענבים לאתורה היא ע"כ אמר לית הדא פליגא על ר' יוחנן דר' יוחנן אמר כשם שאמרו קטן חומרין כך אמרו מעטן של זיתים חומרין והוא רק מדרבנן וכמו שביארתי והמפרש מהרא"פ שגה בזה:

ובזה יתבאר הא דאמרינן התם ר' חזקי' אמר בשם ר' ירמי' מה פליגי בחיבורין לפי שכל מקום נשוך חיבור מעוך אינו חיבור. וכא אפי' מעוך חיבור הא הכשירן תורה (פי' שלא אמר שהוא דרבנן רק על חיבור שהוא ע"י מעוך דנשוך הוי חיבור). ואפשר דר' יוחנן לטעמי' דירושלמי (פ"ג דחלה) א"ר אימי איתפלגון ר"י ור"ל ר' יוחנן אמר הנשוך תורה רשב"ל אמר אין הנשוך תורה כו' מן מה דתנן תמן המכניס חלות ע"מ להפריש ונשכו ב"ש אומרים חיבור בטבול יום. וב"ה אומרים אינו חיבור. הדא אמרה שאין חייבים עליו משום טמא כו' א"ל ר' יוחנן שני' הוא בטבול יום כו'. וא"כ קסבר ר' יוחנן דהנשוך תורה. אבל המעוך אינו תורה וכא אמר אפי' מעוך חיבור וזה הוי מדרבנן קם ר' יונה עם ר' ירמי' א"ל את אמרת הכי א"ל אין מיני אפי' הכשירן הם חומרין (פי' שר' ירמי' אמר אין מיני פי' לפי סברתי שאני סובר אפי' הכשירן לא הוי רק מדרבנן) ופריך והתנן ושוין שאין מוכרין גדיש של חטין ועביט של ענבים ומעטן של זיתים אלא לחבר ולמי שיודע שעושה אותו בטהרה ועביט של ענבים לא תורה היא. ודכותה מעטן של זיתים תורה היא מאי בדין תיפתר כר"מ דר"מ אומר המוהל כמשקה ועיין בהמפרש מהרא"פ שפי' דהא דאמר דהכשירן ד"ת הוא כר"מ דאמר המוהל כמשקה ולמ"ד דמוהל לאו כמשקה לא מחמירין אפילו מדרבנן כו' וכל דבריו דחוקים מאוד]:

ע"כ נראה לי דהירושלמי ס"ל דלר"מ דאמר המוהל כמשקה ע"כ הוי מדאורייתא דמסתמא ניחא לי' אבל אי אמרי' דמוהל לא הוי כמשקה ואעפ"כ החמירו מדרבנן אבל מ"מ בעינן שיחשבהו משקה וכמו שכתבו התוספות בב"ב (ד' צ"ז) בד"ה לא צריכא כו' שכתבו ונראה לר"י דבגשמים בעינן תרתי שיחשוב אותן מתחילה שהם משקין ואח"כ בעינן דניחא לי' אבל שאר משקין כגון יין ושמן כיון דניחא לי' ממילא הם מכשירין אפי' לא יחשוב אותן להיות משקה. אבל קשה מהא דתנן במסכת מכשירין ומייתי לה בספ"ק דחולין המעלה פירותיו לגג מפני הכנימה וירד עליהם הטל אינן בכי יותן ואם לכך נתכוין הרי זה בכי יותן ואעפ"י שלא החשיב אותו מתחילה להיות משקה ושמא

טל חשוב טפי להיות משקה ממי גשמים עכ"ל. וע"כ איפשר שזיעת המעטן הוי כמו גשמים וע"כ בעינן דחשב עליהם להיות משקה כיון דמוהל אינו כמשקה וע"כ אעפ"י שהחמירו מדרבנן אעפ"כ בעינן דחשב עליהם שיהיה משקה וע"כ מדמה האי ניחותא דממילא למעשה דקטן אם היפך בהם דהוי מחשבה ניכרת מתוך מעשה דהוי מדרבנן להא דקטן. ובזה איפשר ליישב קושי' התוספות במעילה דאמאי לא מייתי במעילה (ד' כ"ב) הא דעודהו הטל עליו אבל לפי מה שביארתי איפשר לומר דהתם לא בעינן ניחותא שירד עליהם הטל אבל הכא במעטן של זיתים בעינן ניחותא להחשיבם משקה וע"כ אמר עשאוה כמעטן של זיתים ודוק:

הלכה ח

קטע ו

ירושלמי (מתניתין) ע"ה שאמר לחבר קח לי אגודת ירק קח לי גלוסקין א' לוקח סתם פטור כו' מתניתין דר' יוסי דתני הלוקח סתם צריך לעשר והוא ט"ס) כצ"ל כמו דאיתא בתוספתא (רפ"ז דדמאי) ע"ה שאמר לחבר קח לי אגודת ירק אחד גלוסקין א' ר' יוסי אומר אין צריך לעשר ר' יהודא אומר צריך לעשר וע"ז אומר מתניתין ר' יוסי היא דתנן לוקח סתם פטור אתי כר' יוסי דאמר דא"צ לעשר מה אנן קיימים אם כשאמר לו צא ולקח לי שלוחו הוא צא ולקח לך שלו הן (פי' שייך להשליח) אלא כי אנן קיימין בסתם ר' יהודא אומר לא נתכוין המוכר לזכות אלא ללוקח ר' יוסי אומר לא נתכוין לזכות אלא לבעל המעות לפיכך אם נתן אחת יתירה ר' יהודא אומר של לוקח דר' יודא ס"ל דלא נתכוין המוכר לזכות אלא ללוקח) ר' יוסי אומר של שניהם מחלפא שיטתי' דר' יוסי תמן הוא אומר לא נתכוין לזכות אלא לבעל המעות. וכא אמר הכין (פי' וא"כ היה צריך שיהיה הכל לבעל המעות) כאן ע"י מעותיו של זה וע"י רגליו של זה שניהם חולקין ובש"ס דילן דכתובות (דף צ"א) מחלק בין דבר שיש לו קצבה ובין דבר שאין לו קצבה. דבר שיש לו קצבה חולקין ודבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות והירושלמי מיירי בדבר שיש לו קצבה:

והנה כבר ביארתי בספרי נ"י (סי' ז') דבש"ס דילן בעירובין (ד' ל"ז) מפרש טעמא דר' יוסי דאמר דא"צ לעשר משום דיש ברירה. וא"כ מיירי אם לקח הע"ה לעצמו ג"כ וע"כ אומר ר' יוסי דא"צ לעשר משום דס"ל דיש ברירה וחכמי' ס"ל דאין ברירה ולא ניחא להש"ס דילן לפרש כמו הירושלמי דפליגי דלמי נתכוין המוכר אם ללוקח אם לבעל המעות. ופליגי אפי' באם לקח לע"ה בלבד. והוא כמו דאמרינן בב"ק (דף ק"ב) מחכו עלה במערבא וכי מי הודיע לבעל החטין שיקנה חטים לבעל המעות כו' שאני חטין

וחטין דשליחותי' קא עביד ובירושלמי (פ"ט דב"ק) א"ר נחמן בשעה שקיים שליחותו לא נתכוין המוכר לזכות לבעל המעות (ט"ס וצ"ל לא נתכוין המוכר לזכות אלא לבעל המעות. וא"כ הכא שלא שינה בשליחותו. וא"כ ודאי לא נתכוין המוכר לזכות אלא לבעל המעות. ועוד איפשר לומר דהש"ס דילן אינו רוצה להגיה הברייתא. דהא בברייתא תנן ע"ה שאמר לחבר קח לי אגודת ירק ובקח לי כ"ע מודו דנתכוין לזכות לבעל המעות. וכמו שאומר בירושלמי אם כשאמר לו צא ולקח לי שלוחו הוא ובזה לא פליגי ר' יהודא ור"י ומסיק אלא כי אנן קיימין בסתם. וע"כ פליגי בזה דלמי נתכוין לזכות. אבל הש"ס דילן רוצה לפרש הברייתא כמו דאי' שם ע"ה שאמר לחבר קח לי אגודת ירק או גלוסקא אחת. וא"כ בודאי נתכוין המוכר לזכות לבעל המעות. וע"כ מפרש הש"ס דילן דפליגי בברירה. ומיירי שלקח לעצמו ג"כ ודוק:

פרק ז

הלכה ד

קטע ב

תני ר' יוסי ור' שמעון אוסרין שמא תבקע הנוד ונמצא שותה טבלים למפרע לא כטעמא הדין טעמא דהדין טעמא דר' יוסי משום מסויים כצ"ל טעמא דר"ש שמא ישכח וישתה את השאר כהדא דתני מעשר שני שבחפץ זה מחולל על סלע שבכיס זה חילל ר' יוסי אומר לא חילל כו'

והנה משמע מהירושלמי שאינו מפרש משום ברירה דר' יוסי לית לי' ברירה אלא דהטעם משום דבעינן מסוים ואמאי לא מפרש הטעם משום דר"י לית ליה ברירה ומה שאומר הירושלמי טעמא דר"י משום מסויים כהדא דתני מעשר שני שבחפץ זה מחולל על סלע שבכיס זה חילל ר' יוסי אומר לא חילל מ"ט דר' יוסי (צ"ל ומודה ר' יוסי) שאם אמר על הסלע הישנה על הדינר הישן שחילל כו' דילמא הכא נמי לא משום מסויים אלא משום ברירה. ובאמת צריך להבין דאיך שייך לענין חילול טעמא דמסויים דבשלמא בתרומה בעינן מסויים כמו דאמרינן בעירובין (ד' ל"ז) וכן בירושלמי בפ"ג דתרומות דברי חכמים ר' זעירי כו' ונחשב לכם תרומתכם והרמותם כו' אף התורם במסויים וא"כ אמאי אמר הטעם משום מסויים. ואמאי לא אמרינן דהטעם משום דאין ברירה כמו דאמרינן בש"ס דילן בעירובין (ד' ל"ז) ר' יוסי אומר לא חילל ואמרינן התם דהטעם משום דאין ברירה: **ע"כ** נראה לי שהחילוק הוא דבש"ס דילן אמרינן ת"ש האומר מעשר שיש לי בביתי מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס וע"כ ניחא דר' יוסי סובר דלא חילל וכמו דאמרינן

התם איפוך) והוא דכיון דאין ברירה ע"כ אינו מחולל כלל אך זהו דוקא אי אמרינן על סלע שתעלה בידימן הכיס אבל לפי גירסת הירושלמי בהברייתא הוא מעשר שני שבחפץ זה מחולל על סלע שבכיס זה א"כ כיון דלא אמר שתעל' בידי אך שאמר מחולל על סלע שבכיס זה. א"כ אי אמרינן דאין ברירה הוא שמחולל על הסלע אלא שאין יודעים איזהו הסלע וא"כ תקשה דאיך אמר ר' יוסי לא חילל משמע שאינו מחולל כלל הא באמת מחולל אלא שאינו יודע איזהו הסלע ולא דמי לסלע שתעלה בידי מן הכיס דהתם כיון שלא הקדיש מיד אלא תלה בסלע שתעלה ע"כ איפשר לומר דכיון דס"ל דאין ברירה ע"כ לא חילל כלל (ועיין בתוספות עירובין שהאריכו בזה דאי אמרינן דאין ברירה אם לא הוי תרומה כלל או דהוי תרומה אלא שמעורב אבל שיטת הירושלמי הוא כמו שאבאר לקמן דאם תולה הפרשה ולא הובררה ע"כ לא הוי תרומה כלל משא"כ אם אומר סלע שבכיס זה דלא תלה בהפרשה כלל). וע"כ אומר הירושלמי הטעם דהא דר' יוסי אומר לא חילל הוא משום דבעינן מסויים וע"כ אינו מחולל כלל וכן בשני לוגין לא הוי תרומה כלל:

[**אך** לכאורה צריך להבין דבשלמא בתרומה ניחא דבעינן דווקא מסויים כמו שאומר ונחשב לכם תרומתכם או משום דבעינן שירי' ניכרין כמו דאמרינן בעירובין (ד' ל"ז) אבל בחילול מנין. ואיפשר לומר דטעמא דר' יוסי כמו דס"ל בקדושין (ד' ס"ד) דהאומר קדשתי את בתי ואיני יודע אם גדולה שבגדולות דכולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות ואמרינן התם דר' יוסי סובר דלא מחית אינש נפשי' לספיקא וע"כ לא הוה קדושין כלל וכן איתא בנדרים (ד' י"ט) דהיכא דספיקו חמור מודאי לא מחית אינש נפשי' לספיקא והכא בתרומה אם לא נאמר ברירה א"כ תרומה המעורבת בחולין וכן בהא דסלע אם תהיה מעשר שני א"כ הוא מעורב בכל הסלעים וע"כ כיון דלא מחית אינש נפשי' לספיקא ע"כ לא הוי חילול כלל משא"כ אי אמרינן דהטעם דאין ברירה א"כ הוא מחולל אלא שאינו מבורר הסלע אבל אם מטעם דבעינן מסויים ע"כ לא הוי חילול כלל וכמו שביארתי וא"כ איפשר לומר דר"ש לטעמי' דס"ל דקדשי מדומעין וס"ל דמחית אינש נפשי' לספיקא בנדרים (ד' י"ש). וכן בנזיר (ד' ח') הריני מיר על מנת שיהא בכרי הזה מאה כור והלך ומצאו שנגנב או נאבד ר' שמעון אוסר שספק נזירות להחמיר ר' יהודא מתיר שספק נזירות להקל ובזה היה איפשר ליישב מה שקשה לכאורה על התוספות דעירובין (ד' ל"ז) שכתבו ומהר"י מפרש דאי טעמא דר"ש משום דאין ברירה אתי שפיר דודאי היה א' מהם תרומה ומותר הכהן לאוכלו ואע"ג דאין ברירה דחד מינייהו ודאי תרומה אבל אטעמא דראשית פריך שפיר הכי נמי דלא הוי בכלל תרומה ויהיה כהן

אסור לאוכלו כו'. ולכאורה הא אמרינן לעיל האומר מעשר שיש לי בביתי מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס דאמרינן התם ר' יוסי אומר לא חילל וא"כ אי אמרינן דאי אין ברירה הוי תרומה אלא שאינו מבורר א"כ אמאי אמר ר' יוסי אומר לא חילל דאינו מחולל כלל. ולפי מה שביארתי היה איפשר לומר דזה תלוי בזה דלר' יוסי שסובר דלא מחית אינש נפשי' לספיקא ע"כ לא הוי חילול כלל משא"כ לר"ש דסובר דמחית אינש נפשי' לספיקא ע"כ הוי תרומה אלא שאינו מבורר התרומה. וע"כ כתבו התוספות דאי טעמא דר"ש משום דאין ברירה ולעיל כתבו בסתם דאי טעמא דאין ברירה כו' אך הא שכתבו דאי טעמא דאין ברירה אתי שפיר דודאי היה אחת מהן תרומה ומותר הכהן לאוכלו היינו דווקא לר"ש דס"ל דמחית אינש נפשי' לספיקא אבל לא לר' יוסי דס"ל דלא מחית אינש נפשי' לספיקא ודוק [אך שזה דוחק לומר דזה יהיה תלוי בהא דמחית אינש נפשי' לספיקא ויותר טוב לומר דמדמה תרומה דמתיר את הטבל לחילול שמתיר ההקדש דבשניהם בעינן מסויים. אך עכ"ז צריך להבין הא דאמרינן בירושלמי לא כטעמא דהדין טעמא דהדין טעמא דר' יוסי משום מסויים טעמא דר"ש שמא כו' וישתה את השאר דאע"ג דר"ש סובר דלא בעי מסויים אמאי לא קאמר דהטעם משום דסובר דאין ברירה וא"כ מעורב התרומה בחולין וא"כ אסור לשתות (ואיפשר דס"ל להירושלמי כמו הש"ס דילן בעירובין (ד' ל"ז) דר"ש סובר דיש ברירה וע"כ צריך לטעמא דשמא ישתה וכו' אך בירושלמי רפ"ג דגיטין משמע דס"ל דר"ש סובר דאין ברירה ואפ"ל דע"כ לא קאמר דהטעם משום דאין ברירה דא"כ לא היו שוין בטעמיהם דלר' יוסי דהטעם הוא משום מסויים אסור לכהן נמי לשתות ולר"ש היה מותר לכהן אבל אי מטעם שמא ישתה השאר כיון דלא יבוא לידי הפרשה הוי טבל ע"כ אפילו כהן אסור לשתות אפילו לר"ש נמי כמו לר' יוסי ודוק:

קטע ג

תמן תנינן המניח פירות להיות מפריש עליהם כו' מעשר שני כו' (כצ"ל) הדא מתניתין דלא כר' יוסי וכר"ש תמן למפרע נתקלקלו ברם הכא מאובדן ואילך נתקלקלו

[עיין

בהמפרש מהרא"פ שפירש דהתם הי' לו חזקת תרומה אבל הכא לא הי' חזקת תרומה מעולם ושנה בזה והעיקר הוא כמו שביארתי בספרי נ"י על הא דאמרין בירושלמי (פ"ג דגיטין ה"ח) דתנן המניח פירות להיות מפריש עליהם מפריש עליהם בחזקת שהן קיימים אם אבדו ה"ז חוששמעל"ע כו' תמן תנינן הלוקח יין מבין הכותים תני ר' יוסי ור' שמעון אוסרין שמא תבקע הנוד כו' וה"נ צריך למיחש שמא יתקלקל אמר ר' זעירא תמן

למפרע נתקלקל (פי' דהתם הקלקול למפרע דכיון שלא יבוא בסוף לידי הפרשה א"כ נתקלקל למפרע ושותה טבלים אבל הכא אף שאיפשר שימצא אח"כ שהחמיצו אעפ"כ לא חיישינן שמא יחמיץ אח"כ דאפי' אם יחמיץ אח"כ מאי איכפת לן הא מ"מ לע"ע לא החמיצה וכ"ת הא אם יחמיץ אח"כ ה"ז חושש מעל"ע א"כ גם התם למפרע נתקלקל זה אינו דהתם אם מוצא שהחמיץ ה"ז חושש מעל"ע דשמא החמיץ מקודם וע"כ מוקמינן בכל שעה אחזקה שלעבר דודאי לא החמין מקודם וממילא לא חיישינן שמא ימצא אח"כ שהחמיץ מעל"ע כיון דהשתא לא החמיץ אבל גבי בקיעת הנוד חיישינן שמא תבקע הנוד אח"כ ונמצא שותה טבלים למפרע והפ"מ והק"ע נדחקו בזה מאוד והק"ע פי' תמן למפרע נתקלקל כשתבקע הנוד הרי הכל מקולקל משא"כ כאן כשנעשה חומץ אין לחוש אלא מעל"ע ולא מקודם והוא דחוק והעיקר כמו שביארתי כיון דמוקמינן אחזקה שלא החמיץ ע"כ לא חיישינן שמא יתחמץ אח"כ בתוך מעל"ע ודוק:

ומזה מוכח כמו שפיר"ת בקדושין (דף מ"ב) שנחלקו ר"ת ור' מנחם מיוני בקטנה שהלך אבי' למדינת הים והשיב ר' מנחם דאע"ג דשמא קידש לא חיישינן חיישינן לשמא יקדש והשיב ר"ת דהשתא דאתית להכי אף כשהיא קטנה מותרת דכיון דלא חיישינן שמא קידש א"כ היא מותרת לעולם דכל שעה ושעה יש לנו לומר דלא קידש עדיין ואפי' חיישינן שמא יקדש כו' ולא דמי לשמא ימות דהתם מיירי כו' שהגט חל שעה א' לפני מיתתו ואיכא למימר דמיד ימות נמצא דכל שעה אסורה לאכול בתרומה ואיכא למימר שמא ימות כו' ע"ש ומהירושלמי שמחלק ר' זעירא תמן למפרע נתקלקל הכא מאובדן ואילך נתקלקל משמע כפיר"ת דהא דחיישינן שמא ימות הוא משום דהקלקול למפרע משא"כ בשמא יקדש דכל שעה מותרת ע"כ אפילו לשמא יקדש שהוא זמן דלהבא נמי לא חיישינן ודוק.

קטע ד

שם תמן תנינן פרוטה של הקדש שנפלה לתוך הכיס או שאמר פרוטה בכיס זה הקדש תנא הראשונה מעל בספק ועל השני' מעל בודאי דברי ר"ע וחכ"א על כולן מעל בספק ועל האחרונה מעל בודאי א"ר יודן אבוי דרב מתני' הדא דתימר כשהי' עשר אבל אם הי' שתים על הראשונה מעל בספק ועל ה שני' מעל בודאי:

והנה המפרש מהרא"פ גורס וחכ"א על כולן לא מעל בספק רק בשנים אבל בעשר אמרינן כל דפריש מרובא פריש והוא דחוק בפי' הירושלמי גם הא שכתב כל דפריש מרובא קא פריש הוא תמוה דכיון שהוא נוטל מן הקבוע לא אמרינן כל דפריש מרובא קא פריש והא שכתב הרא"ש בפ"ה דחולין לענין אותו ואת בנו שאם נשחטה אמה היום ונתערבה

באחרות וצריך לשחוט מהן בו ביום כיצד יעשה מכה אותן וטורדן וכל הפורש מן הרוב הוא פורש ושנים הנותרים אסור לשוחטן עד למחר היינו דווקא אם מכה אותן וטורדן ואמרינן כל דפריש מרובא פריש.

ע"כ נראה לי לבאר עפ"י מה שהקשו התוספות במעילה (ד' כ"א) תימא דליבטל האי פרוטה של הקדש שנפלה וכ"ת דבר שיש לו מתירין הוא ע"י פדיון ואפי' באלף לא בטיל הא ליכא למימר דדבר שיש לו מתירין דרבנן הוא וצ"ל דליכא אלא חד בכיס דלא בטיל אי נמי מטבע חשוב הוא ולא בטיל וכבר הקשו האחרונים על דברי התוספות האלו ועיין במ"ל ברמב"ם (פ"ז מה' מעילה) דהא דמטבע הוי דבר חשוב ולא בטיל הוא רק מדרבנן. וא"כ אכתי קשי' דליבטל מדאורייתא. וא"כ אין בזה מעילה:

וע"כ הי' נראה לי לבאר והוא דאמרינן בירושלמי (פי"א דתרומות) ואף בקודש כן (פי' שאינו חייב להטיף רק שלש טיפין ותו לא. אמר ר' הושעי' לא שנו אלא בקדשים שיש להם מתירין. אבל בקדשים שאין להם מתירין אפי' כל שהוא צריך להחזיר. ונ"ל דהטעם הוא דבדבר שאין לו מתירין (פי' שאין להם היתר לכהנים. וא"כ יש בזה מעילה. וכל שיש בזה מעילה הוי כמו ממונא. וע"כ לא שייך בו ביטול. אבל אם יש בזה היתר לכהנים. א"כ ליכא אלא איסור וע"כ שייך בו ביטול. משא"כ אם אין לו מתירין הוי כמו ממונא. ובשלמא בהדיוט שייך מחילה. משא"כ לגבוה אין שייך מחילה. וע"כ אפי' כל שהוא צריך להחזיר וע"כ הקדש לא בטיל משום דממונא לא בטיל. וא"כ לא קשה קושי' התוס' דליבטל האיפרוטה. ועיין בס' ע"י (ח"ב ד"ו) שהקשיתי על דברי התוס' דהא אמרינן בביצה (ד' ל"ח) דממונא לא בטיל:

והנה שם תירצתי דע"כ מקשו התוס' והוא משום דאע"ג דממונא לא בטיל איסורא מיהא בטיל. וכמו דמסקינן התם בביצה (ד' ל"ח) דאע"ג דממונא לא בטיל איסורא בטיל. אך שם הארכתי אם חלוק האיסור מהממון דלענין תחומין אין האיסור תלוי בממון כל כך. דהעיקר תלוי במה שקנה שביתה מעיו"ט. ואפי' אם הי' מקנה לו עתה לא מהני. וע"כ אין האיסור תלוי בממון. וע"כ מסיק בביצה (שם) דמחלקינן האיסור מהממון דאע"ג דממונא לא בטיל איסורא בטיל. אבל במקום שכל האיסור הוא רק מפני הממון כגון פרוטה בכיס זה של הקדש א"כ כיון דממונא לא בטיל איסורא נמי לא בטיל. וכתבתי שם דאיפשר דהתוס' לא מחלקו בזה. אלא כמו דאמרינן שם בתחומין נהי דממונא לא בטיל איסורא מיהא בטיל:

וכל זה הוא לשיטת הש"ס דילן. אבל לשיטת הירושלמי דאמרינן בתחומין כיון דממונא לא בטיל איסורא נמי לא בטיל. וכמו דאמרינן (פ"ג דמעשר שני) מתניתא פליגא על ר'

יוחנן (פי' דדווקא כל שיש בו הותיר המדה השבח לפי חשבון כל שאין בו הותיר המדה השבח לשני. דהא תנן האשה ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן. (והא הכא אין בו הותיר המדה אעפ"כ הרי אלו כרגלי שתיהן). א"ר בא תחומין עשו אותו כמדת הדין (פי' כמדת הדין הוא לענין ממון כמו שהבאתי בספרי ע"י (ס' י"ח) וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ב דברכות) למדת הדין אמר ר' יצחק כו' עיי"ש פי' למדת הדין לענין ממונא וכן בירושלמי (רפ"ב דקדושין) אף למדת הדין כן פי' לענין דיני ממונות כמו שפירש המפרש שם. וע"כ קאמר תחומין עשו אותו כמדת הדין. וכיון דהאיסור תלוי בממון וכיון דממונא לא בטיל איסורא נמי לא בטיל וכבר הבאתי בספרי א"ה (דרוש כ"ג) מה ששגה הק"ע בשילהי ביצה דאמרינן שם א"ר בא תחומין עשו אותו כמדת הדין. ולא ידע אמה קאי ונדחק בזה. ונעלם ממנו סוגי' הירושלמי דפ"ב דמ"ש דמתרץ על הא דר' יוחנן דאמר דבעינן דווקא הותיר המדה עיי"ש]. וא"כ כיון ששיטת הירושלמי הוא דלא כשיטת הש"ס דילן רק כיון דממונא לא בטיל איסורא נמי לא בטיל. א"כ לא קשה מידי קושי' התוס' דליבטל האי פרוטה דכיון דממונא לא בטיל איסורא נמי לא בטיל דממון של הקדש לא בטיל. וממון של הקדש מקרי ממון שיש לו תובעים. כמו דאמרינן בירושלמי (פ"ד דמ"ש) מה בין הקדש מה בין מ"ש. א"ר הילא הקדש יש לו תובעים מ"ש אין לו תובעים פי' א"ר יוסי ולא כבר איתמר טעמא הקדש יש לו תובעים מ"ש אין לו תובעים. וכמו דאיתא בש"ס דילן בב"מ (ד' נ"ד) עיי"ש:

אך אעפ"כ לכאורה ליכא לתרוצי הכי. דהא כיון דתנן במעילה (ד' כ"ב) ר"ע מחייב על ספק מעילות אשם תלוי וחכמים פוטרים. ומודה ר"ע שאינו מביא את מעילתו עד שיתודע לו שיביא עמו אשם ודאי וכו'. וא"כ ליכא בזה ממונא דאפילו אם נאמר דמעל. אעפ"כ אינו מחויב להביא את מעילתו מה שנהנה מן הקדש. א"כ אין בזה דמים להקדש. א"כ קשה דליבטל האי פרוטה ודוחק לומר כיון דמעיקרו ממון הוא. ע"כ לא בטיל. (ואיפשר דזה הוי קשי' להו להתוס' דליבטל האי פרוטה ולא תירצו דממונא לא בטיל):

[**וכבר** ביארתי במ"א על מה שכתב המ"ל ברמב"ם (פי"ב מה' שגגות) שכתב שם ודע דאף אליבא דר"ע דמחייב על ס' מעילות אשם תלוי וכדתנן בכריתות (ד' כ"ב) ר"ע מחייב על ס' מעילה אשם תלוי חייב להביא אף לאחר יוה"כ משום דאין יוה"כ מכפר כי אם על איסורא אבל על ממונא אינו מכפר והכי איתא בהדי' בכריתות (ד' י"ח) כו' עיי"ש. וביארתי במ"א דאיפשר דלא דמי דהכא כיון דמ"מ אינו מביא מעילתו. דהיינו גזילו רק אשם תלוי בלחוד. א"כ לא הוי ממונא וע"כ יוה"כ מכפר):

וא"כ קשה אליבא דר"ע דליבטל האי פרוטה כיון דמ"מ לית בזה ממונא אך לר"ט דתנן התם בכריתות (ד' כ"ב) א"ר טרפון מה לזה מביא שתי אשמות אלא מביא מעילה וחומשה ויביא אשם בשני סלעים ויאמר אם ודאי מעלתי זו מעילתי וזו אשמי כו' והתוס' כתבו בשבת (ד' ע"א) דלר' טרפון דינא הכי ולא עצה טובה קמ"ל. וא"כ לר"ט הוי כמו ממונא דהא צריך להביא מעילתו. וע"כ לא בטיל משום דממונא לא בטיל:

ובזה יתבאר הירושלמי תמן תנינן פרוטה של הקדש שנפלה לתוך הכיס או שאמר בכיס זה הקדש תני על הראשונה מעל בספק ועל השני' מעל בודאי וחכ"א על כולן מעל בספק. ועל האחרונה מעל בודאי. אמר ר' יודן אבוי דר' מתני' הדא דתימר כשהי' עשר. אבל אם הי' שתים על הראשונה מעל בספק ועל השני' מעל בודאי ובדברי חכמים קאמר על כולן מעל בספק ועל השני' מעל בודאי ע"ז אמר ר' מתני' הדא דתימר כשהי' עשר. פי' דלכך נקט לישנא בדברי חכמים דמיירי כשהי' עשר. אבל אם הי' שנים לא פליגי דעל הראשונה מעל בספק. ועל השני' מעל בודאי והוא דבדר' עקיבא נקט ראשונה ושני'. משום דמיירי דלא הי' רק שתים. דאם הי' יותר הי' בטל. וכ"ת דממונא לא בטיל הא כיון דלר"ע לא מחייב להביא מעילתו. א"כ סוף כל סוף ליכא ממונא לגבי הקדש. וע"כ בטל. וע"כ לא נקט רק ראשונה ושני' משום דמיירי שלא הי' רק פרוטה חדא. ועתה הם שנים בהדי שנפלה. וא"כ ליכא רובא. אבל רבנן דהכא לאו היינו רבנן דמתניתין דלא מחייבי בספק דאמרי עד שיוציא את כל הכיס. אלא רבנן היינו ר' טרפון דס"ל דצריך להביא מעילתו אפי' במעילה מרובה. וא"כ שייך ממונא לגבי הקדש וס"ל ג"כ דחייב על ס' מעילות אשם תלוי וע"כ נקט בלישני' על כולן מעל בספק. ועל האחרונה מעל בודאי. וע"ז אמר ר' מתני' הדא דתימר כשהי' עשר פי' דחכמים לאו היינו חכמים דמתניתין דלא מחייבי על ס' מעילות אשם תלוי דא"כ אין צריך למעול כלל. וע"ז אומר דחכמים סברי כר"ע דעל שנים על הראשונה מעל בספק ועל השני' מעל בודאי. אלא דחכמים היינו ר טרפון דסבירא ליה דצריך להביא מעילתו וא"כ הוי ממונא וממונא לא בטיל אפילו אם נתערב בעשרה מה שאין כן לר' עקיבא כיון דסוף כל סוף אינו מביא מעילתו א"כ לא הוי ממונא וכ"ת הא הכא מיירי בפרוטה וא"כ הוי מעילה מועטת זה אינו דהא דר' עקיבא מחייב בס' מעילות במעילה מועטת להביא מעילתו הוא רק מצד עצה טובה והראי' דבמעילה מרובה אינו מחוייב להביא מעילתו א"כ כיון שהוא רק מצד עצה טובה א"כ גרע מממון שאין לו תובעין דהא הגזבר אינו יכול לתובעו משא"כ לר' טרפון כיון דמן הדין הוא א"כ הוי כממון שיש לו תובעים וע"כ לא בטיל דהא צריך להביא מעילתו ודוק. אבל לר"ע בטיל כיון דבפרוטות הראשונות שחייב על זה ליכא עדיין ממונא א"כ

הוי רק איסור בעלמא וע"כ שייך ביטול ואע"ג דאם יטול כולם א"כ חייב בממון ואז לא בטיל היינו אם יטול כולם אבל כל זמן שלא מעל בכולם הוי רק כמו איסורא בלחוד ואיסורא בלחוד בטיל:

שם (רפ"ג דדמאי) ר"ש בן לקיש אמר אפילו הוציא את כל הכיס לא ימעול כמה דתימר למפרע טבל שתה. ואמר אוף הכא למפרע חולין הוציא אלא כאן תלוי בהפרשה א"ר יונה כאן וכאן תלוי בהפרשה נעשה כאומר אל יצא הכיס הזה מידי פרוטה מחלפא שיטתי' דרשב"ל תמן הוא אמר מועלין בפרוטה לפי חשבון שלשה לוגין והכא הוא אמר הכין מן דאצרכת לי' חזר ופשטה:

והנה בספרי נ"י (ס' א') כתבתי על הא דאמר רשב"ל אמר אפי' הוציא את כל הכיס לא ימעול כמה דתימר למפרע טבל שתה אוף הכא למפרע חולין הוציא וכתבתי שם שנ"ל שהוא ט"ס וצ"ל למפרע חולין שתה ודלא כהמפרש שפי' אוף הכא למפרע חולין הוציא פי' דאמאי אמרינן שאם אמר פרוטה בכיס זה הקדש דפליגי ר"ע ורבנן וס"ל לר"ע דכיון שהוציא הראשונה מעל נאמר דאינו קדוש אלא הפרוטה שנוטל אחר כך לשם הקדש אלא כאן תלוי בהפרשה:

וביארתי שם עפ"י מה שכתבו התוספות ריי"ד בשם הריטב"א שהקשה על הא דאמרינן בקדושין (דף נ"א) המקדש אחת מב' אחיות דהוי קדושין שאין מסורין לביאה. והקשה הריטב"א דהא אי אמרינן ברירה הוי קדושין המסורין לביאה מתחילתו הוא ותירצו בתוספות ריי"ד דודאי אם היה אמר איזה שארצה הוי תלוי בברירה שתלה ברצונו אבל זה שקידש מתחילתו בספק שלא בירר איזה קידש אין לומר שום ברירה (ואף שבס' אבני מלואים השיג ע"ז וכתב דאפי' לא התנה מתחילה ולא פירש נמי אמרינן ברירה למ"ד דיש ברירה והביא ראיה מהתוס' דיומא (דף נ"ד) וכן כתבו התוספות להדי' בתמורה (דף ל') דכל שלא הוברר האיסור מתחילה קודם תערובתו סמכינן אברירה ע"ש. אפ"ה הרי התוס' כתבו בשילהי מעילה (דף כ"ב) כי אתא ר' זירא אמר רמי לי' ר"ל לר' יוחנן כו' ר"פ אמר כיסין אלוגין רמא לי' וכתבו התוס' דס"ד דטעמא דמתניתין משום ברירה אעפ"י שאינו מפרש שום דבר. ולכך פריך מלוגין דאפי' למ"ד יש ברירי' מ"מ דווקא משום שפירש שאני עתיד להפריש אבל בסתמא לא אלמא דבסתמא לא אמרינן ברירה:

ובזה יתבאר הירושלמי רשב"ל אמר אפי' הוציא את כל הכיס לא ימעול כמה דתימר למפרע טבל שתה והוא ט"ס וצ"ל למפרע חולין שתה אוף הכא למפרע חולין הוציא. פי' דאמאי פליגי ר"ע ורבנן וס"ל לר"ע דכיון שהוציא הראשונה מעל נאמר דאין קדוש אלא הפרוטה שנוטל אח"כ לשם הקדש. וע"ז משני אלא כאן תלוי בהפרשה. פי' דהא דאמרין

ברירה היינו דווקא בשני לוגין שאומר שאני עתיד להפריש. אבל אמר סתם פרוטה בכיס זה הקדש. כיון שלא תלוי בהפרשה לא תלוי בברירה. והוא דאם אינו מפרש ותולה במה שיהי' אח"כ לא תלוי בבריר'. וע"ז אומר הירושלמי אלא כאן תלוי בהפרשה. וע"ש מה שביארתי עוד על דברי הירושלמי:

וכעת נראה לי לבאר באופן אחר וכמו דאיתא בירושלמי ואין צריך להגיה רשב"ל אמר אפילו הוציא את כל הכיס לא ימעול כמה דתימר למפרע טבל שתה. אוף הכא למפרע חולין הוציא:

והוא דיש לחקור בהא דתנן בגיטין (דף כ"ה) הלוקח יין מבין הכותים אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה עשרה מעשר ראשון כו' דברי ר"מ ור' יהודא ור' יוסי ור' שמעון אוסרין והוא משום דלית להו ברירה אם הא דאמרינן דלית להו ברירה היינו דלא הוי תרומה כלל והוי טבל. או דלית להו ברירה. ואמרינן דמעורבת התרומה בחולין. וע"כ לא יכול לשתות. והנה רש"י בחולין (דף י"ד) כתב על הא דר' יוסי ור' שמעון אוסרין אלמא לר' יהודה לית ליה בריר' וחייש שמא תרומה שתה. אלמא דהוי תרומה אלא שהוא מעורב:

והנה בעירובין (דף ל"ז) כתבו התוס' בד"ה אלא מעתה כו' ומהר"י מפרש אהא דפריך אלא מעתה הי' לפניו שני רימונים של טבל ואמר אם ירדו גשמים היום יהא זה תרומה על זה. ואם לא ירדו גשמים היום. יהא זה תרומה ע"ז ה"נ בין ירדו בין לא ירדו דאין בדבריו כלום ופי' מהר"י דאי טעמא דר' שמעון משום ברירה אתי שפיר דודאי היה אחת מהם תרומה ומותר הכהן לאוכלו ואע"ג דאין ברירה דחד מינייהו ודאי תרומה. אבל אטעמא דראשית פריך שפיר הכי נמי דלא הוי כלל תרומה והיה כהן אסור לאוכלו אלמא דאי אין ברירה מ"מ הוי תרומה אם הי' לפניו שני רמונים של טבל ואמר אם ירדו גשמים היום:

והנה הירושלמי סובר דאי אין ברירה הוי טבל ואפילו כהן אסור לאוכלו דאמרינן שם (פ"י דדמאי) תני ר' יוסי ור' שמעון אוסרין שמא כו' והטעם הוא משום דאין ברירה. וא"כ כיון דלא בא לידי ברירה הוי טבל גמור וע"כ אמר רשב"ל אפי' הוציא את כל הכיס לא ימעול כמה דתימר למפרע טבל שתה אוף הכא למפרע חולין הוציא (פי' כמה דתימר למפרע טבל שתה. ולא אמרינן דאי אין בריר' הוי תרומה מעורבת בחולין. וא"כ ה"נ אם אין ברירה לא הוי הקדש כלל. ואפי' הוציא את כל הכיס נאמר דחולין הוציא וע"ז תירץ אלא כאן תלוי בהפרשה א דהא דאמרינן אם לא אמרינן ברירה הוי טבל למפרע ולא חולין מעורב בתרומ' היינו דווקא התם דתלוי בהפרשה שאמר שני לוגין שאני עתיד

להפריש. וע"כ אם לא בא לידי הפרשה. ע"כ הוי טבל למפרע. דהא לא בא לידו מה שאמר שני לוגין שאני עתיד להפריש. אבל גבי הא דאמר פרוטה בתוך כיס זה הקדש דלא תלוי כלל בהפרשה. ע"כ אפי' הוציא את כל הכיס אעפ"כ הוי הקדש מעורב בחולין. וע"ז אמר ר' יונה כאן וכאן תלוי בהפרשה נעשה כאומר אל יצא הכיס הזה מידי פרוטה הקדש. פי' אפי' אם היה כונתו שאמר פרוטה בכיס זה הקדש דהיינו שיפריש. אפ"ה נעשה כאומר אל יצא הכיס הזה מידי פרוטה הקדש פי' שאל יצא מידי פרוטה הקדש שאפי' לא יבוא לידי הפרשה אעפ"כ יהי' בתוכו הקדש וע"כ אעפ"י שלא בא לבסוף לידי ברירה אעפ"כ הוי א' מהן הקדש אלא שאינו ידוע איזה מהן. והא דאמרינן גבי שני לוגין דלמפרע טבל שתה היינו משום שתלה במעשה דהפרשה אבל אם לא תלה במעשה דהפרשה קדוש א' מהן רק שאינו ידוע איזה הן.

וכמו שכתבו התוס' במנחות (דף פ') דהפריש ב' חטאות לאחריות דמיירי כגון דאמר תקדש א' מתוך שתים כי ההיא דלקדשו ארבעים מתוך שמונים אבל צריך לדקדק דלא תקשי אם אין ברירה דגבי תודה ששחטה על פ' חלות לא קשיא מברירה כדפירשתי לעיל (פי' שכתבו התוס' לעיל במנחות (דף ע"ח) לקדשו ארבעים מתוך שמונים. ואע"ג דר' יוחנן לית ליה ברירה בריש כל הגט (דף כ"ה) היינו היכא שמברר לבסוף דלאו כלום עביד. אבל הכא קדשי כל היכא דאיתנייהו. וכשבא להפריש ד' חלות של תודה צריך להפריש ד' חלות מכל מין ומין דאל"ה כיון דאין ברירה דילמא דחולין קא שקיל ועיין בספרי נ"י (סימן א') שהארכתי בזה. אלמא דאעפ"י דאמרינן דאין ברירי'. אעפ"כ הוא קדוש:

וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ב דקדושין ה"ב) אמר ר' אלעזר באחיות לא קידש ובחטאות כיפר וביארתי בספרי נ"י שם דמיירי שאמר הרי כולכם מתקדשות כו' דאין אחת מהם מקודשת וכן פי' הפ"מ עיי"ש ובחטאות כיפר וביארתי שם דקמ"ל דלא אמרינן כל שאינו בזא"ז אפילו בבת אחת אינו וכמו שביארתי שם דזה הכלל אינו רק דווקא היכא דסתרי אהדדי עיי"ש באורך. אבל כעת נראה לי לבאר שהפי' הוא הא דבאחיות לא קידש ובחטאות כיפר היינו אם קידש א' מב' אחיות ור' אלעזר סובר דקדושין שאין מסורין לביאה לא הוי קדושין ובחטאות כיפר ואם קידש אחת מתוך שתים בחטאות אע"פ שאין יודע איזה הן ואפילו אי אמרינן דאין ברירה מכל מקום א' מהן קדוש וע"כ כיפר וע"ז אומר האיך עבידא שחט שתי חטאות לשם חטאת אחת המזבח בורר את הראוי לו. שניהם אסורין באכילה (פי' הא דאמרינן דבחטאות כיפר הוא משום שבאמת א' מהן קדוש רק שאינו יודע איזהו וע"כ שניהם באכילה דהא אינו יודע איזהו חטאת (משא"כ

באחיות לא קידש אם קידש א' מב' אחיות לא הוי קדושין כלל מחמת שקדושין שאין מסורין לביאה לא הוי קדושין) שחט שני אשמות לשם אשם א' דהיינו שקידש א' מתוך שתים המזבח בורר את הראוי לו דבאמת הא' מהן הוא קדוש ושתיהם אסורים באכילה מחמת שאין אנו יודעים איזה מהם קדוש:

וע"ז אומר ר' זעירא בשם ר' יוחנן שחט את לשמו ואת השני לשמו כיפר שאין הראשון שלא כשר אלא מכח שמו הבא אחריו אבל שחט הראשון לשמו והשני שלא לשמו אם כיפר הראשון על מה השני בא ומכפר על טומאה שאירעה בין זה לזה וזהו אגב דאמר לה בפ"ק דשבועות ה"ב) אמר נמי הכא כדרך הירושלמי ואינו שייך לכאן) והנה בספרי נ"י (ס' א' שם) ביארתי דמירי באשמשכשר שלא לשמה אלא שלא עלה לבעלים לשם חובה. וע"כ הראשון כשר והשני ג"כ כשר דכיון דלא עלה לבעלים לשם חובה צריך להביא השני דהא הפריש שניהם לאחריות אבל אם שחט הראשון לשמה והשני שלא לשמה על מה השני בא ומכפר ולא כמו שפירשו הק"ע והפ"מ דקאי על חטאת דהא חטאת פסול שלא לשמה ועיין במנחות (ד' מ"ח):

וכעת נראה לי לבאר דקאי נמי על חטאת דאם שחט הראשון שלא לשמו ואת השני לשמו כיפר (פי' דאיפשר דמותר לאכול הבשר ממ"נ דאם הראשון חטאת א"כ נפסל שלא לשמה וצריך להביא השני ומותר לאכול ואם לא הי' הראשון חטאת א"כ השני חטאת ובודאי דמותר לאכול וכן באשם נמי דינא הכי דהא באשם אף אם הוא כשר שלא לשמו אעפ"כ לא עלה לבעלים לשם חובה וע"ז אומר שאין הראשון שלא לשמו כשר אלא מכח לשמו הבא אחריו אבל אם שחט הראשון לשמו והשני שלא לשמו אם כיפר הראשון על מה השני בא ומכפר וא"כ יש ספק דילמא הראשון לא הי' חטאת והשני הוא החטאת או האשם וא"כ בחטאת פסול דאם הראשון הי' חטאת א"כ השני פסול ואם הראשון לא הי' חטאת א"כ פסול השני דהא נשחט שלא לשמו ובאשם חיישינן דילמא הראשון הי' אשם וא"כ השני לא הי' צריך לאשם וע"כ פסול (ועיין בפסחים (דף ע"ב) אמר רב הונא אשם שניתק לרעי' ושחטו סתם כשר לעולה אלמא קסבר לא בעי עקירה אי הכי כי לא ניתק נמי גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה]:

וע"ז אומר ובפסחים לא כיפר פי' אם הפריש לפסח א' משתים שאין הפסח בא אלא לאכילה ע"כ אעפ"י שבאמת הא' הוא קדוש אעפ"כ כיון שאין יודע איזה הפסח וא"כ אי אפשר לאוכלו ואכילת פסחים מעכבת ודלא כר' נתן דר' נתן אומר יוצאים בזריקה בלי אכילה פי' דזהו דלא כר' נתן דלר' נתן כיון דאכילת פסחים מעכבא ע"כ כיון שהוא

קדוש וקמי שמיי' גלי' ע"כ יוצא בפסח כמו בחטאת. [עכ"פ מה שא' מן השתים הוא קדוש אין תלוי בברירה]:

[**ובזה** יתבאר הירושלמי (פ"ה דפסחים) שחטו שתתכפר בו חצי חבורתו ר' יונה פוסל נעשה כמתפיש כפרת אלו לאלו מאחר שלא נתכפר לאלו לא נתכפר לאלו ור' יוסי אמר כשר במחזירא תנינא חזר בו ר' יוסי א"ל רבי פנחס לא כן אולפן רבי כשר וא"ל הא קביעא גבך במסמרא:

והנה בספרי ע"י (ס' ז') ביארתי דנראה דהטעם משום דאין ברירה לומר שהוברר שלאלו נתכוין ומאחר שלא נתכפר לאלו לא נתכפר לאלו ולא אמרינן דהחצי חבורה שיהי' אוכלים בסוף הוברר דלאותם נתכוין כו' ע"ש:

וכעת לא נראה שיפלגו בדין ברירה ועוד דהא הכא לא אמר לחצי חבורת' שיברר אח"כ (וכמו שהבאתי תחילה מה שכתב הריטב"א בענין המקדש אחת מב' אחיות) ע"כ נראה לי דמעיקרא הי' פליגי בזה דשחטו שתתכפר בו חצי חבורת' וא"כ הפסח נשחט לאוכליו ושלא לאוכליו אך שאינו יודע מי הם לאוכליו ומי הם שלא לאוכליו וע"כ ר' יונה פוסל דכיון סוף כל סוף אינו יודע מי הם לאוכליו ומי הם שלא לאוכליו וא"כ הוי כמו שהוא כולו שלא לאוכליו כיון שאינו יודע א"כ לא יוכלו כולם לאכול והוי כמו שהוא כולו שלא לאוכליו וע"ז אומר נעשה כמתפיש כפרת אלו לאלו ומאחר שלא נתכפר לאלו לא נתכפר לאלו ור' יוסי אומר כשר פי' לרבנן דאכילת פסחים לא מעכבא וע"כ כיון שבאמת הוא נשחט שתתכפר בו חצי חבורת' וא"כ חצי חבורה הם לאוכליו ולאוכליו ושלא לאוכליו כשר ובמחזירא תנינא חזר בו ר' יוסי. ולכאורה איפשר לומר דממ"נ אפ' לר' נתן בעינן גברא דחזי לאכילה ואע"ג שביארתי במ"א בהירושלמי (פ"ז דפסחים ה"ה) דלשיטת הירושלמי לא בעינן אפי' גברא שיהא חזי לאכילה בהא דשחטו בטהרה ונטמאו הבעלים יזרק הדם בטהרה ולא יאכלו הבשר בטומאה ר' לא בשם ר' יוחנן ר' נתן הוא דר' נתן אמר יוצאים בזריקה בלא אכילה אע"ג דגברא לא חזי לאכילה אך זהו כמו דס"ל לר' אלעזר בפסחים (דף ע"ח) והתוס' כתבו דאפי' לר' אלעזר בעינן בשעת שחיטה שיהא גברא דחזי לאכילה]:

ומעתה נחזור לענין הראשון ולבאר עוד הירושלמי שם מחלפא שיטתי' דרשב"ל תמן הוא אומר מועלין בפרוטה לפי חשבון שלשה והכא הוא אמר הכין מן דאצרכת לה חזר ופשטה:

והענין היא כמו שביארתי דהא דרשב"ל אומר אפי' הוציא את כל הכיס לא ימעול כמה דתימר למפרע טבל שתה ואמר אוף הכא למפרע חולין הוציא וא"כ סובר ר"ל דאם

אינו בא לסוף לידי בירור אז אינו קדוש כלל וא"כ אמאי אמר ר"ל מועלין בתרומה לפי חשבון שלשה לוגין א דבמעילה (דף י"ב) אמר ר"ל אין מועלין בפרוטה אלא פי חשבון שלשה לוגין דס"ל דאין המים מקדשים אלא כשיעור שלשה לוגין והתוס' כתבו שם דחינו מועל אלא בשלשה לוגין האחרונים ע"ש) ולשיטת הירושלמי מועלין בפרוטה לפי חשבון שלשה לוגין דמשערין לפי ערך הג' לוגין אם כבר שתה שו"פ לפי ערך השלשה לוגין מעל:

וע"ז פריך מחלפא שיטתי' דר"ל (פי' דהא ר"ל אומר אפי' הוציא את כל הכיס לא ימעול כמה דתימר למפרע טבל שתה אוף הכא למפרע חולין הוציא וא"כ לא קדוש כלל ואמאי אמר ר"ל מועלין בפרוטה לפי חשבון שלשה לוגין) וע"ז משני מן דאצרכת לה חזר ופשטה ופי' לאחר שהקשה ר"ל דכמו דהתם אמרינן למפרע טבל שתה דכיון שלא בא לידי הפרשה לא הוי תרומה כלל ה"נ לא תקדש כלל, אך לאחר שתירצו דהטעם דהתם תלוי בהפרשה וע"כ כיון שלא הפריש הוי טבל משא"כ הכא דלא תלוי בהפריש ע"כ קדוש רק שאינו יודע איזה פרוטה קדוש:

ולכאורה קשה מהא דאמרינן בסוכה (ד' מ"ט) כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהיה ממלא מע"ש חבית של זהב שאינה מקודשת כו' ואמאי ניתי במקודשת (ופירש"י דקא ס"ד אין הכלי מקדש קדושת הגוף ליפסל בלינה אלא א"כ דעתו שיקדש הכלי אם יש בהם יותר מכשיעור אין ראויין לכלי ואין הכלי מקדשן דאין מקדשן אלא הראוי להם) אמר זעירא קסבר אין שיעור למים וכלי שרת מקדשין שלא מדעת ואי מייתי להו במקודשת אפסילא להו בלינה וא"כ אם הוי שיעור למים לא הי' קדוש כלל חזקי' אמר כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת וגזירה שמא יאמרו לדעת נתקדש (ופירש"י הא ודאי מצית למשמע מינה דאין שיעור למים וכלי שרת אין מקדשין אלא מדעת וגזירה שמא יאמרו מקידוש ידים ורגלים מילאן עכ"פ לכולהו אמוראי אמרינן דאם יש שיעור למים ובכלי יש יותר מג' לוגין לא קדוש כלל:

וכן כתב רש"י בזבחים (ד' ק"ו) ת"ר המנסך מים ג' לוגין בחוץ חייב ראב"ש אומר אם מילאן לשם חג חייב אמר רנב"י ביש שיעור במים קמיפלגי ופירש"י דקאמר ת"ק המנסך שלשה לוגין חייב והוא הדין יותר מג' לוגין דיש בכלל מאתים מנה ואף על גב דמלינהו בכלי קדשינהו בכלי דאין שיעור למי החג למעלה. ואתא ר"א לומר והוא שמילאן לשם חג כדרך מילואן דהיינו שלשה לוגין ותו לא כדתנן צלוחית של זהב מחזקת כו' אבל אי הוה טפי לא קדשינהו כלי דלא חזי ליה דיש שיעור למים ואין כלי שרת מקדשין אלא

הראוי להם אלמא דאי אמרינן יש שיעור למים אין הכלי מקדש כלל וא"כ איך אמרינן בירושלמי דלר"ל דסבר דיש שיעור למים מועלין בפרוטה לפי חשבון שלשה לוגין:

ע"כ נראה לי דתלוי בזה. דאי אמרינן דכלי שרת מקדשין שלא מדעת ע"כ אם יש יותר משלשה לוגין למאן דס"ל דיש שיעור למים לא קדוש כלל אבל אי אין כלי שרת מקדשין אלא מדעת ע"כ כיון דכוונתו לקדש שלשה לוגין ולא יותר ע"כ נתקדש הג' לוגין אלא שאינו יודע איזהו. וע"כ אומר הירושלמי דמועלין בפרוטה לפי חשבון ג' לוגין [ולפי"ז יתבאר שלא כמו שכתב המ"ל וה"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה י"ח] וז"ל וטעם דהא דקיי"ל דכלי שרת מקדשין כל דבר הראוי להם מ"מ כל דבר שיש שיעור ונתן בכלי שרת יותר מכשיעור לא נתקדש כלל וזה יתבאר בפ' לולב וערבה (ד' מ"ט) דפריך בגמרא ואמאי ניתי במקודשת ואמר זעירא אין שיעור למים משמע דאם היה שיעור למים אינם ראוים לכלי ואין הכלי מקדשן וכמו שפירש"י שם וחזקי' ור' ינאי כולם מודים בדין זה כמבואר שם ולפי מה שאבאר, יהיה זה דווקא אי אמרינן דכלי שרת מקדשין שלא מדעת אבל אם כלי שרת אין מקדשיקאלא מדעת ע"כ קדוש וכמו שאבאר וא"כ לפי מה שפסק הרמב"ם שם (הלכה כ') דכלי שרת אין מקדשין אלא מדעת א"כ אפילו יותר מכשיעור מקדש כשיעור וכמו שאבאר ודוק וע"כ ניחא בסוכה (ד' מ"ט) דפריך ואמאי ניתי במקודשת וכמו שפירש"י דקס"ד דאם יש יותר מכשיעור אין הכלי מקדש כלל היינו אי אמרינן דכלי שרת מקדשין שלא מדעת. דאם כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת בודאי קשה כיון דאין כלי שרת מקדשין אלא מדעת א"כ כיון דאין כונתו שיתקדש אינם נפסלין בלינה אלא דהקושי' היא דאפילו אי כלי שרת מקדשין שלא מדעת. אעפ"כ כיון דיש שיעור למים לא נתקדש כולו וע"ז אמר ר' זעירא קסבר אין שיעור למים וכלי שרת מקדשין שלא מדעת וע"כ אינו יכול להביא במקודשת שנפסלים בלינה כיון דאין שיעור למים וכלי שרת מקדשין שלא מדעת:

אך לפי"ז קשה הא דאמרינן שם חזקי' אמר כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת וגזירה שמא יאמרו לדעת נתקדש ופירש"י הא ודאי מצית למשמע מינה דאין שיעור למים אבל קידוש שלא מדעת לא שמעינן מינה וטעמא דמתניתין דלא מייתי במקודשת דמאן דחזי להו למחר דשקלי להו מתוך כלי שרת סבר לדעת שיקדשם כלי ניתנו בו מאתמול וכיון דאין שיעור למים קדשום הכלי וקא חזי דמנסכי להו ש"מ אין לינה מועלת בנסכים ונפקא מינה חורבה. ובאמת הכי מוכח דחזקיה לא מדחה אלא ההוכחה דכלי שרת מקדשין שלא מדעת אבל לא ההוכחה דאין שיעור למים מדקאמר אח"כ אמר ר' ינאי אמר ר' זירא אפילו תימא יש שיעור למים וכלי שרת אין מקדשין אלא מדעת משמע

דחזקי' אינו מדחה רק ההוכחה דכלי שרת אין מקדשין שלא מדעת אבל לא הא דאין שיעור למים:

וא"כ משמע מזה דאפילו אי אמרינן דכלי שרת אין מקדשין אלא מדעת אפ"ה צריך לומר דאין שיעור למים דאל"ה לא היו מתקדשים כלל אך אפשר לומר דאם יאמרו שלדעת נתקדש היינו שיאמרו שטעה בזה שלא יהא רצונו להתקדש אע"ג דאם ירצה שיתקדש תיפסל בלינה אעפ"כ יאמרו שלא ידע מזה ומילאן לדעת. א"כ בודאי דלח ידע שיהיה כונתו רק לקדש ג' לוגין וא"כ היה ודאי כונתו לקדש הכל ואם כן לא קדשו. ע"כ מוכרחין אנו לומר דס"ל לתנא דמתניתין דאין שיעור למים [וכה"ג כתב המ"ל בפ"ג מה' פסולי המוקדשין ה"כ) שהקשה מהא דאמרינן במנחות (ד' צ') וכי נעקר מאי הוי גברא למה שצריך קא מכוין ותירצו משמי' דרב זאת אומרת כלי שרת מקדשין שלא מדעת ולפי שסבר חזקי' אימא דטעמא משום שמא יאמרו לדעת הם ושמא שאני התם דאין שיעור למים ואיכא למיחש שמא יאמרו אבל הכא דאיכא שיעור ליכא למיחש ודוק]:

ובזה יתבאר הירושלמי (פ"ד דסוכה ה"ז) דאמרינן שם למה לי שאינה מקודשת ואפילו מקודשת לא כן אמר ר' אחא ר' חנינא בשם ר' אסי וקדשת את המזבח והיה המזבח קודש קדשים מה המזבח אינו מקדש אלא בדעת אף הכלים לא נתקדשו אלא בדעת חזקי' אמר שלא יהיו אומרים ראינו מים שנתקדשו לקידוש ידים נפסלין בלינה דבית ר' ינאי אמרין שלא יהיו אומרים ראינו מי החג נפסלים בלינה ר"י אומר מפני מראית העין ולא ידעין אין כהדא דחזקי' אין כהדא דר' ינאי ד"ה וכתב הק"ע ה"ג אין ד"ה וה"פ או שחשש ר' יוחנן לדברי שניהם והוא דחוק דכיון שחושש שלא יאמרו ראינו מי החג נפסלים בלינה דהיינו שיאמרו לדעת מילאן. א"כ מה צריך לומר שמא לקידוש ידים ורגלים מילאן:

ע"כ נראה לי דגרסינן איפכא וכמו דאיתא בש"ס דילן חזקי' אמר שלא יאמרו ראינו מי החג נפסלים בלינה והוא כמו דאיתא בש"ס דילן חזקי' אמר כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת וגזירה שמא יאמרו לדעת נתקדש] דבית ר' ינאי אמרין שלא יאמרו ראינו מים שנתמלאו לקידוש ידים ורגלים נפסלין בלינה. והנה להתירוץ של חזקי' (כמו שהגהתי) שלא יהיו אומרין ראינו מי החג שנפסלין בלינה דהיינו שיאמרו לדעת מלאן. עכ"ז מוכרחין אנו לתרץ שזהו אי אמרינן דאין שיעור למים וכמו שפירש"י דאי יש שיעור למים א"כ לא היו מקודשים אבל לדבית ר' ינאי דמתרצים שלא יהיו אומרין ראינו מים שנתמלאו לקידוש ידים ורגלים נפסלין בלינה א"כ מתורץ אפילו אי אמרינן דיש שיעור למים כיון שהחשש הוא שלא יאמרו ראינו מים שנתמלאו לקידוש ידים ורגלים נפסלין

בלינה והנה אמרינן שם (פ"ד ה"ו) אית תנא תני יש להם שיעור אית תנא תני אין להם שיעור פי' וא"כ פליגי בזה תנאי וא"כ תירוץ של חזקי' לא אתי כך"ע דלמ"ד יש להם שיעור לא אתי דא"כ לא היו מתקדשים אבל לדבית ר' ינאי דמתרצים שלא יאמרו לקידוש ידים ורגלים מילאן. אתי אפילו למ"ד יש שיעור למים:

וע"ז אומר הירושלמי ר"י אומר מפני מראית העין ולא ידעין אין כהדא דחזקי' אין כהדא דר' ינאי דברי הכל פי' דר' יוחנן שתירץ דחששו למראית העין לא ידעו אם זהו כחזקי' דהיינו שלא יאמרו לדעת מלאן א"כ אתי דווקא כמ"ד אין שיעור למים אם כהדא דבית ר' ינאי דהיינו שלא יהיו אומרים לקידוש ידים ורגלים מילאן וא"כ אתי כך"ע אפילו למ"ד דיש שיעור למים ע"ז אומר ר' יוחנן אמר מפני מראית העין ולא ידעין אין כהדא דחזקי' אין כהדא דר' ינאי דברי הכל (פי' דאם הטעם כר' ינאי אתי כדברי הכל) ודוק

אך מהסוגי' דמנחות משמע איפכא דאמרינן במנחות (ד' ע"ח) איתמר תודה ששחטה על שמונים חלות חזקי' אמר קדשו ארבעים מתוך שמונים ור"י אמר לא קדשו ארבעים מתוך שמונים אמר ר' זירא הכל מודים היכא דאמר לקדשו ארבעים מתוך שמונים כו' אבייי אמר דכ"ע לקרבן גדול קא מכוין (כן הוא הגירסא לפירש"י שם) ובכלי שרת מקדשין שלא מדעת קא מפלגי מר סבר כלי שרת מקדשין שלא מדעת ומר סבר אין כלי שרת מקדשין שלא מדעת ופירש"י מ"ד קדשו קסבר כלי שרת מקדשין מה שראוי להם שלא מדעת בעלים ומ"ד לא קדשו קסבר אין מקדשין אלא מה שנתכוונו הבעלים לקרבן גדול דהיינו שמונים ופסול שחיטה לקדש שלא מדעת בעלים שאפ"י שהבעלים נתכוונו לשמונים הסכין לא קידש אלא מ' שראוים לזבח אלמא דאם כלי שרת מקדשין שלא מדעת אינם מקדשים אלא הראוי להם וא"כ הכא נמי לא יקדשו אלא הראוי להם:

אך זהו לגירסת רש"י ופירושו אבל לפי הגירסא דאיתא בגמרא אביי אומר דכ"ע לאחריות קא מכוין ובכלי שרת מקדשין שלא מדעת קא מפלגי מר סבר כלי שרת מקדשין שלא מדעת כו' ולפי זה משמע דהפי' הכי הוא דאם מכוין לאחריות ע"כ אם כלי שרת אין מקדשין שלא מדעת ע"כ מועיל כונתו מה שנתכוין לאחריות. אבל אם כלי שרת מקדשין שלא מדעת א"כ אין מועיל כונתו וע"כ אינו קדוש כלל אם שחטה על שמונים חלות:

ואפילו לפי פירש"י איפשר לומר דהתם הקידוש הוא לא בכלי שיש לה תוך אלא ע"י סכין כמו דאמרינן לקמן מר סבר כיון דלית לי' תוך אינה מקדשת בכלי שרת כו' ומר סבר סכין אלימא מכלי שרת דאע"ג דלית ליה תוך מקדשא כו' וע"כ מקדש מה דחזי לי' דהיינו מ' חלות אבל מה שהקידוש הוא ע"י תוך ע"כ אם מונח בתוכו יותר ואינו ראוי לקדש כל מה שיש בו על כן אינו קדוש כלל:

ועוד נראה לי לבאר הירושלמי יותר והוא דרשב"ל בעי קומי ר' יוחנן מה בין האומר בכיס ומה בין האומר מן הכיס פי' מה בין רישא דהאומר בכיס דס"ל לר"ע כיון שהוציא את הראשונה מעל ומה בין סיפא דתנן מודה ר"ע לחכמים באומר פרוטה מן כיס זה הקדש שהוא מוציא והולך עד שיוציא את כל הכיס (ועדיין לא תירץ רשב"ל זה הקושי') ואומר אח"ז רשב"ל אומר אפי' הוציא את כל הכיס לא ימעול כמה דתימר למפרע טבל שתה וחמר (צ"ל נאמר) אוף הכא למפרע חולין הוציא (פי' מהו החילוק שבשני לוגין שאני עתידלהפריש אמרינן שמא תבקע הנוד ונמצא שותה טבלים למפרע וא"כ כיון שלא בא לידי מעשה של הפרשה הוי טבל מעיקרא ולא אמרינן שמעורב התרומה בחולין אלא הוי טבל גמור וא"כ נאמר אוף הכא למפרע חולין הוציא (פי' כיון שלא בא לבסוף לידי מעשה של הפרשה נאמר שלמפרע קולין הוציא וא"כ אמאי אמר ר' עקיבא כיון שהוציא את הראשונה מעל:

וע"ז אומר אלא כאן תלוי בהפרשה ופי' ובזה מתורץ ב' הקושיות שהקשה ר"ל והענין הוא שמתרץ דהא דאמרי' שאם תבקע הנוד שותה טבלים למפרע והוי טבל גמור הוא משום דהתם תלה בהפרשה. וע"כ כיון שנבקע הנוד ולא בא לבסוף לידי מעשה של הפרשה ע"כ הוי טבל גמור. משא"כ הכא שאמר פרוטה בכיס זה הקדש לא תלה כלל בהפרשה. וע"כ יש פרוטה בכיס זה אלא שלא הוברר הפרוטה וא"כ בזה מתורץ הקושי' הראשונה שהקשה ר"ל ג"כ. והוא שיש חילוק בין האומר פרוטה בכיס זה הקדש דלא תלה כלל בהפרשה. ע"כ יש פרוטה בכיס זה שהוא של הקדש אלא שלא הוברר. וע"כ אמר ר"ע כיון שהוציא הראשונה מעל משא"כ בסיפא שאומר פרוטה מן כיס זה הקדש שכונתו הוא שאם יפריש פרוטה מן כיס זה שיהי' של הקדש וכמו שביארתי לעיל שיש חילוק דבש"ס דילן בעירובין (ד' ל"ז) אמרינן דהאומר מעשר שיש לי בביתי מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס ר' יוסי אומר מחולל כו'. איפוך ר' יוסי אומר לא חילל ואמרינן שם דהטעם הוא משום דס"ל דאין ברירה ובירושלמי לעיל אמרינן טעמא דר' יוסי משום מסויים (כצ"ל) כו' כהדא דתני מ"ש שבחפץ זה מחולל על סלע שבכיס זה כו' ר' יוסי אומר לא חילל. ולכאורה למאי קאמר דהטעם משום מסויים ואמאי לא קאמר דלית לי' ברירה. ואיפשר לומר דהטעם דבש"ס דילן אמרינן מעשר שיש לי בביתי מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס. וע"כ כיון דאין ברירה ע"כ לא חילל דהא לא הוברר הסלע. אבל בירושלמי דקאמר סלע שבכיס זה. א"כ אם הטעם משום דאין ברירה הוא מחולל על הסלע כיון דלא תלה בהפרשה אלא שאינו מבורר הסלע כיון דלא תלה בהפרשה ואמר סלע שבכיס זה. וא"כ אמאי קאמר ר' יוסי דלא חילל אלא דהטעם משום שהוא אינו

מסויים. ע"כ אינו מחולל כלל]. וא"כ יש חילוק בין האומר סלע שתעלה בידי מן הכיס ובין שאומר סלע שבכיס זה וא"כ הכא נמי יש חילוק בין האומר פרוטה בכיס זה. ובין האומר פרוטה מן כיס זה משמע הפרוטה שיפריש:

וע"כ אומר מודה ר"ע לחכמים באומר פרוטה מן כיס זה הקדש. שהוא מוציא והולך עד שיוציא את כל הכיס פי' ולא מעל כלל. והטעם כיון דנא בא לידי מעשה של הפרשה א"כ הוי חולין מעיקרא. וא"כ יש חילוק בין רישא שאמר פרוטה בכיס זה הקדש שאינו תלוי בהפרשה. וע"כ הוי הפרוטה הקדש אלא שלא הוברר. וע"כ סובר ר"ע דכיון שהוציא את הפרוטה מעל. משא"כ בסיפא שאומר פרוטה מן כיס זה הקדש שתלה בהפרשה. וע"כ אומר שמודה ר"ע שמוציא והולך עד שיוציא את כל הכיס. והוי כולו חולין. וע"כ הקשה ר"ל תחילה מה בין האומר פרוטה בכיס זה הקדש. ומה בין האומר פרוטה מן כיס זה ולא תירץ ע"ז. ואח"כ חזר והקשה דאפי' הוציא את כל הכיס לא מעל כמה דתימר למפרע טבל שתה. נאמר אוף הכא למפרע חולין הוציא. וע"ז תירץ אלא כאן תלוי בהפרשה. פי' בהא דלוגין משא"כ הכא ברישא אינו תלוי בהפרשה ע"כ קדוש הפרוטה אלא שאינה מבוררת איזה היא. וע"כ אומר אלא כאן תלוי בהפרשה שבזו מתורץ הקושי' הראשונה ג"כ:

וע"ז אמר ר' יונה כאן וכאן תלוי בהפרשה. ונראה לי שהוא ט"ס וצ"ל כאן וכאן אינו תלוי בהפרשה. (פי' שבאמת בסיפא אין הכוונה דהפרוטה שתעלה מן הכיס. וע"כ אומר מודה ר"ע כו' שמוציא והולך עד שיוציא את כל הכיס והטעם כיון דלא בא לידי הפרשה. דא"כ איך אמרינן מודה ר"ע לחכמים דהא חכמים אומרים תחילה עד שיוציא את כל הכיס. אבל במוציא את כל הכיס מעל ובסיפא באומר פרוטה מן כיס זה הקדש שהוא מוציא והולך עד שיוציא את כל הכיס. דכיון דלא בא לידי הפרשה הוי הכל חולין) אלא דבאמת כאן וכאן אינו תלוי בהפרשה אך הטעם הוא דנעשה כאומר אל יצא הכיס הזה מידי פרוטה הקדש. וכמו דאמרינן בש"ס דילן במעילה (ד' כ"א) מ"ש רישא ומ"ש סיפא. א"ל סיפא באומר לא יפטור כיס זה מהקדש. וע"כ הפרוטה האחרונה היא מבוררת. וע"כ קדוש הפרוטה האחרונה וע"כ אמר ר' יונה כאן וכאן אינו תלוי בהפרשה (כצ"ל) נעשה כאומר אל יצא הכיס הזה מידי פרוטה הקדש [וע"כ קדוש הפרוטה האחרונה והוי כמו דחכמים אומרים ברישא דלא מעל עד שיוציא את כל הכיס. והכא נמי הפרוטה האחרונה היא קדושה אבל בסיפא נמי אינו תלוי בהפרשה. דא"כ אם לא הפריש הפרוטה האחרונה נמי אינה קדושה:

וע"ז מקשה הש"ס מחלפא שיטתי' דרשב"ל תמן הוא אומר מועלין בפרוטה לפי חשבון (פי' במעילה דאם נתן לצלוחית יותר מג' לוגין. ע"כ קדושים המים רק שלשה לוגין ומועלין בפרוטה לפי חשבון ג' לוגין. והירושלמי סובר דאין כלי שרת מקדשין אלא מדעת] אלמא דלא אמרינן דכיון שאינו מבורר אינם קדושים כלל. אלא דקדשי ואינו מבורר היכן הם. ע"כ אמר מועלין בפרוטה לפי חשבון שלשה לוגין דיש בילה ביון ושמן. ולא קאמר שתלוי בהפרשה שתחילה אין מועלין כלל אלא דלבסוף כשיקח שלשה לוגין. הי' קדוש השלשה לוגין. אבל כל זמן שהוא מעורב אינו קדוש כלל אלא דצריך לומר דהטעם משום דאימתי אמרינן דתלוי בברירה היינו אם תולה בהפרשה. אבל אם אינו תולה בהפרשה קדשי כל היכא דאיתא אלא שאינו מבורר וא"כ כיון דיש בילה בדבר הלח. ע"כ אמר מועלין בפרוטה לפי חשבון שלשה לוגין

וא"כ כיון דר"ל אמר מועלין בפרוטה. א"כ מוכח דס"ל לחלק בין אם תולה בהפרשה לאינו תולה בהפרשה. וא"כ אמאי הקשה כמה דתימר למפרע טבל שתה אוף הכא נאמר דלמפרע חולין הוציא הא אמר בעצמו דכיון דאינו תולה בהפרשה קדשי כל היכא דאיתא. וע"כ אמר מועלין בפרוטה לפי חשבון ג' לוגין. וע"ז אומר מן דאצרכת לה חזר ופשטה (פי' לאחר שהקשה ר"ל אפי' הוציא את כל הכיס לא ימעול כמה דתימר למפרע טבל שתה אוף הכא נאמר למפרע חולין הוציא. ותירץ דאלא כאן תלוי בהפרשה והוא לאחר שאמר תירוץ זה וחילק בין תולה בהפרשה לאינו תולה בהפרשה דאם אינו תולה בהפרשה קדוש אלא שאינו מבורר היכן הוא. וע"כ אמר אח"ז הדין דמועלין בפרוטה לפי חשבון שלשה לוגין דכיון שאינו תלוי בהפרשה א"כ קדוש מיד אלא שאינו מבורר היכן הוא וע"כ אמר מועלין בפרוטה לפי חשבון ג' לוגין ודוק:

קטע ה

שם אמר ר' יצחק בן אלעזר אדם עומד מע"ש ואומר ה"ז תרומה למחר ואין אדם עומד בשבת ואומר הרי זה תרומה למחר עיין שם בהמפרש מהרא"פ ושגה שם בפירושו מאוד:

והנה הירושלמי הזה הוא בשבת (פ' י"ח) ושם הוא בלא שיבוש. והכי איתא שם אמר ר' אלעזר אדם עומד מע"ש ואומר ה"ז תרומה למחר ואין אדם עומד בשבת ואומר ה"ז תרומה למחר. ר' יוסי ב"ר בון אומר אין אדם עומד מע"ש ואומר ה"ז תרומה למחר מתניתא פליג על ר' יוסי בר בון לגין טבול יום שמילאוהו מן החביות מעשר טבל אם אמר ה"ז תרומה למחר משתחשך ה"ז תרומה למחר והוא ט"ס וצ"ל ה"ז תרומת מעשר משתחשך ה"ז תרומת מעשר ועיין בעירובין (דף ל"ו) ואם אמר ה"ז ערוב לא אמר כלום פתר לה לשעבר והתני ר"ח אומר אית לך מימר לשעבר חזר ר' יוסי בר בון מהדא פי'

דר"א אומר דאדם עומד מע"ש ואומר ה"ז תרומה למחר. דאעפ"י דחלות התרומה היא בשבת ואין תורמין בשבת, אעפ"כ יכול לומר מע"ש ה"ז תרומה כיון דהאמירה היתה בחול אבל אין אדם עומד בשבת ואומר ה"ז תרומה למחר דאעפ"י דחלות התרומה היא לאחר השבת אפ"ה לא כיון דהאמירההיתה בשבת ור"י ב"ר בון אומר דאין אדם עומד מע"ש ואומר ה"ז תרומה למחר כיון דחלות התרומה היא בשבת וע"ז אומר מתניתא פליגא על ר"י ב"ב לגין טבול יום שמילאוהו מן החביות מעשר טבל ואומר ה"ז תרומת מעשר משתחשך אלמא דיכול לומר ה"ז תרומת מעשר משתחשך וע"כ משני פתר לה לשעבר פי' אם עשה כן בדיעבד אבל לא לכתחילה. וע"ז מקשה והתני ר' חייא אומר משמע דאפילו לכתחילה מותר

ועיין בספרי ע"י (ס' ט') שהארכתי בזה וביארתי דהטעם כמו דאמר בירושלמי (פ"ק דשבת) ר' שמלאי בשם ר' אבהו ילפינן מלאכת איסור ממלאכת היתר אלו עשה כן בשבת שמא אינו אסור ודכוותה מבעוד יום מותר אלמא כיון דאם עשה כן בשבת הוי מלאכה וה"נ לענין היתר אם עשה כן מבעוד יום. וע"כ קאמר הירושלמי לענין תרומה אדם עומד מע"ש ואומר ה"ז תרומה למחר ואין אדם עומד בשבת ואומר ה"ז תרומה למחר והטעם דילפינן מלאכת היתר ממלאכת איסור וה"נ להיפך כיון דהאמירה הוי עיקר ומותר לעשות בע"ש שתחול בשבת. וע"כ אסור לעשות כן בשבת שתחול לאחר השבת כיון דהאמירה הוי עיקר המלאכה:

ן**ולכאורה** יש להקשות על דר"י בר בון מהא דתנן (רפ"ז דדמאי) לעיל המזמין את חבירו שיאכל אצלו והוא אינו מאמינו על המעשרות אומר מע"ש מה שאני עתיד להפריש למחר הרי הוא מעשר כו' אלמא דמותר להפריש בע"ש שתחול בשבת ואיפשר לומר דר"י ב"ב סובר דזהו דווקא בדמאי דהפרשתו הוא מדרבנן ואע"ג דדמאי נמי אסור לתקן בשבת כמו דתנן בשבת (דף ל"ד) ספק חשיכה מעשרין את הדמאי אבל בשבת לא. וכמו דפריך בירושלמי על מה שאומר שצריך להלחיש בשפתיו (כצ"ל) ר' ירמיה בעי קומי ר' זירא ולא נמצא כמתקן בשבת אעפ"כ מותר לומר בע"ש מה שאני עתיד להפריש למחר ואע"ג דאמרינן בירושלמי שם א"ר יוחנן מתניתין בדמאי הא בודאי לא הא מתניתין זו אמר אפי' בודאי דתנינן תמן היו לו תאנים של טבל בתוך ביתו והוא בביהמ"ד או בשדה אין תימר בדמאי אנן קיימים לית יכול דתנינן היה דמאי פי' מדתנן בסיפא הי' דמאי מכלל דרישא מיירי בודאי וע"ז משני לא אמר אלא מתניתא בדמאי פי' וכמו שמתרץ לקמן מה בין ודאי מה בין דמאי דמאי אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו ודאי אין אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו אלמא דאין החילוק בין דמאי יבין ודאי אלא לענין דבר

שאינו ברשותו. אבל לענין הפרשה יכול להפריש אפי' בודאי ולומר מה שאני עתיד להפריש למחר ואיפשר לומר דר"י בר בון יחלוק ע"ז ויאמר שהוא רק בדמאי אבל לא בודאי והא דתנן היו לו תאנים של טבל והוא בתוך ביתו או בשדה אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש למחר. לא יגרוס במתניתין למחר כמו דאיתא במשניות. וכמו שכתב הרע"ב ע"ש [אף על גב דמהירושלמי מוכח דגרסינן למחר דאל"כ לא היה מקשה על ר' יוחנן ועיין בשנ"א אף על פי כן איפשר לומר דר"י ב"ר בון חולק ע"ז וע"כ מקשה על ר"י בר בון מהא דתנן לגין טבול יום שמילאוהו מן החביות אם אמר ה"ז תרומת מעשר משתחשך הוי תרומה. אלמא דיכול לתרום מע"ש שתחול בשבת. וליכא למימר דמיירי בדמאי. דהא תנן אם אמר עירבו לי בזה לא אמר כלום. או משום דמתחילת היום קונה עירוב או משום דבעינן סעודה הראוי' מבעוד יום כמו דאמרי' בעירובין (דף ל"ו) וא"כ אי מיירי בדמאי הא תנן בעירובין (דף ל"א) מערבין בדמאי אלא ודאי דמיירי בטבל ודאי ואפ"ה מותר לתרום מע"ש וא"כ קשי' על דר"י בר בון (וע"כ ניחא הא דמביא בירושלמי סיום המשנה דאם אמר עירבו לי בזה לא אמר כלום דמזה מוכח דמיירי בטבל ודאי ודוק). ועוד איפשר לומר שאם אמר מע"ש ה"ז תרומה למחר גרע טפי משאם אמר שני לוגין שאני עתיד להפריש. והטעם הוא דכיון שבשעה שמפריש אח"כ אינו אומר כלום וכשמפריש הוי תרומה למפרע אי אמרינן דיש ברירה. ע"כ שרי טפי משאם אומר ה"ז תרומה למחר. ולכאורה מוכח הכי כמו שהבאתי בספרי ע"י (ס"ט) שראיתי להאחרונים שהקשו דמאי מקשה ביומא (דף י"ג) דר' יהודא אף אשה אחרת מתקינין לו מי סגי בתקנתא כו' והקשו דהתינח להרמב"ם שסובר דחופה דלא חזי לביאה לא שמה חופה אבל לשיטת הירושלמי שהביאו התוס' (דף י"ג) דאמרינן התם אשה אחרת מתקינין לו ומזמנין אותה שאם תמות ביוה"כ שיקדש זאת ביוה"כ ופריך נמצא כקונה קנין בשבת. ומשני משום שבות התירו במקדש עכ"ל אלמא דס"ל להירושלמי דכונסה ביוה"כ וא"כ למה יעבור על שבות בחנם דהא מצי לקדשה מאתמול ולכונסה לחופה שתחול למחר אם תמות חברתה דהא ס"ל דחופה שאינו ראוי' לביאה שמה חופה. וע"כ הוכיחו מזה דאסור לקדש שתחול ביוה"כ ג"כ משום שבות דכיון שתהא מקודשת להבא הוי כאלו מקדשה ביוה"כ גופא ואפ"ה זה פשיטא שמותר לקיים התנאי בשבת כדי שתחול המעשה דהא אמרינן ביומא (דף י"ג) אי חזי דקא בעי למימת קדים ועייל לביהכ"נ ומשוי לגיטא דהאי גיטא למפרע. וא"כ מותר לקיים התנאי ביוה"כ אלא ודאי כיון דהוי גיטא למפרע ע"כ מותר. אך יש לחלק דהא ההפרשה של מעשרות הוא שייך יותר לעצם המעשה דהא בהפרשה גופא מתוקנת]:

הלכה ו

קטע ד

שם היו לפניו שתי כלכלות של טבל ואמר מעשרות של זו בזו ושל זו בזו הראשונה מעושרת מעשרותי' מעשרות כלכלה בחברתה קרא השם כו' תמן תנינן ה"ז תמורת עולה ותמורת שלמים ה"ז תמורת עולה דברי ר' מאיר א"ר יוסי הוינן סברין מימר מה פליגי ר"מ ורבנן לאחר כדי דיבור אבל תכ"ד לא מן מה דאמר ר"א ר"מ הוא הדא אמרה אפי' תוך כדי דיבור אין חוזר בו דתני מעשרותיהם מעשרות כלכלה בחברתה קרא השם מפני שקבע ב' שמות כאחת והא זה אחר זה אינו תופש אלא ראשון ראשון בלבד אמר ר' אבינא מודים חכמים לר"מ באומר תרומה זו תחת שני חייב בהמה זו תחת שני זבחים חייב מפני שקבע ב' שמות כאחת הא זה אחר זה אינו תופש אלא ראשון ראשון בלבד לא כן אמר ר' שמואל בר רב יצחק בשם ר"ה אמר זו תמורת עולה חוזר בו אפילו בתוך כדי דיבור כאן במתכוין לפחות כאן במתכוין להוסיף אמר ה"ז תרומה אפי' בתוך כדי דיבור אינו חוזר בו אדם נשאל על הקדשו ואינו נשאל על תרומתו:

והנה לבאר הירושלמי צריך אני להעתיק קצת מביאורי שביארתי בספרי נ"י ואוסיף מה שנראה לי כעת בביאור הירושלמי וזה לשוני שם ונראה לי פירושו דא"ר יוסי הוינן סברין מימר מה פליגי ר"מ ורבנן לאחר כ"ד אבל תכ"ד לא. מן מה דאמר ר"א ר"מ הוא הדא אמרה אפילו תכ"ד אינו חוזר דתני מעשרותיהם מעשרות כלכלה בחברתה קרא השם מפני שקבע ב' שמות כאחת הא זה אחר זה אינו תופש אלא ראשון ראשון בלבד ויתבאר עפ"י מאי דאמרינן בזבחים (ד' ל') איבעיא להו ה"ז תמורת עולה ושלמים לחצות מהו אמר אביי בהא ודאי מודה ר"מ רבא אמר עדיין היא מחלוקת. וכתבו התוספות דלחצות היינו שאומר לחצות היום יחולו שניהם וע"ז אמר אביי דבהא מודה ר"מ דדברי' קיימים דליכא למימר בזה תפוש לשון ראשון דהא אמר שלחצות היום יחולו שניהם ורבא ס"ל דאפי' אמר לחצות היום יחולו וא"כ חיילי שניהם בב"א בחצות היום אפ"ה קאמר ר"מ דתפוש לשון ראשון והטעם הוא כמו שכתבו התוספות בב"ק (ד' ע"ג) דקא סבר רבא דטעמי' של ר"מ הוא משום דדעתו של אדם אם יכולים שניהם לחול יחולו ואם לאו תפוש לשון ראשון דדעתי' אקמא. ופי' אם אין יכולים שניהם לחול דעתו שיחול הדיבור הראשון אעפ"י שאמר שיחולו לחצות היום [עיי"ש בספרי נ"י מה שתירצתי בזה הרמב"ם (פי"ג דנדרים ה' כ"ה) דאם אמר לה קיים ומיפר לכי בב"א דה"ז קיים עיי"ש בארוכה] וע"כ אומר בירושלמי אמר ר' יוסי הוינן סברין מימר מה פליגי ר"מ ורבנן לאחר כ"ד אבל תכ"ד לא. מן מה דאמר ר' אלעזר ר"מ הוא כו' ופי' שתחילה הי' סבור דהטעם דסובר

ר"מ תפוס לשון ראשון היינו משום שאינו יכול לחזור בו וכמו שסובר אביי בזבחים (ד' ל') דלחצות היום חיילי תרוייהו דאף על גב דאמר תמורת עולה תחילה אפ"ה כיון שקודם חצות היום לא חל עדיין הא דאמר תמורת עולה ובלחצות היום חיילי תרוייהו ע"כ מודה ר"מ דלא אמרינן תפוש לשון ראשון דכל עיקר הטעם הוא משום שאינו יכול לחזור בו ע"כ סובר דלחצות היום חיילי תרוייהו וכן הוי סבר ר' יוסי (בירושלמי) וע"כ היה סובר דכל פלוגתי' אינו רק לאחר כדי דיבור דאינו יכול לחזור אבל תכ"ד שיכול לחזור בו אינו סובר תפוש לשון ראשון אבל מכי שמע מתניתין דמעשרותיהם מעשרות כלכלה בחברתה אתי כר"מ ודוקא אם אמר מעשרותיהם מעשרות כלכלה בחברתה אבל אם הקדים שום שם תחילה תפוש לשון ראשון אלמא דאין הטעם משום דהדיבור ראשון חל תחילה דא"כ אמאי צריך לומר מעשרותיהם מעשרות כלכלה בחברתה דלא אמר שום שם תחילה לאשמעינן דאפילו אם אמר שום שם תחילה כיון דאמר תכ"ד חיילי תרוייהו אלא ודאי דהטעם הוא כמו דס"ל לרבא דאפי' בלחצות היום דהחלות הוא בב"א אפ"ה כיון שאמר תחילה תמורת עולה ואח"כ תמורת שלמים דעתו ורצונו שיחול הדיבור הראשון תחילה:

וע"כ אומר הירושלמי א"ר אבינא מודים חכמים לר"מ וט"ס וצ"ל מודה ר"מ לחכמים באומר תמורה זו תחת שניהם פי' דהוי כמו מעשרות כלכלה בחברתה בהמה זו תחת שני זבחים (והיינו הך ואיפשר שהוא מיותר) חייב (ט"ס וצ"ל חיילי מפני שקבע ב' שמות כאחת הא זה אחר זה אינו תופש אלא ראשון ראשון בלבד (פי' משום דלא אמר שום דיבור ראשון והוי כמו שאמר מעשרותיהם מעשרות כלכלה בחברתה קרא השם משום שלא אמר שום דיבור תחילה משא"כ תכ"ד אעפ"י שיכול לחזור בו אעפ"כ כיון שאמר שום דיבור ראשון תחילה סובר ר"מ דתפוש לשון ראשון ולא גרע מחצות היום דוודאי חיילי תרוייהו בב"א אעפ"כ כיון שאמר תמורת עולה תחילה כונתו שיחול הדיבור הראשון) ומה שכתב המפרש דאם אמר בב"א אינו עובר משום לא תאחר. זה אינו דהא אמרינן שם בירושלמי על הראשונה עובר בעשה שקבע שתי שמות כא' כו' אלא הטעם דאעפ"י שעובר אעפ"כ מה שעשה עשוי להיות מעשרות כלכלה בחברתה ותופש שניהם ולא הוי מחיוב על הפטור וכמו דאמרינן בירושלמי (ספ"ג דתמורות) דתנינן שם המקדים תרומה לביכורים ומ"ר לתרומה כו' אע"פ שהוא עובר בל"ת מה שעשה עשוי ואמרינן שם בירושלמי ר' חמא ב"ר עקיבא בשם ר"י ב"ח מן מה שעובר בל"ת אתה יודע מה שעשה עשוי וכל השקלא וטרי' הוא רק לענין החיילות דזה אח"ז הוי מן הפטור על

החיוב ואינה מעושרת רק הראשונה אבל מעשרות כלכלה בחברתה דלא הקדים שום שם תחילה חיילי תרוייהו]:

קטע ה

עוד שם בירו' לא כן אמר ר' שמואל בר רב יצחק בשם רב הונא אמר זו תמורת עולה חוזר אפי' תוך כ"ד ומשני כאן במתכוין לפחות כאן במתכוין להוסיף. (והנה בספרי נ"י (שם) ביארתי לא כן אמר ר' שמואל כו' אמר זו תמורת עולה חוזר אפי' תכ"ד וא"כ בודאי תפוש לשון אחרון דהא חוזר בו מדיבור הראשון ומשני כאן במתכוין לפחות כאן במתכוין להוסיף דאימתי אמרינן דהוי חזרה היינו אם חוזר בו לגמרי אבל אם מתכוין להוסיף בודאי חל הדיבור הראשון דאמרינן תפוש לשון ראשון וחל הדיבור הראשון. אך שם הקשיתי דהא מסיק בירושלמי אמר ה"ז תרומה (ט"ס וצ"ל תמורה) והמפרש מהרא"פ שפי' כמו שנדפס בירושלמי שאין אדם נשאל על תרומתו והקשה דהא בנדרים (ד' נ"ח) איתא דיש שאלה בתרומה וכבר כתבתי בספרי ע"י (ס' ט"ז) שהוא ט"ס וצ"ל שאינו נשאל על תמורתו וכן היא בירושלמי (פ"ה דנזיר) ר' ירמי' כו' כל עמא מודו שאין נשאל על תמורתו ומה פליגי בהקדש שב"ש אומרים כשם שאין אדם נשאל על תמורתו כך אינו נשאל על הקדשו אפי' תכ"ד אינו חוזר אדם נשאל על הקדשו ואין נשאל על תמורתו וכן כתבו התוס' רפ"ב דנזיר (ד' ט') דלב"ש דלא מהני שאלה בהקדש לא מהני חזרה תכ"ד וא"כ משמע שאינו יכול לחזור תכ"ד) ובארתי שם דתלוי בהפלוגתא של הירושלמי (פ"ה דנזיר) עיי"ש בארוכה אבל כעת לא נראה לי דא"כ הירושלמי סותר רישא לסיפא והירושלמי שם קאמר דפליגי אמוראי בזה]:

ע"כ נראה לי כעת להגיה הירושלמי דלא כהמפרש שם דהאי אפי' תכ"ד חוזר וכתב דהאי אפילו לאו דווקא הוא אלא הוא דווקא וכצ"ל לא כן אמר ר' שמואל בר רב יצחק בשם ר"ה אמר ה"ז תמורת עולה אפי' תכ"ד אינו חוזר פי' דמקשה דאיך אמרינן דבתמורת עולה ושלמים דהוין סברין לומר דדווקא לאחר כדי דיבור משום דאינו יכול לחזור אבל תכ"ד דיכול לחזור בו לא (וכמו שביארתי לעיל) הא אמר ר' שמואל דבתמורה אפי' תכ"ד אינו יכול לחזור וע"ז משני כאן במתכוין לפחות כאן במתכוין להוסיף [פי' דאם רוצה לחזור לגמרי ע"כ אינו יכול לחזור בו אפי' תכ"ד. אבל הכא שרוצה להוסיף שאמר ה"ז תמורת עולה ואח"כ תמורת שלמים וא"כ רוצה להוסיף ולפרש דבריו הראשונים ע"כ מהני תכ"ד משא"כ לאחר כ"ד אינו יכול לפרש כונתו וכמו שכתבו התוס' בב"ק (ד' ע"ג) בד"ה ונמלך תכ"ד למאי דסבר נמי השתא דר"י סבר תכ"ד לאו כדיבור דמי נראה דכשמתכוין לכך ואמר היום תמורת שלמים ולמחר תמורת עולה דאין דבריו קיימים

והוי כמו דברים שבלב ודוקא תכ"ד הוא דאהני דלענין פרש דבריו מהני תכ"ד. וכן כתבו התוספות בד"ה תרי כו' ונראה בתוך כדי דיבור גדול אינו מועיל כלום אפי' לפרש דבריו וע"כ אמר דהא דאמרינן תכ"ד אינו יכול לחזור בו היינו אם רוצה לחזור לגמרי. אבל להוסיף דהיינו שמפרש כוונתו להוסיף דהיינו שיאמר תמורת שלמים על מה שאמר תחילה תמורת עולה מועיל תכ"ד משא"כ לאחר כדי דיבור אינו יכול לפרש ואפי' הי' כונתו תחילה לכך דהוי כמו דברים שבלב:

ובזה מבואר הירושלמי שפיר דבאמת מקשה על הא דאמר בתחילה דתכ"ד יכול לחזור בו והא בתמורה אפי' תכ"ד אינו חוזר וא"כ ליכא נ"מ בין תכ"ד לאחר כ"ד. וע"ז משני כאן לפחות כאן להוסיף. דהא דאמרינן דאינו יכול לחזור בו היינו אם חוזר לגמרי. וע"כ אדם נשאל על הקדשו ואין אדם נשאל על תמורתו. וכמו שכתבו התוס' בנזיר (ד' ט') דלב"ש דלא מהני שאלה בהקדש לא מהני חזרה בתכ"ד. וכן לדידן בתמורה והיינו דווקא בחזרה לגמרי אבל לא במוסיף. דבזה יש נ"מ בין תכ"ד לאחר כ"ד דתוך כ"ד מהני ולאחר כ"ד לא מהני. אף שמבאר כונתו שהי' בתחילה אעפ"כ הוי כמו דברים שבלב כיון דלא הוסיף רק אחר כדי דיבור וכמו שכתבו התוס' ודוק:

הלכה ח

קטע ג

דף ט"ז תני הי' לפניו חביות אחת של מעשר טבל טהור וא' של מעשר טבל טמא הרי זה מביא שני לוגין ונוטל מזו כדי תרומת מעשר משתיהם ומזו כדי תרומת מעשר משתיהם וחוזר ומגביה את הלגינין ואומר אם זהו טהור הרי עשיתי תרומת מעשר. ואם לאו לא עשיתי כלום. וחוזר ועושה כן וטובל ושותה דברי רבי ראב"ש אומר אינו טובל אלא לבסוף. פי' שאם הי' לפניו שתי חביות של מעשר טבל דהיינו מעשר שהוא טבול לת"מ. והוא רוצה להפריש וצריך להפריש מן הטהור. ע"כ מתנה בתנאי שאיזה שהוא טהור יהא תרומת מעשר על חבירו והא דקאמר דווקא בטבל הטבול לתרומת מעשר דבטבל הטבול לת"ג בעינן שיהא מפריש מן המוקף. ואינו יכול להפריש מן הטהור על הטמא. משא"כ בת"מ דת"מ לא בעינן מן המוקף וגם יכול להפריש מן הטהור על הטמא כמו דתנן (פ"ב דביכורים) דניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף:

וע"כ פליגי רבי וראב"ש דרבי סובר דטובל ושותה דבנתים צריך לטבול דילמא שתה חולין טמאים ואח"כ נפסל טומאת הגוי' ראב"ש אומר דא"צ לטבול רק בסוף דספק רבנן לקולא ומה שכתב המפרש מהרא"פ דזה תלוי אם טומאת משקין דאורייתא או דרבנן שגה בזה רק דפליגי בטומאת גוי' שהיא ודאי דרבנן כמו דאמרינן ביומא (דף ע"ט) ועיין

בבכורות (דף י"ג) התירו למגע טמא מת להניק את בנה ובנה טהור ע"ש גם מה שכתב המפרש דאף לרבי אין צריך רק טבילה אחת הוא טעות דודאי צריך טבילה לבסוף ג"כ אם רוצה לאכול תרומה ובתוספתא דדמאי איתא שותה מזה וטובל ושותה מזה וטובל ושותה משניהם כאחת וטובל והוא אליבא דרבי:

ואמרינן שם מ"ט דרבי אני אומר שמא שתה משקין טמאים תחילה ומ"ט דראב"ש אני אומר שמא שתה משקין טמאים בסוף הכל מודים בשותה משקין טמאים שהוא אסור לאכול אפי' ספק תרומה [פי' כיון שעיקר הספק הוא בתרומה שהוא דאורייתא אעפ"י שטומאת הגוי' הוא דרבנן כמו דאמרינן ביומא (דף פ') הנח לתרומת הגוי' דלאו דאורייתא הוא] (ודלא כפי' המפרש שתלוי בטומאת משקין לטמא אחרים אם הוא דאורייתא) אעפ"כ כיון שעיקר הספק הוא בתרומה ע"כ אוסר. ספק משקין כל עמא מודו שהוא מותר לאכול אפי' תרומ' ודאי פי' דהטעם כיון שטומאת גוי' הוי מדרבנן ע"כ ס' משקין מותר אלא כי אנן קיימין בהדא מתניתין מ"ט דראב"ש מאחר שע"י זה וע"י זה נתבררה הטומאה טעון טבילה. והוא תמוה דהא לראב"ש ודאי ניחא מה שצריך לטבול בסוף שאז הוא טמא ודאי אלא שצריך לתרץ אליבא דרבי כיון שאומר תחילה דכל עמא מודו דבספק משקין מותר לאכול אפי' תרומה ודאי א"כ מ"ט דרבי וע"כצריך לגרוס מ"ט דרבי ובכאן נתחלפו השורות בט"ס וצריך להגיה כמו שאבאר):

וע"ז אומר מ"ט דרבי מאחר שע"י זה וע"י זה נתבררה הטומאה טעון טבילה פי' דזה חמור מספק משקין דהוי קצת כעין הוכח שאם שתה משניהם הוי טמא ודאי והוי כמו ספק טומאה מוכחת וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ג דעירובין ה"ד) תמן תנינן ספיקו טהור ור' יוסי מטמא והוא כמו דאמרינן בעירובין (דף ל"ה) בד"א בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה כגון שאכל אוכלים טמאים ושתה משקין טמאים כו' ספיקו טהור ור' יוסי מטמא אמר ר' יונה לא טימא ר' יוסי אלא משום הוכח (פי' כיון שהי' טמא מתחילה אמר ר' יונה ואפי' מקום אחר ר' יוסי מטמא כו' ע"ש] וע"כ הכא נמי מאחר שע"י זה וע"י זה נתבררה הטומאה טעון טבילה

ואח"כ צריך לגרוס מ"ט דראב"ש ופי' דהא הכא הוי כמו הוכח וכמו דאמרינן בנדה (דף ז') בהוכחות שנינו ע"ז משני בשותה פחות מרביעית ואח"ז צריך לגרוס מ"ט דרבי שלא יבוא לידי רביעית פי' דחיישינן שלא יבוא לידי רביעית [ועיין בכריתות (דף י"ג) אלא אמר רבא היינו טעמא דבנה טהור דספק ינק כשיעור ספק לא ינק ואם תמצי לומר ינקו ספק ינקו בכדי אכילת פרס [וע"ז פריך ולית ליה לרחב"ש שלא יבוא לידי רביעית אמר ר' יוסי ב"ר בון אין לך אלא כהדין פיתרא קדמי' דרבי חשש שמא שתה משקין טמאין

בתחילה וראב"ש חשש שמא שתה משקין טמאין בסוף (פי' דרבי חושש אפילו לא מחמת טעם דהוי כמוכח אלא דרבי מחמיר אף בספק דרבנן [וכמו דאמרינן בירושלמי אמר ר' יונה לא טימא ר' יוסי אלא משום הוכח (פי' בטומאה קלה כגון שאכל אוכלים טמאים ושתה משקין טמאים וספק טבל וספק לא טבל וא"כ יש בזה הוכח שתחילה הי' טמא) אמר ר יונה ואפי' מקום אחר פי' אפילו שלא במקום הוכח שהס' הוא בעצם אם אכל אוכלים טמאים או שתה משקין טמאים והטעם איפשר לומר כמו דאמרינן בעירובין (דף ל"ו) קשי' דר' אדר' יוסי אמר ר"ה ב"ר חיננא שאני טומאה הואיל ואית לה עיקר מן התורה וכמו שאמר שם בירושלמי ואפילו כמאן דאמר תמן טמא מודי הוא הכא שמותר פי' דהחילוק הוא דטומאה יש לה עיקר מן התורה משא"כ עירובין כו' ע"ש וע"כ מחמיר רבי וחייש שמא שתה משקין טמאים בתחילה וראב"ש אינו חושש דלא מחמיר בטומאת הגוי' שהיא מדבריהם ע"כ לא חשש שמא שתה משקין טמאים בתחילה ודוק: